UNIVERSUL LITERAR

REDACȚIA:
STR. BREZOIANU, 23 • TEL. 3.30.10

ABONAMENTE: 220 pe an
120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 7 LEI

ANUL XLVII • No. 10
SÂMBATĂ 23 APRILIE 1938

DRUMUL „UNIVERSULUI LITERAR"

Mișcarea literară în România, oricare i-ar fi fost înălțările și scăderile, a avut un rol decisiv în culturalizarea poporului nostru, care, până n'a avut literatura lui proprie, a lâncezit fără conștiința limpede a sufletului său original.

Odată cu începuturile noastre literare, s'a produs și deșteptarea conștiinței de veacuri, iar neamul nostru a început să-și vadă și rostul și destinul, în mijlocul popoarelor înconjurătoare, ce urmăreau acum ,în pragul vremurilor moderne, să-l desnaționalizeze, după ce l-au asuprit secole îndelungate.

Istoria noastră trecută înfățișează exemplul unei vrednice clase diriguitoare. Deși această clasă chivernisitoare a dus la săvârșirea multor fapte mari de cultură, de credință și bravură națională, rolul ei în viața unui popor este atât de contestat azi, acolo unde a pătruns virusul distrugător al utopiilor comuniste.

Pomenirea acestui trecut glorios al strămoșilor a rămas în seama legendelor și basmelor; valoarea sufletului românesc din trecut nu s'a stabilit însă decât în ziua când primii literați le-au cules, le-au cizelat și le-au arătat rostul binefăcător în ancorarea unui popor de glia frământată cu sângele înaintașilor.

Dar literatura, fără mijloace serioase de a o pune în valoare este anevoioasă. Primele noastre începuturi literare au fost slabe, iar Statul, prins de multiplele frământări din toate domeniile, în faza sa de închegare modernă, nu a putut decât prea puțin să vie la timp în ajutor.

Geniul creator al neamului n'a așteptat însă numai acest ajutor, și, pe măsură ce seva redeșteptării naționale schimba chipul țării, în toate direcțiunile, el a izbucnit și în literatură cu puterea elementelor naturii și și-a creat loc sub soare, ajutat uneori și de inițiativa particulară ce începea să se socotească obligată că trebue să facă ceva, pe un tărâm unde, la alte popoare, se făcuse minuni.

Mulțumită acestei inițiative, literatura noastră a luat avânt, curând s'au pus în valoare talente remarcabile, s'a creat un

Piero della Francesca — Invierea

public cititor, s'au precizat hotarele unei lumi literare, s'au desprins curente, directive, școli.

Începutul de acum 47 de ani al „Universului Literar" trebue socotit printre aceste inițiative de susținere a literaturii românești. La vremea ei, revista a avut un rost important prin înlesnirea făcută tinerelor talente de a-și desvălui aptitudinile literare și de a le impune unui public mai larg.

După războiul marei Uniri, productivitatea literară românească s'a desvoltat într'un ritm necunoscut mai înainte, datorită nevoii de cultură a masselor, cărora războiul le deschisese dorința de îmbunătățire a situațiunii lor materiale și intelectuale.

Numeroase au fost revistele literare care au apărut în această epocă și lăudabile gândurile care le-au călăuzit, cu toate că nu întotdeauna ținta urmărită a fost atinsă.

Unele din ele au avut în vedere ridicarea pe primul plan a vreunui scriitor, sau impunerea vreunei școli, altele au urmărit un câștig material prin specularea unor scăderi omenești și prea puține au luat calea strădaniei pentru creerea unei literaturi sănătoase, menite să întărească educația tinerelor noastre generații.

Reapariția „Universului Literar" se datorește dorinții de a întări mica falangă a celor din urmă. Revista voește astăzi să dea un impuls nou literaturii românești. Ea vrea să rupă cu un trecut în care lipsa de calitate a producțiilor căuta să fie mascată prin subiecte îndrăsnețe și subversive, și printr'o concepție de artă streină de rânduiala și destoinicia neamului nostru, precum și printr'o formă care nu se potrivia cu nici una din regulele care au prezidat la închegarea limbei românești.

Călăuzit de aceste gânduri, „Universul Literar" urmărește, — alături de confrații care au aceleași vederi în lupta pentru acelaș scop — să dea îndrumările unei literaturi a viitorului, să arate ce trebue să fie romanul românesc, cum trebue să fie poezia și nuvela românească, ce condițiuni trebuesc îndeplinite pentru ca un produs literar să fie acceptat cu plăcere și interes de public, ce trebue să știe autorul pentruca opera sa să impună și să folosească cititorului.

Numerele apărute până acum sunt o garanție că ținta urmărită va putea fi atinsă, iar colaboratorii merită toate felicitările pentru modul în care au știut să-și îndrepte producțiile lor spre ajungerea acestui scop.

Ei vor avea din partea noastră tot sprijinul pentru ca munca lor să nu fie zadarnică.

STELIAN POPESCU

GÂNDURI DE PAȘTI

Jertfa care străjuește odată cu primăvara blândă începutul unei noui lumi, va rămâne întotdeauna pilda cea mai vie a victoriei hărăzite celor huliți pe nedrept.

Moartea în cumplite chinuri și învierea curând după aceea, aducând lumină și strălucire zorilor născânde, nu e numai simbolul biruinței prin suferință, dar și indemnul cel mai aprig pentru apropierea omenirii de Dumnezeu, pe aceeaș cale, prin care Acesta s'a apropiat de creația Sa.

Rupând din acest simbol o parte, cei cari, prin menirea lor, s'au închinat artei, au știut din vremi îndepărtate și știu și astăzi să tindă la nemurire pe drumul spinos al jertfei și al renunțării.

Este o datorie sfântă ca în clipele de tristețe și de voioasă petrecere ale Paștilor, când pios, fiecare credincios se pleacă cu smerenie în fața altarului preaslăvit, ascultând ruga fierbinte a sfătosului preot, înconjurat de aureola lumânărilor, să ne gândim și la slujitorii artei cari și-au sacrificat existența pentru izbânda ideii, înălțând Domnului Atotputernic o rugă de iertare a păcatelor celor ce, ca oameni, le vor fi făcut.

Micile răutăți pe cari critica acerbă le afiă cu consecvență pe marginea operelor din trecut primite de toți cu gloria binemeritată, să fie lăsate sub acoperământul faimei bine dobândite.

Căci sărbătoarea de primăvară a Paștilor, trebue să aducă lumina în toate inimile, iar asupra celor cari și-au întunecat viața prin trudă și sacrificii, trebue să cadă lumina mai largă a iubirii și prețuirii noastre.

Gândul de laudă și de admirație pentru glorioșii învingători ai vremurilor, printre cari aș putea cita mulți și iluștri, precum și mulți necunoscuți, dar mă mulțumesc să murmur numai numele unuia, simbol al artei române, Mihail Eminescu, să devină o încurajare pentru toți cei ce azi se sbat în luptele vieții, țintind nestrămutat idealul artei.

Trebue să arătăm că oricând se va găsi cineva să-i înțeleagă, să creadă în menirea lor, să le anunțe începutul victoriei o clipă mai curând ca alții. Din înțelegerea și dragostea noastră se va naște o încununare firească a carierei marilor artiști, cari luptă cu sinceritate, cu pasiune și cu convingere împotriva tuturor vremelniciilor soartei lumești.

Artistul, și pentru a nu ne orbi de strălucirea acestor sărbători, artistul și numai artistul adevărat care simte chemarea cea mare, va învinge totdeauna, mai curând sau mai târziu.

Ceeace întruchipează Iisus, odată cu natura ce înverzește în brațele soarelui, rămâne un exemplu măreț de virtute, pe care datori sunt toți cei ce luptă să-l înțeleagă.

Iată un îndemn venit odată cu sunetele armonioase ale corurilor de Înviere, un îndemn înălțător, pe care îl va pricepe marele înfăptuitor, precum și oricine este atras de:

Oboseala, slăbiciunea, toate relele [ce sunt
Intr'un mod fatal legate de o mână [de pământ.
Toate micile mizerii unui suflet [chinuit.

VICTOR POPESCU

Poziția și menirea poetului

de D. CARACOSTEA

Problema raporturilor dintre societate și poezie, dintre artă și morală agită din nou conștiința noastră literară, mai acut ca oricând. Dar pentrucă atât pozițiile doctrinale, cât și cele temperamentele, n'au dus și nu pot duce la deslegarea controverselor, se cere un punct de vedere destul de cuprinzător pentru a caracteriza atitudinile tipice, așa cum se lămuresc din experiența istorică, și destul de sugestiv pentru a proecta lumină în problematica noastră, fără ca prin aceasta să alunecăm în erorilor inerente normalismului sau istoriei pragmatice.

Pășesc astfel pe o cale menită să ne izbăvească de preferințele pentru un anumit conținut: **mi piace — non mi piace,** deci de excesele impresionismului de orice culoare, cu urmările lui firești, distinsele violențe de limbaj.

Firește, selecțiunea materialului se cere dominată de întrebarea dacă s'a afirmat o atitudine românească și în ce constă ea. O cale ar fi aceea de a urmări părerile scriitorilor.

Dar pentru că vederile lor critice sunt adesea reduse și nu odată distanța e mare dela teorie la practica literară, nu vom privi aici manifestele și părerile programatice, adesea atât de interesante. Ele au un loc larg în mărturisirile literare organizate de **Institutul de istorie literară**; și valoarea lor poate să fie urmărită în prefața la „Fragmente autobiografice" de d. Octavian Goga. Ceea ce vreau să urmăresc aici este altceva. Inlăturând discuțiile dogmatice, se impune să privim pozițiile tipice ale poeților față de menirea lor, așa cum au fost trăite de marii poeți ai lumii și afirmate nu în scrieri teoretice, dar în aspecte dominante din înseși creațiunile lor: într'acelea anume, în care se desvăluie destinul lor ca poeți și artiști.

Nimic nu caracterizează pe cineva mai mult decât conștiința lui față de propria îndeletnicire. Iar când situația față de această îndeletnicire apare ca motivul care însuflețește creațiuni tipice, poziția devine revelatoare pentru spiritul creator în ce are mai caracteristic. Iată dece, pentru a diferenția comparativ ceea ce este propriu în atitudinile scriitorilor noștri, voi aminti mai întâi pe rând felul cum problematica artistului se oglindește în marile creațiuni.

Cât de greu se organizează motivele literare noi, s'ar putea vedea din proporția în care factorul **artă** intră într'unele creațiuni celebre, isvorîte din însăși experiența excepționalului sădit în unii mari creatori, în **Hamlet,** bunăoară. Nu mă pot opri însă la această problemă și la opera amintită, pentrucă sbaterea între cer și pământ a eroului shakespearian este mai mult reprezentativă pentru el, decât pentru o fază a poziției scriitorului în societate.

Aspectul sociologic al acestei poziții ar merita ,desigur, o susținută luare aminte. Incercări s'au făcut; între altele **Societatea germană pentru politică socială** a publicat încă din 1922 prețioase investigații menite să arunce o lumină în complexul social al poziției creatorului. Desigur, ar fi de folos ca ele sà fie extinse și la noi.

Preocuparea noastră, concentrându-se în jurul creațiunilor reprezentative, se deosibește fundamental, și ca metodă și ca material de investigație, de amintita cercetare.

Mai interesant ar fi de urmărit statistic succesul operelor literare al căror erou este în chip vădit o icoană a creatorului și a poziției lui pe lume. Astfel s'au alcătuit curbe grafice pentru frecvența reprezentărilor unor piese de teatru în deosebite faze ale vieții sociale și literare în Franța. M'a izbit variația gustului pentru unele creațiuni, care într'o vreme au vorbit mai mult

(Urmare în pag. 2-a)

BUCURIA IN CREAȚIE

In literatură se vorbește deseori despre bucurie, ca despre o rădăcină metafizică a creației.

Sunt scriitori cari au simplificat mult problema existenții în urma unei intuiții esențiale a tot ce este plăcere, senzație de luminozitate, de cuprindere a clipei în frăgezimea ei naivă și nemijlocită. Bucuria, aflată pe cale de iluminare, a făcut chiar mulți moraliști.

Funcția ei, în artă ar fi, între altele și de purificare. Ea ajută pe autor să selecteze personagiile din massa amorfă a socialului, și să dea fiecăruia dimensiunile unui erou literar. In structura morală a personagiului, bucuria ar insemna luciditate, gust al propriei individualități, și ar sluji chiar ca un făgaș spre religiozitate, spre domeniul cunoașterii, și n'ar fi o cale mediocră nici pentru apropierea de marea enigmă! Principiul bucuriei, în literatură, lasă însă în urma lui o serie de probleme pe care nu le mai socotește acute, ca și când acestea ar îndepărta spiritul de realitate. Intre altele, în operele euforice nu are ce căuta analiza, fără finalitatea etică a cunoașterii. In acest înțeles Proust nu este un analist; cu atât mai puțin Gide sau Stendhal. Acești scriitori au avut o capacitate de simpatie mult mai puternică decât aceea a interesului profesional, a curiozității tehnice. La ei bucuria s'a confundat dela început cu dragostea. Au iubit lumea așa cum se înfățișează, în toate aspectele ei, și n'au găsit altceva mai caracteristic în ea, decât năzuința ei de a dăinui în eternitate, bucuria de a fi creat, în opoziție cu neantul. In fața bucuriei de a fi creat, însăși moartea nu are sens. Nu mai poate fi gândită. Ea nu sperie, nu derutează, nu umple conștiința de panică, și nu deschide în necunoscut, drumuri stranii sufletului. Pentrucă alături de moarte domnește credință perpetuă a învierii. Omul va învia prin sufletul său. Oricând va învia. De câte ori va părea copleșit în malștina moartă a desnădejdii, de câte ori i se vor împuțina luminile lăuntrice, dacă va avea credință în eternitatea vieții, va învia. Va învia în această existență, de mai multe ori, și va învia și în altă lume, a sufletului etern și neschimbător.

Aceasta este o frântură din învățătura lui Christ, cât putem să cuprindem cu inima noastră, în care nu totdeauna sălășluește virtutea speranței.

Dar învățătura lui Christ ne-a fost dată ca s'o avem mai ales în ceasurile de suferință. Și astfel înțelegem ceva din ceeace trebue; prin suferință suntem pregătiți să înțelegem. Așa cum, după încercarea sterilă și dezolantă a iernii, avem o pregătire naturală să înțelegem elanul de înviere al primăverii. Primăvara și învierea lui Christ pot acoperi, cu suprafața lor de mit și religie, tot sufletul nostru capabil să închidă în el bucuria lumii, pură și profundă. Acea bucurie care a fost înainte de primăvară și de învierea lui Christ, fiindcă ea vine, fără început și fără întrerupere, de la Dumnezeu.

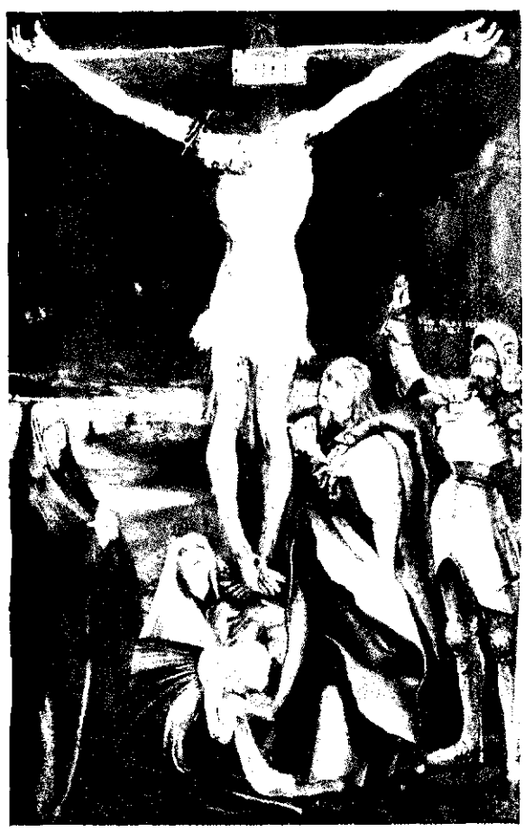

Răstignirea

Mathias Grünewald

Coborârea de pe Cruce

Michelangelo Caravaggio

CRONICA LITERARĂ

de CONSTANTIN FANTANERU

Petru Neagoe: Drumuri cu popas

roman trad. de Jul. Giurgea (Bucureşti, 1938)

Numele lui *Petru Neagoe* a început să circule în publicul românesc de prin 1934, dar n'a isbutit să se impue nici până astăzi.

Scriitorul şi-a compus operele sale în englezeşte iar celebritatea i-au făcut-o americanii, citindu-i romanele cu subiecte din viaţa ţăranilor ardeleni. In ce priveşte cariera sa de romancier, Petru Neagoe n'ar mai avea multe de dorit. Şi-a strâns din cărţi o avere care îi îngădue să aibă o moşioară lângă New-York şi o casă la Paris; opera sa, tradusă în toate limbile culte a fost întâmpinată elogios de critica autorizată din toate ţările, etc., etc.

Se pare însă că un lucru îi turbură tihna: fiindcă în scrisul său îşi mărturiseşte necontenit originea românească, refuzând să trateze altceva decât teme cu oameni şi moravuri din România, — Petru Neagoe are dorinţa firească de a i se recunoaşte şi în ţara lui de origine reputaţia de scritor mondial. Intâmpină însă greutăţi cari la prima vedere s'ar părea ciudate. Dacă n'ar avea nimic cu ţara noastră, şi un editor s'ar încumeta să-i lanseze opera, traducând-o, încercarea, fără îndoială ar reuşi pe deplin, cum s'a şi întâmplat cu alţi autori streini. Calitatea de scriitor american de origine românească îl pune însă într'o situaţie aparte! Cititorul se chibzueste, cu bună dreptate poate, dacă ceea ce scrie Petru Neagoe despre ţăranii români, nu este o literatură interesantă nu mai pentru americani cari o văd exotic şi inedit, — câtă vreme pentru cunoscătorul de la noi, cărţile n'ar mai prezenta interes.

Acesta este raţionamentul mecanic din care iese rezistenţa împotriva lui Petru Neagoe. Deaceea când anul trecut a făcut o vizită în ţară ca să-şi împropăteze impresiile pentru câteva romane noi cerute de marile edituri americane, primirea făcută oficial lui Petru Neagoe a fost aproape nulă. Scriitori streini, inferiori ca talent şi ca reputaţie s'au bucurat de o atenţie cu mult mai luminoasă decât i s'a acordat lui. Incercarea de a găsi editor pentru traducerea cărţilor sale în româneşte a dat deasemeni greş. S'a lovit de o categorică neînţelegere. Oare vor gusta lectorii români povestirile ţărăneşti ale lui Neagoe, scrise special pentru americani? Aceasta era şovăiala. D. Jul. Giurgea, prietenul romancierului, a isbutit să convingă editura *„Cultura românească"* să tipărească prima carte în româneşte a lui Neagoe, tradusă de d-sa după original *„There is my heart"*. Având *„Drumuri cu popas"* sub ochi ne putem dumiri. Inţelegem şi cum se explică succesul lui Petru Neagoe în străinătate, şi înţelegem şi ce valoare are cartea pentru noi.

Vom spune de la început că literatura lui Petru Neagoe, nu se aseamănă cu a nici unui scriitor român contemporan. Fiindcă vorbeşte despre ţăranii ardeleni ar fi natural să fie comparat cu I. Agârbiceanu, Liviu Rebreanu, Victor Papilian... Nici o apropiere nu se poate face însă. Deosebirea este mult mai generală şi ca înglobare în structura totală a literaturii noastre, care este cu mult prea academică, am spune şcolărească, — faţă de ceea ce se scrie în streinătate spre a răsfrânge spiritul lumii contemporane. Petre Neagoe nu mai face şcoală literară, cum se face încă la noi. Lipsesc cu desăvârşire din opera lui preocupări de tradiţie, de specific rural, conflicte de clasă, probleme sociale, etc. Despre perfectarea limbii, nici nu poate fi vorba, bine înţeles, din moment ce nu compune în limba naţională. Altceva îl preocupă pe autor. Autenticitatea mai vastă şi mai profundă a sufletului omenesc. Ţăranii săi sunt oameni în puterea cuvântului, cu o gamă a sensibilităţii foarte bogată, cari iubesc, au pasiune pentru copii şi pământ, se svârcolesc muncind după pâinea zilnică, dar fiinţa lor lasă parcă pe pământ câte o dâră de lumină, imposibil de stins. In *„Drumuri cu popas"* întâlnim de pildă două personagii *Ion* şi *Zamfira* de o mare complexitate sufletească, dovedind rafinamente şi resurse interioare avansate, rămânând totuşi în cadrul rustic al vieţi lor.

Sunt ţăranii desigur, dar mai înainte sunt suflete omeneşti, supuse legilor simple de dragoste, de vis, de religiozitate. Autorul se foloseşte de cadrul rustic spre a da contururilor putinţa să se deschidă proaspete ca nişte extremităţi de ramuri, spre a scălda fiinţa fiecărui erou într'un mediu liric de perpetuă înoire. Personagiile lui Petru Neagoe se formează sub ochii cititorului, treptat, treptat, de la pagină la pagină, fiecare element al cărţii contribuind la precizarea caracterelor. De aci şi calităţile propriu zise ale scrisului. Fraze scurte, cu cuvinte numărate şi puse fiecare la locul lui. Nici unul de prisos şi nici un gol. Pe orice porţiune a textului, încântarea lecturii este

PETRU NEAGOE

egală. Autorul nu intervine cu tonuri, cu pledoarii, cu stăruinţe. S'a degajat complet de subiect, pe care l-a obiectivizat până la înstreinare! Face doar un cumpătat şi corect oficiu de transmiţător. Povestirea lui Petru Neagoe este uimitor de proaspătă, de plăcută. Se împărtăşeşte fără nici un efort de atenţie, cu multă curiozitate de la rând la rând.

Calităţile cari au cucerit pe americani credem că sunt claritatea, discreţia, simţul foarte just al poeziei inteligent dozate. Nimic superfluu, nici o lacună. Nici un balast de literaturizare, fără teoria etnicului, o pătrundere din ce în ce mai adâncă în inima omenescului de totdeauna.

Aceste calităţi, unite cu talentul remarcabil al expresiei, asigură, fără îndoială, o mare reputaţie literară, în streinătate, unde criteriile de apreciere s'au emancipat de sub multe tutele cari îndepărtează de arta liberă. Judecând prin această prismă, Petru Neagoe n'are de loc caracterul unui scriitor român. Structura sa este cu totul streină. Se aseamănă mai mult cu un romancier strein, de pildă Johann Bojer sau Hamsun chiar, decât cu vreunul dela noi.

Cărţile lui traduse în româneşte n'au substanţă românească. Viziunea de viaţă, simţirea, mentalităţile, nu se identifică cu cele pe care ne-am obişnuit să le vedem exprimate de scriitorii autohtoni. Ele înfăţişează puncte de vedere de aiurea, cu mult evoluate. Iată o prezentare globală a ţăranului ardelean: „Ţăranii ardeleni sunt neam de oameni muncitori. Li-e drag pământul şi fac toate la vremea lor. Nu lasă o palmă de loc nelucrat şi nici în pădure nu lasă vreascurile să putrezească bătute de ploi..." Avem de aface cu o generalizare, sprijinită însă pe o fină observaţie în amănunt. Acest soi de generalizare s'ar părea că se înrudeşte cu un romantism, în care stărue o vagă tendinţă de idealizare, de purificare! Petru Neagoe aste însă un temperament de creator robust, optimist şi idealizarea sa este o forţă vitală, avangardă în cucerirea sufletului omenesc. Oricare i-ar fi soarta în literatura românească, un lucru trebue să se ştie despre Petru Neagoe: că opera sa este foarte importantă, că nu numai merită, ci chiar trebue să fie studiată în alcătuirea ei direct revoluţionară faţă de scrisul nostru mai retoric, mai polemic şi deci mai puţin poetic.

AUTORI ŞI IDEI

Despre revistele ardelene

de VICTOR PAPILIAN

Articolul pe care îl publicăm aici, face parte dintr'o prezentare amplă a mişcării culturale din Ardeal, cu privire specială asupra revistelor ardelene. Autorul, d. Victor Papilian, romancier, scriitor dramatic, nuvelist şi eseist, este unul din reprezentanţii de seamă ai literaturii româneşti actuale.

Colaborator al „Gândirii" şi de aceeaş structură cu scriitorii formaţi în spiritul acestei reviste, d-sa aduce în literatură, un punct de vedere mai lucid, mai supus tutelei clarităţii latine, stăruind totuşi să găsească originalitatea în ortodoxie şi autohtonism. Expunerea asupra mişcării culturale din Ardeal, făcută cu deplină autoritate de d. Victor Papilian, constitue o serioasă contribuţie la limpezirea tendinţelor din scrisul românesc de azi.

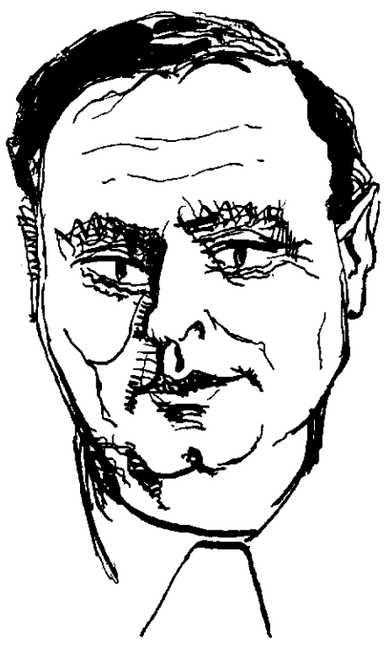

VICTOR PAPILIAN

●

Nu se cunoaşte îndeajuns în vechea ţară—ar fi şi greu de pretins— avântul şi intensitatea mişcării literare române din Ardeal, precum şi caracterele speciale în care se desvoltă şi se manifestă această literatură.

In general, Ardealul este cunoscut de vechea ţară în chip sumar. Admirat din goana unui automobil sau din cazinoul vreunei staţiuni balneare, combătut pe motive politice sau bancare, discutat prin intermediul faptului divers şi cotidian, el n'a avut parte — poate a lipsit şi răgazul necesar — de acea amănunţită cunoaştere a faptului de creaţie, singurul cu drept de moştenire a unei zestre tradiţionale, şi singurul care contează pe răbojul istoriei, fiind zămislit subt puterea noului românism. Dar nici Ardelenii nu cunosc această mişcare desfăşurată subt ochii lor.

Este adevărat că după unire a urmat, câţiva ani, o perioadă de confuzie, când întreg peisajul ardelean a fost sguduit de convulsiunile pasiunilor politice. Amintirea acestor timpuri a pus etichetă greşită, făcând din Ardeal, pentru vechea ţară, o provincie rebelă faţă de marele proces de unificare şi, în Ardeal, derutând spiritele şi punând un obiectiv străin firii acestei provincii.

Pe subt flecăreala găiăgioasă a ziarelor, pe subt demonstraţiile de izolare şi de frondă politică, pe subt declaraţiile grandilocvente de ostilitate provincială impotriva capitalei, se organiza marele proces de unificare, singurul care interesează, *procesul de unificare al limbii*... proces de desvoltare firească, nu impus prin legi şi regulamente, proces de sudură a sufletelor prin puterea fără seamăn a cuvântului. Să ne înţelegem. Şi înainte de unire se vorbea româneşte dar limba de toate zilele, în afară de multiplele străinisme, păstra o arhitectură greoaie, impusă — din afară înăuntru — de cărturarii români cu tradiţie latinistă, cât şi de presiunea limbilor dominante maghiară şi germană. Războiul, revoluţiunea şi unirea n'au eliberat numai hotarele încercuite, dar au curăţat ambianţa în care avea să se vorbească aceeaşi limbă peste întreaga ţară, Cuvântul prelucrat în vechea ţară, şi care aducea odată cu puterea lui actuală şi toate virtualităţile posibile; cuvântul purtător de obiceiuri şi dătător de noui imbolduri, cuvântul pierdut sau stricat în Ardeal a fost repede însuşit şi nu numai de intelectuali, dar chiar de oamenii dn popor. La acest proces de unificare — oricât s'ar părea de curios — în primul rând a servit armata şi apoi şcoala şi ziaristica. Astăzi sunt ţinuturi în Ardeal, ca de exemplu valea Târnavelor, ţinutul Rodnei şi împrejurimile Sibiului, unde se vorbeşte, la ţară, cea mai frumoasă limbă românească, fiindcă în aceste ţinuturi ţăranii au urechea fină şi sufletul sensibil la nuanţe. Cât despre intelectualii produşi de facultăţile din Cluj şi de şcoalele superioare din Ardeal, ei nu se deosebesc azi de colegii lor din Bucureşti. Şi chiar accentul, care dădea totuşi un farmec specific dialectal, începe să se piardă.

Ca să ne dăm seama de caracterul literaturii ardelene, trebue să înţelegem întrucâtva caracterul ardeleanului. El nu este un om politic sau, mai bine zis, nu e om politic în înţelesul obişnuit al cuvântului „politică", acel de găsirea imediată şi oportună a unei soluţii la o problemă de strictă actualitate. Politica lui este de durată lungă, o are moştenire dela strămoşi şi aşa o va lăsa moştenire descendenţilor. Ea se reduce toată la naţionalism, care, în chip concret se traduce prin lupta fără răgaz cu duşmanii săi seculari. Numai cine examinează superficial evenimentele poate să se lase păcălit. Această luptă este decent expusă, dar naţionalismul intransigent cuprinde atât dragoste de ţară cât şi ură împotriva străinului. Acesta-i marele adevăr.

Şi atunci, în Ardeal, cartea literară cât şi revista literară sunt o armă de atac şi de apărare a românismului. Aşa se explică fenomenul, unic aş putea spune, că după ce perioada de confuziune politică din primii ani a trecut şi faţă de primejdiile dinafară sosite cu valurile revizioniste, a apărut ca la o mobilizare, pe întreg cuprinsul Ardealului şi Banatului, un număr considerabil de reviste literare De ani de zile trăiesc reviste literare în Săcele, în Mediaş — oraş de provincie cam cât Piteştii — în Brad, un orăşel de munte cu câteva mii de locuitori; apoi reviste literare la Cluj, Sibiu şi Braşov, centre mari cu veche tradiţie, precum şi în Banat şi Crişana. Eflorescenţa se explică, repet, prin ideia de ofensivă naţională. *Căci, dacă Ardeleanul nu e un ins politic, în schimb el este un creator.*

(Urmează în nr. viitor)

Poziţia şi menirea poetului

(Urmare din pag. I-a)

publicului, într'alta mai puţin. Şi m'am întrebat de ce aceste oscilări faţă de unele opere de valoare permanentă, fată de **„Le misanthrope"**, bunăoară.

Cât timp în cultura europeană modernă, scriitorul trebuia să se potrivească vieţii de curte, deci unei păturí restrânse sociale, cu fireşti tendinţe statice, conservative, poetul, în stilul lui de viaţă şi în stilul creaţiunii lui, se mlădia cerinţelor de a deveni un factor de ornamentare. Astfel apare tipul poetului de curte. Problematica situaţiei lui ca poet nu se deosebea de aceea umană în generalitatea ei. Acei primordial „daimonion" nu putea încă vorbi. Şi situaţia poetului în ce avea mai adânc şi individual se întrevedea numai parţial.

In situaţia aceasta, care să fie totuşi cea mai veche operă literară a unui poet de seamă, isvorîtă din experienţa lui ca poet, în ce are mai deosebitor şi înalt faţă de societate? Cât timp a dăinuit forma de poezie ca ornament al vieţii de curte, literatura nu putea înregistra creaţiuni care să treacă dincolo de semnificaţia pe care, sub forma ei cea mai caracteristică o putem descifra pentru prima oară mai lămurit în ciudata capodoperă a lui Molière: **„Le misanthrope"**, (1666). Poziţia este clară. Critica identificând pe Alceste cu Molière, timpul şi spaţiul amintitei creaţiuni vin din adâncul propriei experienţe personale. Cine cunoaşte viaţa lui Molière, ştie că râsul din comediile sale este adesea reflexul propriilor amărăciuni şi dureri. Optica lui e determinată de cerinţele bunului simţ, prin natura lui statică; iar comicul lui, în chip obişnuit, isvoreşte din abaterile dela normele curente.

Alceste însă este o figură excepţională. Nu s'ar putea zice că ceva demonic apare în el, dar este un erou caracterizat prin tendinţa de a întrupa în viaţă o sete de absolut: sinceritate deplină şi în raporturile cu oamenii şi în artă; un cult al dreptăţii absolute, iar în iubire cerinţi isvorîte din acest fel de a fi; negăsind în viaţă acest absolut, el cere iubitei, ca şi Luceafărul lui Eminescu, să părăsească lumea şi să-l urmeze în izolarea lui, ceea ce fireşte, ea nu poate face, ca şi Cătălina.

Tot atât de interesantă e reacţiunea criticii. Cea mai caracteristică a fost aceea a lui Marmontel, reprezentativă pentru gustul mijlociu al secolului „luminilor", care nu vrea să treacă de măsura obişnuită umană şi care deci nu putea admite retragerea în pustie. Marmontel a şi fabricat o operă, **Alceste reconcilié**, în care eroul se reîntoarce la convenţiile sociale. Această rectificare a finalului lui Molière arată cât de greu prinde un motiv nou, atunci când el mijeşte, necum când apare deodată deplin rotunjit. Insuşi specificul vieţii de artă este redus în această comedie la discuţia unui sonet pretenţios şi nesincer, menită să ilustreze nu atât preocuparea de artă în sine, cât trăsătura de sinceritate umană a eroului. Chiar şi înclinarea pentru poezia populară este la Molière o formă a bunului simţ. Noutatea motivului şi greutatea lui de a se adapta la cerinţele stilistice ale vremii, se vede şi din locul unic pe care acest tip îl ocupă în comedia lui Molière: în toate celelalte comedii de caracter râsul se întoarce împotriva eroilor, autorul fiind distanţat de ei; şi aici râdem, dar împreună cu autorul suntem alături de excepţionalul Misanthrope. Se vede deci că, stilistic, forma lui obişnuită de artă, atitudinea, de relevare obiectivă, nu se împacă deplin cu sporirea atitudinii subiective faţă de esenţa eroului.

Din cât cunosc, cel mai însemnat pas dela concepţia statică a ideilor platonice la concepţia dinamică a poeziei, prin care creativitatea poetului e concepută prometean, îl face esteticianul englez Shaftesbury, care vede în poet o forţă creatoare asemănătoare lui Dumnezeu şi naturii. Poziţia aceasta conţine o posibilitate de forme multiple, în care accentul, potrivit deosebitelor faze de cultură şi inclinărilor personale, a putut sta pe rând, pe chemarea religioasă, pe aceea de luminare, pe morală, pe mesianismul naţional, pe verism, însfârşit pe cultul artei pure, concepută ca putinţă a unor aleşi de a ne înălţa prin desăvârşirea formală deasupra contingenţelor vieţii.

Pentru a urmări poziţiile acestea, cel dintâi poet la care se cuvine să ne oprim este Goethe. Sugestivă este evoluţia lui. La început ,dintre deosebitele simboluri ale literaturii, el alege ca purtător de cuvânt al unei noi atitudini însăşi icoana titanului Prometeu: duhul creator, care nu vrea să recunoască nici o îngrădire mai presus de propria creaţiune.

Suntem departe de Alceste. Răspicat iese în relief demnitatea creatorului şi revolta contra ordinei împietrite reprezentată prin Jupiter. Goethe apare astfel ca cel dintâiu mare poet modern care a trăit intens această nouă poziţie, făcând din creativitate pârghia operei. Dar este o deosebire între Goethe începătorul şi Goethe ajuns la plină maturitate. La 1773, el este dominat de conştiinţa că, dintre toate valorile umane, cea mai de seamă nu poate fi decât poezia şi purtătorul ei, poetul. Intreg titanismul modern porneşte de aici.

Ceva din atitudinea de tinereţe a lui Goethe se găseşte şi în romanul **Werther**, al cărui erou are ceva din sufletul unui artist plastic. In el e o mare disproporţie între largul elan erotic şi hotarele realităţii. Când Werther îşi face singur seama, sinuciderea apare ca o protestare împotriva limitelor impuse. Eroul afirmă astfel conştiinţa că ar merita să stea deasupra vieţii.

Deabia la 1789, Goethe creiază, însfârşit, o plăsmuire în care problematica artistului ca artist devine centrul creaţiunii: este drama **Torquatto Tasso.** Pe când în operele anterioare, preocupările înrudite cu cele de artă şi poezie apăreau întâmplător, acum Goethe alege ca erou un mare poet al literaturii universale, zugrăvindu-i destinul contrastant cu resorturile fundamentale ale sufletului omenesc, sădite şi în Goethe: iubirea şi setea de putere şi acţiune.

După cum dincolo de Alceste era Molière, tot astfel, dincolo de Tasso, poet ursit să trăiască la o curte princiară în timpul Renaşterii, stă însuşi Goethe, care însă a trăit şi ca poet şi ca dregător totodată la curtea din Weimar. Aceasta însă ne apropie numai aparent de tipul poetului de curte. Şi pentru că este prima dată când se pune hotărît opoziţia, care în literatura noastră avea să devină o axă a creaţiunilor: poet-societate, se cuvine să ne oprim mai mult la această creaţiune, pentru a descifra semnificaţia unui nou tip de conflict.

D. CARACOSTEA

VINO ŞI VEZI

de CEZAR PETRESCU

Batalionul aştepta lângă gară, pe-un tăpşan dreptunghiular, între hâde spinări de magazii, depozite de prund, un drumeac strâmb cu oţetari şi salcâmi. De trei ceasuri, aştepta îmbarcarea mereu anunţată şi amânată.

Noaptea, pâclă şi frig. De trei ceasuri, pe toţi îi pătrundea mai adânc, noaptea, pâcla şi frigul.

O lanternă înaintă spre triaj, în întunericul umed.

Prin geamul roşu, lumina balansată de braţul ceferistului nevăzut, vărsa şuroaie de sânge pe omătul murdar, în băltoacele sleite, pe traversele negre de păcură, dealungul şinelor ude şi lucii. Dâre de sânge apropiindu-se târîş, prelungindu-se viclean, venind către dânşii din besnă, să-i caute.

Glasul soldaţilor a tăcut.

S'a auzit în noapte numai un cal strănutând. Apoi o armă lunecând jos, hârşcâit, pe-un perete aspru de piatră. O armă care a căzut şi pe care nimeni n'a ridicat-o.

Toţi aşteptau.

Omul cu felinar a stătut. A întors geamul roşu spre el: pata de sânge s'a şters. Pe cealaltă ferestruie a curs o lumină de totdeauna, bălaie, bună şi caldă; lumina opaiţelor de-acasă, a fânarelor de grajduri, a feştilelor dela icoane, aşa cum se amestecă în viaţa tihnită de totdeauna. Destul ca să li se nălucească soldaţilor, fără să ştie dece, amăgirea că nu va mai fi nici o plecare. De trei ceasuri altceva aşteptaseră, în noapte, pâclă şi frig. Acum aşteptau vestea că Măria Sa Vodă, va fi trimis ordin de sârmă de telegraf, să intre oştirea în cazărmi, să descingă cartuşierele şi să depună armele în rastel.

— Plecarea la unu din noapte! a rostit slujbaşul de gară.

Glasul era voios, puţin răguşit, glas de om cam bătrân, mucalit, de ispravă; mirat poate că ştirea nu e întâmpinată cu bucuros răsuflu de uşurare:

— Bun! Bine că s'a îndurat Domnul, să plecăm!

Dar toţi au tăcut.

Mâna a răsucit la loc geamul semnalului roşu. Şi deodată degetele s'au muiat în sânge, şi o baltă de sânge s'a lăţit iarăşi în ţărnă, în fire de paie şi grunzuri de sgură. Şi toţi au privit mocniţi la această părelnică baltă de sânge, care mâine putea fi îndeaievea isvorîtă la picioarele lor, să se înalţe îndeaievea până la genunchii lor, de vreme ce tot într'acolo mergeau, de vreme ce tot întru aceasta mergeau. Şi tăcerea a fost încă mai grea. Şi neclintirea tuturor atât de împietrită a fost, încât a întors ochii blânzi şi uimiţi, să se uite la părelnica baltă de sânge, şi calul ofiţeresc adăpostit sub cergă cazonă.

— Imbarcarea la unu, băieţi! Fiţi gata de-asalt, la vagoane! a mai spus încăodată, râzând prietenos, slujbaşul de gară.

A spus încăodată slujbaşul de gară şi a plecat la datoriile sale, legănând felinarul în mână.

Capul nu i se deslușea în besnă şi ceaţă. Se ducea dela dânşii prin noapte, un om fără cap, cum venise, purtând un felinar roşu în mână, ca un ochiu de sânge holbat în besnă şi ceaţă. Soldatul Mucenicu se gândi la crâncenele zugrăveli depe zidurile mânăstirii unde a crescut, care tot aşa arătau oştenii păgânătăţii ce-au fost ridicat paloşul, înfăţişându-se la judecata de-apoi cu capul retezat de paloş păgân. El nu vedea un slujbaş de gară, cam bătrân, mucalit, de ispravă, mergând fără cârteală la datoriile sale de noapte, pe-o vreme câinoasă de pâclă şi frig.

El a gândit la acele înfricoşate zugrăveli depe zidul mânăstirii unde a crescut şi la focul gheenei şi la muncile iadului. S'a ghemuit cu mantaua între umeri. Iar la lumânărica de ceară, lipită de buza ţevei de puşcă, a slovenit mai departe în cărţulia cea veche şi ferfeniţă, nedespărţită de el:

6,1. Când au rupt Mielul cel dintâi din cele şapte peceţi, m'am uitat şi auzit-am eu pe una din cele patru făpturi vii, zicând cu glas de tunet: Vino şi vezi!

2. Uitatu-m'am eu atunci şi iată că un cal alb s'au arătat. Şi cel ce sta călare pre el avea un arc; şi i s'au dat lui o cunună şi au pornit biruitor, precum ca să biruiască.

Soldaţii îşi cuibăreau rece culcuş de mântăli, la pământ, lângă magazii şi piloţi de hambare.

Soldatul Mucenicu sloveni mai departe:

3. Când au rupt Mielul a doua pecete, auzit-am eu pe a doua făptură vie, zicând: Vino şi vezi!

4. Şi s'au arătat mie un cal, carele era roş ca focul. Şi cel ce sta călare pre el, au primit puterea să ia pacea de pre pământ, pentru ca oamenii să se junghie unii pre alţii; şi i s'au dat lui o sabie mare.

Recrutul culcat pe manta, cu faţa în sus, a tăcut cu ochii deschişi în noaptea neagră şi umedă. Nu licărea nici o stea.

Poate că şi stelele cerului s'au stins. Au murit.

Soldatul Mucenicu îşi urmă cetania:

5. Când au rupt mielul pecetea a treia, auzit-am eu pe a treia făptură vie, zicând: Vino şi vezi!

M'am uitat şi iată că s'au arătat un cal negru. Şi cel ce sta călare pre el, în mână avea o cumpănă.

6. Şi în mijlocul celor patru făpturi vii, auzit-am un glas carele zicea: O măsură de grâu pentru un dinar. Trei măsuri de orz pentru un dinar! Dară să nu vătămi cumva untdelemnul şi vinul!

Calul ofiţeresc a strănutat, cu toate învelitorile aşternute pe el. S'a ridicat un om să-i potrivească pătura, să-i pună sub bot găleata cu ovăs. Pe urmă a rămas cu palma sprijinită în şoldul calului, uitându-se departe, spre gara unde se zăreau pe peron, ca într'un ochian de lumină, ofiţerii intrând şi ieşind, cu echipament de răsboiu. A vrut să rostească poate ceva, dar şi-a luat seamă.

Soldatul Mucenicu a întors fila, urmând:

7. Când au rupt Mielul pecetea a patra, auzit-am eu glasul celei de a patra făpturi vii, zicând: Vino şi vezi!

8. Şi m'am uitat şi iată că s'au arătat un cal galben. Şi cel ce sta călare pre el, se numea Moartea şi împreună cu el venea Sălaşul morţilor. Şi li s'au dat lor putere peste a patra parte a pământului, ca să ucidă pre oameni cu sabia, cu foamete, cu molimi şi cu fiarele pământului.

Un căprar care nu-şi găsea somn, a trecut păşind peste trupurile întinse la pământ. S'a oprit cu picioarele răschirate, cu mâinele în buzunări şi cu capela pe ceafă, în faţa soldatului Mucenicu. A întrebat râzând şi mozolind capătul de ţigară în gură:

— Tot Apocalipsa o boscorodeşti tu acolo, Mucenicule?

— Tot.

— Şi ce mare ispravă te 'nvaţă?

Soldatul Mucenicu a pus palma pe fila deschisă şi a ridicat ochii. Avea ochi negri şi mistuiţi de arşiţă bolnavă, în pâlpâirea lumânărelei de ceară lipită în ţeava de puşcă. A spus, vorbind moale:

— Mă 'nvaţă... Multe mă 'nvaţă. Astăvară, înainte de a intra la oştire, tot aşa mă aflam eu într'o noapte, la iarmaroc, la Căliman, într'o tabără de cară cu focuri... Şi tot aşa le-am pomenit eu oamenilor despre vestirile Apocalipsei şi despre semnele scrise de Sântul Ion Teologul. Dacă-ţi aduci dumneata aminte, era atunci în toiu, iarmarocul cel mare al boierilor dela Bucureşti, de-i zicea Expoziţie. Şi mari prăsnuiri erau şi mari desfătări. Şi despre toate erau semne în Apocalipsa pe care am învăţat eu să cetesc. Şi le-am tălmăcit eu oamenilor acele semne. Iară unii au clătinat din cap neîncrezători şi alţii au crezut. Iară acele vestiri, iată-le că se împlinesc înainte de-a se împlini anul!...

Căprarul a mormăit, cu ţigara lipită în colţul gurii:

— Măi răcane, băiatule, prea vorbeşti tu ca la strană. Ia aminte că aici eşti la meliţie, nu la călugărie!... Mai bine ai ceti **Cartea soldatului** nu băiguielile Sfântului tău, Ion Teologul. Pentru slujba pe care mergem s'o facem, are să-ţi fie mai de folos. Invaţă mânuirea armei şi lasă vestirile, să nu te prindă Vagmistrul şi să nu-ţi tragă o vestire la fălci!...

Râdea şi el cu voie bună, ca slujbaşul de gară cu felinar roşu. Era un caporal de ispravă. A făcut semn cu mâna:

— Până la 'mbarcare, mă duc să-i trag o duşcă de vin. Tu roagă-te pentru iertarea păcatelor şi ticăloşiilor noastre, Mucenicule!

A vorbit, a râs şi s'a dus. Soldatul Mucenicu a purtat ochii mistuiţi de arşiţă şi de-o îndurerată nedumerire, peste trupurile camarazilor aşternuţi la pământ, la magaziile negre şi hâde, la câmpurile înghiţite de neguri. Parcă atunci le vedea toate întâia oară, întrebându-se ce caută acolo. A potrivit apoi cărţulia în lumina tremurătoare şi a mai cetit încă:

9. Iar când au rupt Mielul pecetea a cincea, am văzut eu subt altar sufletele celor ce fuseseră junghiaţi din pricina cuvântului lui Dumnezeu şi din pricina mărturisirii pe care o făcuseră dânşii.

10. Şi ei strigau cu glas tare şi ziceau: Până când Stăpâne, Tu carele eşti Sfânt şi Adevărat, până când vei mai zăbovi a judeca şi a cere socoteală prigonitorilor pentru sângele nostru vărsat?

Deodată, din noapte, cu vuiet de fier şi de roţi şi de osii, s'a năpustit un tren luminat. Un tren cu opririle scurte, din cele mai repezi pe lume, cu mânere nichelate la uşi, geamuri de cristal şi jâlţuri moi de catifea roşie. Se zăreau înlăuntru tolăniţi pe puhave perne, călători cetind ziare şi foi. Se vedeau la mese întinse, cu lămpi sub pălărioare de mătasă roză, călători, bărbaţi şi femei, isprăvindu-şi ospăţul, deşertând cupe, râzând şi vorbind.

Unii soldaţi s'au ridicat într'un cot să privească. Alţii s'au întors prin somn şi-au gemut. Trenul de lux şi de noapte, a pornit după o clipită mai departe, ducând spre oraşele cele luminate şi mari, de aiurea, la adăpostul lor cald şi fără primejdie, călătorii tolăniţi pe pernele moi, mesenii ospeţelor pe sfârşite.

Soldatul Mucenicu n'a auzit. El a întors altă foaie şi a cetit:

9,20. Ceilalţi oameni, care n'au fost ucişi de aceste urgii, nici atunci nu s'au pocăit de cele ce făcuseră dânşii cu mâinile lor, şi n'au contenit a se închina dracilor şi idolilor de aur, de argint, de aramă, de piatră şi lemn, care nu pot nici să vadă, nici să audă, nici să umble.

21. Şi nu s'au pocăit de uciderile lor, nici de vrăjile lor, nici de curvia lor, nici de jefuirile lor.

— N'ai mai sfârşit, Mucenicule? a întrebat căprarul cu capela plecată pe-o sprinceană, mai vesel acum, fiindcă se încălzise cu trei duşte de vin.

Ce mai spune la Apocalipsa ta?

— Spune: Vino şi vezi! Avem să mergem şi să vedem...

Căprarul n'a înţeles şi a râs. S'a dus mai departe mozolindu-şi ţigara în gură, păşind peste trupuri culcate în noapte, ca viermii cei negri, încolăciţi. Soldatul Mucenicu a potrivit lumânarea lipită de ţeava de puşcă. O lacrimă de ceară a picurat pe foaia gălbue, veche şi sucită la colţuri. Soldatul Mucenicu a sgâriat pata de ceară cu unghia, până ce cuvintele chemării s'au ivit iarăşi limpede ochilor:

— Vino şi vezi!

POETUL ŞI MAGIA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Fiind viaţa cea mai adâncă şi cea mai de departe, poezia ar trebui să fie rodul absolutei spontaneităţi. Fiind cunoaştere a esenţelor, ea ar trebui să fie puritate primă şi ultimă. Fiind viaţa care se cunoaşte şi destin care se profesează, poezia ar trebui, totuşi, să-şi ignoreze scopul, pentru a rămâne inocenţa desăvârşită. Spontană, pură şi inocentă, poezia ar fi reflexul sigur şi autentic al începutului şi sfârşitului fiinţei şi, prin aceasta, presimţire a lui Dumnezeu şi suport al prezenţei Lui în noi. Spontaneitatea, puritatea şi inocenţa sunt tot atât de necesare poeziei, ca şi libertatea morală pentru săvârşirea binelui şi cucerirea imortalităţii sufletului.

Pentru a fi înţeles legătura dintre poezie şi inocenţă, Baudelaire va cere poetului să-şi îndeplinească misiunea *„comme une âme sainte"*. Nevoia purităţii îl face să recheme *„Le vert paradis des amours enfantines, l'innocent paradis"*. Iar Rimbaud, ascultând *„le chant raisonnable des anges"*, pare să ştie câtă sfântă spontaneitate face glasul îngerilor perceptibil.

Pură, spontană, inocentă în esenţa ei divină, poezia nu poate să nu participe, totuşi, la căderea dintru început a fiinţei. Iată dece în credinţa lor că poezia înseamnă imixtiune în tainele creaţiunii şi devenirii, poeţii se familiarizează cu magia, cu cărţile oculte şi cabala. Milton cunoştea pe Hermes Trismegistul şi pe cabalişti. Opera lui William Blake, mare iniţiat în arcanele cabalei, rămâne în parte incomprehensibilă din cauza transpunerii ermetice a unor adevăruri oculte. Goethe, clasicul Goethe, a cultivat ocultismul şi a luat printre cei dintâi contact cu filozofia indiană. Gérard de Nerval, astru încă solitar, frecventase îndelung, în tinereţe, cum mărturiseşte singur, grimoarele evului mediu şi cabala. Nietzsche, Hugo, Whitman, Rimbaud, au cunoscut filozofia indiană iniţiatică şi n'au dispreţuit ocultismul. Baudelaire „l'âme-soeur" a lui Edgard Poe, cunoştea bine, ca şi autorul „Eurekei", cel familiarizat de altfel şi cu ştiinţa ocultă a renaşterii, pe Swedenborg şi, în plus, pe Lavater şi pe Charles Fourier, aşezându-se în marea familie a poeţilor iniţiaţi. Apollinaire, printre cei din urmă, pare a-şi fi satisfăcut în grimoarele Bibliotecii Naţionale mai mult o curiozitate de estet.

Poetul iniţiat va căuta revelaţia unor realităţi superioare, intuiţia esenţelor incoruptibile, atât de asemănătoare percepţiei unitive a misticilor. Poetul care îşi îndreaptă paşii spre această ţară a cunoaşterii suprareale va apare ca un mag, ca o fiinţă predestinată, un „pur" un „clerc", *„exhibant son incompétance sur toute autre chose que l'absolu"* (Mallarmé). El va deveni în planul cunoaşterii un *„voyant"*. — *Je dis qu'il faut être voyant, se faire voyant. Baudelaire est le premier des voyants, roi des poètes, un vrai dieu". (Rimbaud)* — iar pe planul expresiei adequate revelaţiilor lui, un alchimist al verbului (Baudelaire vorbea de *„parfait chimiste"*; Rimbaud de *„Alchimie du verbe"* Lalou de *„Alchimie lyrique")*.

Intâlnirea poeziei cu magia nu este o uşoară şi pitorească aventură. Sensul ei nu ni se desvălue întreg decât considerând ispita majoră a poetului.

Pentru poet, problema unică este saltul dela inocenţă la putere, dela verb la faptă, la creaţie. *„Il y a peut-être des secrets pour changer la vie"*, se va îndemna Rimbaud care sfârşeşte prin cunoscutul: *„La poésie ne rythmera plus l'action, elle sera en avant"*. Ajuns în acest punct, poetul poate crede, cu Mallarme, că *„entre les vieux procédés de la magie et le sortilège que restera la poésie, existe une parité secrète"*.

Această mistică aspiraţiune a poeziei moderne nu întârzie să ia un lămurit chip demonic. Ea devine adevărată conjuraţie împotriva lui Dumnezeu, singurul posesor de inocenţă atotstăpânitoare şi de verb creator. In *Crimen amoris*, Verlaine îl pune pe Rimbaud să exclame: *„O, je suis celui qui sera Dieu"*. Iar Mallarmé va cânta cu o puritate egal de vinovată.

„Je fuis et m'accroche à toutes les croisées
d'où l'on tourne l'épaule à la vie, et béni,
dans leur verre, lavé d'éternelles rosées
que dore le matin chaste de l'infini
je me mire et me vois ange"!

Incantaţiunea poetică devine, astfel, alunecare spre îndumnezeire a poetului. Poezia a devenit aventura supremă şi cea mai ameţitoare răscruce de drumuri se deschide în faţa omului. Unii vor căuta să se elibereze de rigorile condiţiei umane, vor sorbi ultimele picături ale păcatului şi se vor frânge: *„je ne pouvais pas continuer, je serais devenu fou et puis... c'était mal"*. Alţii vor cere fanteziei, groteşti sau onirice, să le recompună un univers tot atât de necesar ca şi acela al simţurilor comune. Când fantezia va părea prea firavă, o vor cere hazardului poetic din care absurdul nu este exclus, cu turburata speranţă a marilor destăinuiri. Mallarmé se va înfăşura hieratic în prestigioasa iluzie de a reface creaţiunea în ritmurile unei cărţi esenţiale (Le Livre), dacă nu totdeauna cu credinţa de a înlocui pe Dumnezeu, cel puţin cu ambiţia, tot aşa de vinovată, de a-l face inutil şi incomod. In fine, mulţi vor ridica ideea de revoluţie la rangul de mit cosmic, speranţă, fără vocaţie pentru îndumnezeire, să refacă totuşi creaţiunea după legi conforme unei extatice armonii: *„Si... nous repetons sans hésitation les choses qui „sont"... şi nous ne sommes pas même surs qu'on n'en finira pas un jour... avec le temps, vieille force sinistre, train perpétuellement déraillant, pulsation jolie..., comment veut-on que nous manifestions quelque tendresse... à l'égard d'un appareil de conservation sociale, quel qu'il soit?... Tout est à faire, tous les moyens doivent être bons a employer pour miner les idées de famille, de patrie, de religion"*. (André Breton).

Cine nu vede în toate acestea o tragică adversitate între Dumnezeu şi viaţa care ia chip în poezie?

Neliniştea care-l conduce pe poet către cabală şi exoterism, nevoia tot mai vie în poezia modernă de a schimba inocenţa lirică în putere dumnezeiască şi verbul în faptă; credinţa în virtutea libertăţii arbitrare şi a negaţiunii revoluţionare, sunt tot atâtea semne că poetul modern poate rupe oricând punţile dintre el şi mântuire. A reconstrui aceste punţi, este cea mai înaltă misiune pentru orice voinţă de clasificare a destinului omenesc. Atât de înaltă, încât prea puţini sunt cei cari văd problema noastră, şi mai puţini încă, aceia cari, ca Paul Claudel, au căutat s'o rezolve pe un plan unde poezia să se confunde cu destinul omului în luptă cu propria-i şi necesară mântuire.

VALENTIN AL. GEORGESCU

Cântec de dragoste

Nu te cer, azi, priviri
Ce se 'ntorc din afar';
Glasu 'n învăluiri,
Pieptul fără svâcniri,
Fruntea, — stins far.

Nu te cer, fremătând,
Braţe tari cari-au strâns
Desmierdând, alungând;
Nici, sub pleoape bătând,
Ochii ce-au plâns.

Din genuni de durere,
Din răspântii de dor,
Cu lumina din sfere,
Sufletu-mi, doar, te cere,
Salbă de nor!

Varsă, revarsă, lin,
Peste arşiţi balsam,
Zâmbetul aprilin,
Blând ca florile din
Fragedul ram!

Altfel, zile pustii
Trec în van şi egal
Printre degete vii,
Ca nisipul, când ţii
Pumnii sub val.

ŞTEFAN STANESCU

CARTEA FRANCEZA

Paul Valéry: Introduction à la Poétique

(Editura Gallimard, Paris 1938)

E. Noulet: Paul Valéry (Etudes)

(Editura Grasset, Paris 1938)

Opera lui Paul Valéry este aceea a unui moralist. Afirmaţia nu înseamnă câtuşi de puţin o desconsiderare a valorii şi semnificaţiei admirabilelor poeme cărora le datoreşte celebritatea, nu mai puţin decât snobismului. Dar structura şi orientarea spiritului acestui autor — îmbinând gratuitatea jocului cu severitatea ascezei — timbrul lui deosebitor, este al moralistului.

Îi lipseşte cugetării valériene, atât de riguroasă în expresie şi plină de sevă personală, spiritul de sistemă, care e semnul obişnuit al gândirii filosofice. Ceea ce Paul Valéry numeşte **mon système** este o împletire simfonică de **„simetrii'**, din care se desprind elementele unei etici şi perceptele unei higiene ale spiritului, cu ecouri străbătând

Paul Valéry.

până în poezie uneori, în versuri ca acestea , de pildă:

Patience, patience,
Patience dans l'azur!
Chaque atome de silence
Est la chance d'un fruit mûr!
(Palme)

Intr'o vreme ca a noastră, când cei mai mulţi ,ocolind riscurile răspunderii personale ,cedează ispitei fetişismului şi a idolatrei colective, exemplul unui gânditor şi poet care-şi recunoaşte şi mărturiseşte anumite **„particularităţi insulare"** formează un contrast isbitor, pare o supravieţuire.

In semn de omagiu artistului desăvârşit şi gânditorului inflexibil care scria undeva că nu poate suferi să i se schimbe ideile **„par les voies affectives"**, s'a creat, la „Collège de France", o catedră anume pentru învăţământul „Poeticei", dându-i-se astfel prilejul emoţionat — după mărturia însăşi a lui Paul Valéry — „de a începe o nouă carieră, la vârsta când totul ne sfătueşte să părăsim acţiunea şi să renunţăm de a mai întreprinde".

Introduction à la Poétique cuprinde prelegerea inaugurală ţinută de profesorul-poet, la 10 Decembrie anul trecut, însoţită de câteva pagini introductive şi lămuritoare „Despre învăţământul Poeticei la Collège de France". Textul acestei prime lecţiuni e din acelea — tot mai rare după data intrării autorului **Tinerei Parce,** la Academia Franceză — care ar justifica încă faimoasa întâmpinare rostită de d. Gabriel Hanotaux, directorul ilustrei Societăţi, în răspunsul la discursul de recepţie al noului academician: „Monsieur, vous êtes un auteur difficil...."

Un curs de „poetică" ar trebui să fie, în concepţia lui Paul Valéry, introducerea pregătitoare la o Istorie a Literaturii înţeleasă „nu atât ca o istorie a autorilor şi accidentelor carierei lor sau a operelor lor, cât ca o **Istorie a spiritului întrucât produce sau consumă „literatură"**. Menţionarea numelui autorilor ar fi de prisos într'o astfel de Istorie, căreia învăţământul introductiv al poeticei, i-ar preciza sensul şi i-ar fixa scopul, înlesnind „formarea unei idei cât mai exacte cu putinţă despre condiţiile de existenţă şi desfăşurare ale literaturii, o analiză a modurilor de acţiune ale acestei arte ,a mijloacelor şi a diversităţii formelor ei".

Ceea ce trebue să se înţeleagă aci prin „Poetică", este o „teorie a Literaturii' care s'ar ocupa de toate problemele pe care le ridică alcătuirea operelor literare, acelea cărora „limbajul le este în acelaş timp substanţă şi mijloc".

Corelaţia între literatură şi limbaj este atât de intimă şi necesară încât cea dintâi trebue socotită ca un fel de extindere şi de aplicare a anumitor proprietăţi ale limbajului.

Străvechile şi desuetele „figuri" ale Retoricei antice făceau o întrebuinţare sistematică a unor proprietăţi şi a posibilităţilor sonore şi ritmice ale limbajului, pe care vorbirea obişnuită nu le foloseşte sau chiar le desconsideră. Părăsirea acestor preocupări ale Retoricei, de către învăţământul modern, o socoteşte Paul Valéry ca un fapt regretabil: „Formarea figurilor este nedespărţită de a limbajului însuşi, ale cărui vorbe „abstracte" sunt obţinute prin vreun abuz sau printr'un transport de semnificaţie, urmat de o uitare a înţelesului primitiv. Poetul care înmulţeşte figurile nu face deci decât să regăsească în el însuşi limbajul **în stare născândă".**

A regăsi limbajul „în stare născândă" înseamnă a reda cuvintelor puritatea înţelesului şi relieful primitiv al efigiei, tocit prin întrebuinţare în limbajul de toate zilele al tuturor, adică în acelaş timp însuşirile expresive şi puterea de sugestie care fac mai prelung răsunetul lor şi mai tulburător. Această alhimie a cuvântului a fost preocuparea întregii vieţi a lui Paul Valéry iar opera lui va rămâne ca un exemplu nepreţuit şi rar de sforţare susţinută şi de „cucerire metodică" a graiului comun, pentru a-l înălţa la demnitatea Poeziei.

Incordarea neslăbită şi pânda înfrigurată **„aux sources du poème"** — suprema obsesie a „isvoarelor" — înzestrează opera lui Paul Valéry cu un accent dramatic a cărui intensitate se datoreşte desăvârşitei lui interiorizări.

Următorul vers din **Le Cimetière marin:**

Entre le vide et l'événement pur,

hotărniceşte cu toată preciziunea dorită, zona de umbră din taina căreia prinde formă creaţia poetică, — l'événement pur" — prin regăsirea înţelesului originar, nestricat de întrebuinţare, al cuvintelor.

Dacă principiul şi esenţa artei poetice a lui Paul Valéry constă în orientarea către puritatea originară a isvoarelor, putem afla măsura amplitudinei filosofice a cugetării valéryene, în următoarea autodefinire nuanţată de humor, din **Petite lettre sur les mythes,** care cuprinde deopotrivă elementele unei teorii a cunoştinţii şi ale unei etici personale: „Sunt un biet Robinson într'o insulă de carne şi duh, împrejmuită de ignoranţă şi îmi făuresc cu grosolănie uneltele şi meşteşugurile mele. Uneori mă aplaud că sunt atât de sărac şi incapabil (să mă folosesc) de comorile cunoştinţei acumulate. Sunt sărac dar sunt rege; şi fără îndoială, ca

Aqua-forte desenată şi gravată de Paul Valéry pentru volumul său „Poésie"

şi Robinson ,nu domnesc decât peste maimuţele şi papagalii mei dinlăuntru; dar însfârşit, înseamnă că tot domneşti..."

Cu aceasta ne-am îndepărtat însă de urmărirea firului călăuzitor care trebue să ne aducă în miezul preocupărilor **profesorale, privitoare la condiţiile unui** învăţământ al „Poeticei". Ca studiu introductiv al literaturii, pentru exacta situare a acesteia şi pentru a înlesni formarea unei idei satisfăcătoare despre ea, va trebui explorat „întregul câmp al expresiei ideilor şi emoţiilor", examinate „condiţiile ei de existenţă, rând pe rând în munca intimă a autorului şi în reacţia intimă a cititorului" şi în sfârşit va trebui să se ţină seama de „mediile de cultură în care se desfăşoară".

Examinarea condiţiilor de existenţă ale literaturii ,sub aspectul muncii creatoare a artistului, îl aduc pe Valéry la următoarea interesantă constatare cu caracter axiomatic: **„omul e cu greu singur".** Această afirmaţie formează concluzia unei remarcabile pagini de analiză a psihologiei aceluia care străbate tocmai amintita zonă situată „entre le vide et l'événement pur":

„In miezul cugetării însăşi a savantului sau artistului cel mai absorbit în cercetarea lui şi care pare cel mai retras în sfera-i proprie, în intimitate cu ceea ce este **el** mai mult şi mai impersonal, există nu ştiu ce presimţire a reacţiunilor exterioare pe cari le va provoca opera în formaţie....

Această acţiune de prezenţă trebue întotdeauna să fie presupusă, fără teamă de a greşi; dar ea se îmbină atât de subtil cu ceilalţi factori ai operei, uneori se preface atât de bine, că e aproape cu neputinţă să o izolezi.

Ştim totodată, că adevăratul înţeles al cutărei alegeri sau al cutărui efort al unui creator este adesea **în afara** creaţiei însăşi şi rezultă din grija mai mult sau mai puţin conştientă de efectul care va fi produs şi de consecinţele lui pentru producător".

Ne mai rămâne prea puţin loc pentru a stărui cum se cuvine asupra studiilor de exegeză atentă şi meticuloasă ale d-nei E. Noulet. Cele opt fragmente întrunite în cartea d-sale, laolaltă cu importantele **Fragments des mémoires d'un poème,** de Valéry însuşi, întocmesc o izbutită încercare, preţioasă şi profitabilă ,de a stabili topografia precisă şi amănunţită a temelor valéryene, cu trimiterile necesare şi cu indicarea paralelismului şi a ecourilor reciproce ale acestor teme în poezia şi proza autorului **Cimitirului marin.**

Pentru cititorii cari cunosc ansamblul acestei opere, studiile de faţă vor face evidentă unitatea ei interioară şi continuitatea unor preocupări, urmărite cu o rară fidelitate şi cu acea „ostinato rigore" pe care Valéry le admira în exemplul lui Leonardo da Vinci.

MIHAI NICULESCU

Curtea dela Climeşti

de TH. RÂŞCANU

Climeşti e la o depărtare de două ceasuri cu trăsura de Roman. (De sigur, cu „maşina" e mult mai aproape). Satul e mic şi problematic. Iar dacă totuşi există, e aproape inexistent. Cel puţin, aşa era acum vreo trei decenii când, odată, am fost pe-acolo, la ruda mea proprietarul moşiei. In orice caz, chiar dacă după război şi expropriere demografia s'a mai schimbat, geografia cred că nu. Climeştii — adică — au rămas tot lăturalnic, depărtat, izolat şi „peste mână".

Moşia Climeşti nu era, altă dată, pe vremea lui Ghika-„Beiul" decât o parte din trupul întreg al moşiei sale Budeşti căreia lumea i-a zis, de aceea, Budeştii-Ghicăi. Acel Ghika, supranumit „Beiul", a dat de zestre „Climeştii" fiicei lui, Elena, la măritişul ei cu Grigore Cozadini.

Grigore Cozadini era fratele Sultanei Cozadini (grecoaică din Constantinopol) mama lui Vodă Cuza; era deci unchiul lui Vodă Cuza. Pe vremea domniei nepotului său a jucat un rol politic de vază fiind deputat şi ministru.

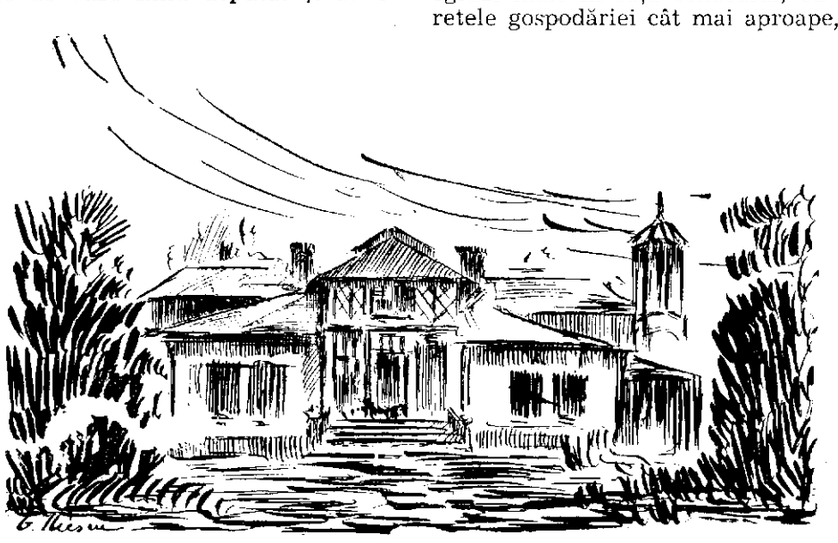

Curtea dela Climeşti

Pentrucă pe trupul de moşie Climeşti, pe care Ghika-Beiul îl defalcase din Budeşti ca să-l deie de zestre fiicei sale. nu se afla nici o aşezare, Grigore Cozadini, devenind proprietarul Climeştilor s'a învrednicit să-şi dureze o temeinică şi boerească aşezare [1]).

Construită după 1800, curtea dela Climeşti a lui Grigore Cozadini este, relativ, nouă. De aceea ea nu este în stilul nici al marilor curţi de piatră şi cu etaj precum ,de pildă, acelea ale boierilor Sturzeşti dela Miclăuşeni sau Ruginoasa, ori ale Ghiculeştilor dela Codăeşti (Vaslui) dela Budeşti sau Trifeşti (Roman) şi nici în felul curţilor mici ,cu stâlpi şi cerdacuri sau geamlâcuri, ca atâtea ,rămase din vechime, chiar când erau ale boierilor cei mari. Căci ,cu cât sunt mai vechi, curţile boereşti de ţară, în Moldova ,sunt, în deobşte joase, pitite la pământ, fără etaj şi fără nici un „stil". Ele erau construite în lăţime, nu în înălţime, după obiceiul locului şi făcute să fie încăpătoare, călduroase iarna, răcoroase vara, ferite de crivăţ şi de intemperii. Abia după 1800 boierii încep a-şi construi conacele în stil european.

Grigore Cozadini şi-a zidit curtea de la Climeşti în proporţii modeste faţă de unele curţi mari Sturzeşti, Ghiculeşti, Roseteşti sau Bălşeşti, dar „în stil mare" comparativ cu vechile conace obişnuite din bătrâni. Şi cu totul deosebită ca arhitectură. Casă temeinică de zid ,cu pereţi groşi, cu odăi încăpătoare ,luminoase, înalte din tavan, cu uşi şi ferestre mari, cu terasă de piatră în faţă ,cu o verandă de giamlâc spre grădină şi având ,totuşi, disimulat în acoperiş un pseudo-etaj: două odăi joase — un fel de „mansardă" — cu balconaş de lemn şi două turcle, ceea ce dă casei un caracter de „villa" sau de „châlet".

In jurul casei, Grigore Cozadini a plantat un parc frumos cu brazi mulţi, pini, mesteacăni şi copaci de pădure. Alei presărate cu prundiş mărunt şerpuiesc printre masivuri de coniferi prin desişuri şi boschete, iar în parc a iezit un pârâu făcând un lac în jurul căruia a pus sălcii pletoase şi răchiţi. A mai plantat o frumoasă livadă de pomi roditori, a făcut captaţiune de apă, a construit grajduri trainice pentru cai şi vite, remize de trăsuri, atenanse, locuinţe pentru slugi, etc.

Intreaga aşezare dela Climeşti, aşa cum a fost plănuită şi realizată de Grigore Cozadini iese din obicinuitul vechilor aşezări bătrâneşti de ţară, cu ogrăzi mari în faţa conacului, cu acaretele gospodăriei cât mai aproape, în văz, şi cu grădina departe de casă. Boierii cei bătrâni, din veacurile trecute îşi organizau gospodăriile în genul ţărănesc. Faţă de gusturile, mentalitatea şi obiceiurile nobililor seniori din Apus boierii noştri păreau nişte simpli ţărani. Conacele boereşti nu erau nici luxoase, nici solide, nici frumoase. Boierii noştri vechi — ca nişte ţărani chiaburi — trăiau în case ţărăneşti, mici, joase, construite de lemnari din sat, cu tavanuri de lemn, cu ceardacuri de lemn ,cu acoperiş de şindrilă şi pereţi de vălătuci. Conacele bătrâneşti erau mobilate cu paturi moldoveneşti, mese şi scrinuri, şi îmbrăcate cu scoarţe lucrate în casă. Boierii cei vechi nu ştiau de parcuri, de biblioteci, de tablouri, de „fumoir", de biliard, şi de tot ce constituia luxul şi confortul castelelor europene. După contactul mai intim cu apusul, europenismul a pătruns în ţărănismul local şi în orientalismul turcesc din conacele boierilor noştri.

Boierii cei mari şi avuţi, au început să-şi organizeze viaţa de ţară după modelul europenesc: case mari, de piatră, uneori cu etaj, în mijlocul unor parcuri desenate şi plantate de grădinari specialişti nemţi sau francezi, mobilier luxos adus dela Viena sau Paris, biblioteci ,tablouri, argintării, obiecte de artă. Sturzeştii, Ghiculeştii, Roseteştii, Bălşeştii, şi după ei toţi boierii mai mari sau mai mici, mai bogaţi sau mai sărăcuţi s'au luat la întrecere, care mai de care, să imite curtea Domnului şi, cu toţii laolaltă, pe nobilii din Apus. Când se duceau prin străinătăţi — tot mai mult, şi tot mai mulţi — aduceau de acolo lucruri frumoase ,obiecte de preţ, juvaericale, tablouri ,cărţi ,mobile, câte şi mai câte.

Aşa a intrat europenismul în conacele noastre. In unele a rămas până azi contrastul între construcţia primitivă şi luxul interior.

Curtea dela Climeşti s'a ctitorit în epoca aceea când modernismul intrase de mult în aşezările rurale boereşti. Când Grigore Cozadini şi-a organizat aşezarea de ţară, el a rânduit totul după modelul boieresc occidental.

Alături de curte —singurul obicei rămas din bătrâni — a ridicat biserica, în turla căreia — lucru rar la noi — a instalat un orologiu. E ciudat să auzi în liniştea sihastră a Climeştilor, bătând ceasurile ca în târg.

Lângă biserică sunt mormintele lui Grigore Cozadini şi soţiei sale Elena.

La moartea ei, Elena Cozadini a lăsat prin testament moşia şi toată aşezarea, unuia din cei doi nepoţi de frate, d-lui Eugen Eug. Ghika-Budeşti care este astăzi proprietarul acestei frumoase curţi de ţară.

In conacul Climeşti se găseşte o valoroasă colecţie de picturi datorite lui Eugen Ghika-Budeşti — tatăl actualului proprietar şi al d-lui N. Ghika-Budeşti, cunoscutul arhitect — care era un pictor de mare talent.

1) Mai târziu, Gr. Cozadini şi-a cumpărat, în ţinutul Vasluiului, o moşie personală, Buhăeşti, dela Nicu Racoviţă (Inreg. Trib. Vaslui Nr. 82 din 21 Oct. 1880). şi care este azi, câtă a mai rămas după expropieri, vânzări benevole sătenilor şi un partaj, împreună cu vechea aşezare Racoviţească, proprietatea scriitorului acestor rânduri.

COCORII

(Triunghiu de argint pentru ochiul magic)

Sub acest titlu, d. Cicerone Theodorescu, colaboratorul nostru, publică în ultimul număr al „Vieţii Româneşti" următorul poem pe care-l reproducem, fireşte cu necesara îndreptare a inoportunelor greşeli de tipar:

Prind slovele, cu timpul, un alt drum, prin ecouri
Şi dela sine mişcă şi unele se-aleg
Să 'nalţe peste fabrici şi docuri şi depouri
Triunghiu de argint, drept, neted, cu linii de strateg.

Pe cer — disciplinată — închipuesc cocorii,
Departe, Libertatea, în lin triunghiu plutind;
Să poată ochiul magic, în revărsări cu zorii,
Să-şi mai arate mila şi veghea, umezind.

In îmbulzire surdă, acolo jos, săracii
Mulţimea şi-o frământă în spasmuri fără spor
Puternică şi neagră şi colcăind ca racii
Gustoşi de-i fierbi şi — sigur — greţoşi până nu mor.

Strung, menghină, zid, fontă. Şi'n fiecare om e
Un suflet greu ca fumul furnalelor spre cer.
Pe când ciclopii 'n iureş, astmatice fantome,
Lung lunecă pe şine smucit şi prizonier.

Măselele 'n zăbală de-oţel; încheietura
Pătrunsă de cătuşe; strivit fiece os;
In fiere (şi ea caldă) se mai clăteşte gura
Şi doar sudoarea trece cuţitu-i răcoros.

E'n clocot desnădejdea, ca fonta în cuptoare,
Sbătută 'n fum şi flăcări, topită prea 'ndelung,
De nimeni pricepută, netrasă în tipare —,
Târziu, cine va şti-o meşteşugi în strung?

Ca Dumnezeu să-şi plimbe un ochiu mai blând pe-o lume
In păcură 'necată şi 'n sânge strigător,
Sub lacăte de-oprelişti —, şi ca s'o vadă cum e,
Cocorii mei ridică triunghiu de-argint în sbor.

CICERONE THEODORESCU

RCUBJ Cluj-Centru © Biblioteca Universitară

UȘA DIAVOLULUI

de IONEL TEODOREANU

DIN VOLUMUL „VIEȚILE SFINȚILOR"

CE VA APARE LA „CARTEA ROMANEASCA"

De patru ori pe lună, în câte-o Sâmbătă, domnul profesor bine-cuvântează la Radio tineretul țării, rostind o predică din care picură aghiazmă.

Odaia de lucru a domnului profesor e un altar al cărții laice, dar ca și'n cele sfinte, diavolul n'a intrat. De jur împrejur, pe toți pareții, numai rafturi de stejar masiv cu tomuri legate în piele de culoarea straiului preoțesc. Pe vasta masă de stejar din mijlocul odăii, bustul lui Platon și fotografia lui Pârvan, lampa cu glugă de metal, călimara de bronz cu medalii vechi, candela într'un potir, iar cărți și teancuri de hârtie albă: adevărate mănăstiri ale slovei.

Cine intră, se pleacă.

Cine pleacă e ca după împărtășanie.

Ferestrele se miră că mai încap și ele într'o astfel de încăpere austeră, și se silesc să fie cât mai asemenea celor din biserici.

E ziua întâi de Crăciun. Lampa arde. Domnul profesor lucrează de dimineață, departe de tumult. La prânz, în jurul mesei de sufragerie, se va aduna din nou întreaga familie, patriarhal, ca pe vremea când copiii erau mici. Acum, fata e măritată cu un medic reputat, și el profesor; iar băiatul, venit și el de sărbători din Anglia — învață ingineria — să-și vadă părinții, sora și logodnica, se va înapoia căsătorit.

Vor trece și sărbătorile — căci toate-s trecătoare prin voia Domnului —, și iar vor rămânea doi: domnul profesor cu consiliile de administrație, conferințele, universitatea și biblioteca; soția domnului profesor, cu societățile de binefacere, concertele, vizitele și gospodăria.

O pereche venerată de toată lumea.

Soția domnului profesor n'a fost nici odată prea frumoasă — nici diavolesc, nici îngeresc, — dar a avut avere, educație și nume, și știe să îmbătrânească elegant. Când e cu fiica ei, acceptă, cu o împotrivire abea zâmbitoare, să li se spună că par surori.

Domnul profesor a fost copil frumos — fin, palid, cu bucle și cu gene lungi —; adolescent frumos - mlădiu, cu buze roșii și mâini cu degete subțiri ca pentru crini —; student frumos ca de pe vremea lui Musset —; profesor frumos — cu bărbiță neagră, frunte care așteaptă raze, și paloare caldă —: iar de când îmbătrânește, părul luminat parcă de zori, și barba de argint tors dulce, revarsă majestate asupra proaspătului patriarh. Femeile au renunțat de mult să-l cerce, căci tânărul savant era și soț model, ca de pe alte vremi când legământul cununiei pogora direct din cer. Iar de când e alb, ochii cu gene lungi îl văd ca luminat de candeli, printr'un abur de tămâe.

•

In odaia de lucru a domnului profesor nu intră decât tăcerea casei și lumina. Zgomotele de Crăciun, venind

de la bucătărie sau camară, se opresc în sufrageria mesei de ospăț.

S'aude soneria. E ceasul factorului poștal. Vin scrisori din toate colțurile țării, după lumină, după sfat și îndrumare. In așteptarea corespondenței, domnul profesor își acordă o pauză. Pune condeiul înțelepciunii pe masă, se lasă cu spinarea pe spetează, și se uită spre ușă.

O ușă solemnă ca o mare biblie de lemn sculptat. Nu intră pe-acolo decât profesori, cărturari, înalți dregători, studenți cu har, — și servitoarea, când face grijitura la cinci dimineața, când îi aduce corespondența, și când îl poftește la masă. De douăzeci și cinci de ani, aceeași servitoare: baba Profira. Era uscată și când s'a tocmit la stăpâni, dar vrednică. I-a crescut pe copii, a îmbătrânit încovoindu-se la treabă, și a murit cu cârpa de praf în mână.

„S'a stins ca o lumânare": așa a spus soția domnului profesor „doamnei Zamfira", fiica babei, chemată telegrafic de la Cluj.

„Ar fi putut să aștepte să treacă sărbătorile", a oftat soția domnului profesor în intimitate.

Domnul profesor se uită cu melancolie. De douăzeci și cinci de ani baba Profira îi aducea corespondența. O vede încă, deși nu-i. Cine o va înlocui?

— Intră.

Bonetă albă, șorț de dantelută, pantofiori, picioare sprintene, nasul în sus, genele'n jos.

Reverență. Bate vânt de primăvară în pomul înflorit.

Ce tânără e o fată când intră și esă pe ușa care de douăzeci și cinci de ani îți aduce pe-aceeași babă la aceleași ore....

Domnul profesor zâmbește ca un bunic al primăverii, se uită la ușă, iar se uită, tot se uită, — și însfârșit începe să deschidă scrisorile.

•

„Ghici, cine sunt?

Deocamdată îți spun atât: am păr roș și piele albă, și nu-s ovreică.

Și vrea să fiu muscă lângă tine și să te văd citindu-mi scrisoarea, fără ca tu să mă știi. Ce-și râde! Și așa râd, chiar subt nasul tău, dar nu te văd. Știu din întâmplare ce ai ajuns și ce cred oamenii despre tine. Te-am auzit și la Radio. Nu bănuiai cine te ascultă! Dar nu știu, nici nu-mi închipui, cum arăți acum.

Eu, când mă uit în oglindă... Tare-și vrea să mă vezi. Și eu pe tine, la spatele meu. Ce-și râde!

După cum vezi, îți spun „tu". Desigur că te miră. Să îndrăznească o femee din toată lumea, o femee care nici nu iscălește scrisoarea, o femee de care nu-ți aduci aminte, o femee păcătoasă, să-ți spue „tu": tocmai ție!

Rabdă.

Vei afla multe de la mine. Despre tine. Nu despre mine. Despre mine e suficient să știi că am fost atât de picant frumoasă că păream soi rău.

Dar după ce-a murit mama — ea muncea — tata m'a luat de la școală și m'a pus să muncesc.

De-atunci și până acuma am trăit o sută de vieți: când sus, când jos. Când foarte sus, când foarte jos. Acuma-s la Paris. Nici sus nici jos. Cam în stalul al doilea, și cam pe-un strapontin. Dar la mine toate-s cu „va urma", ca în romanele de aventuri pe care le scriu, fără iscălitură, pentru ziarele populare.

Ș'acuma să mă întorc la tine.

Inchid ochii — am ochi verzi pe care o Impărătească i-ar purta pe un inel sau pe-o brățară —, deschid ușa din fund, și intru deadreptul, fără să bat, în odaia ta.

Nici atunci nu știai cine sunt, pisicuțo.

Suntem în strada Scaune: vezi că știu.

Gaz aerian. N'aveți electricitate.

Te văd la masa ta de lucru. Scrii. „Dulce băiat", îmi spun. Mă vezi și tu cu coada ochiului — „na! na!". îmi spun „Călugărașul ăsta nu se uită la față!" —, și-mi caut de treabă.

Nu mă uit la tine. Am aur și piper de papricaș în păr, o ceafă de lapte dulce — pisicuțo — și o spinare pe care leșini și învii, oftând.

Mă aplec, mă îndoi, mă întind. Și știu — jur pe icoana pusă de mama deasupra patului — că mă scald în ochii tăi ,cu hainele pe mal.

Dar nu te miști de la masă. Ai întors capul pe jumătate. Stai cu gâtul strâmb. Te doare. Dar ți-e frică să nu te simt. Dacă mă întorc, te întorci și tu și te faci că scrii mai departe. Mă vezi ca pe gaura cheii. Ești convins că nu te simt. Nu-ți pasă de icoana din perete, care te privește cu ochii Maicii Domnului și-ai lui Hristos; numai de mine te ferești.

Dar eu te-**aud.** Când îmi **aud** sângele aud și sângele bărbatului — abea începeai să fii — care mă privește.

Mi-am isprăvit treaba.

Plec fără să mă uit la tine.

— Noapte bună, conașule.

Acuma știi?...."

•

— Lina!

Numele intră'n voe în odaia domnului profesor.

•

„...Lina.

Mă chema Niculina. Dar când tata m'a tocmit servitoare la boeri, maică-ta — Dumnezeu s'o erte că tare otrăvită mai era —, mi-a spus din vârful buzelor, măsurându-mă prin ochelarii ținuți cu vârful degetelor:

— Nu se poate, fetițo. Niculina e nume de domnișoară. O să-ți spui Lina.

— Puteți să-mi spuneți cum vreți, eu tot Niculina rămân.

Tata înghețase. Nu știa că vreau să scap de el, și apoi să fug în lume.

— Și să nu-ți aud gura! Ești învățată cu nărav....

Odihnească în pace că mult i-am mai auzit gura.

Așa dar eu sunt Lina.

Când am intrat la voi nu eram soi rău, dar păream.

Nu știu dacă te-am visat în noaptea aceea, dar tu sunt sigură că m'ai visat. Când ți-am făcut foc dimineața, parcă erai un mucenic. Dar tot cu coada ochiului. O vorbă nu mi-ai spus. Nici nu mi-ai zâmbit măcar.

Mi-ai spus: „Om vedea discară". Mă hotărîsem să mai stau.

Te-ai dus la școală pieptănat, periat, mironosit: parcă plecai la seminar, nu la liceu.

Te-ai întors. La dejun — eu serviam — sfânt: între părinți! N'aude, nu vede.

Vine noaptea: ceasul meu. Intru să-ți fac patul. Mi-am pus pantofii cu

tocuri înalte, și ciorapi subțiri. N'am nevoe de corset. Trupul meu într'o rochie e mândria ei.

Ești tot acolo: la masa ta de lucru, lângă soba de teracotă albastră. Știu că mă aștepți de când te-ai așezat la masă. Știu că urechea ta mă urmărește prin toată casa. Calc pe sângele tău. Îți fac patul, dar te târîi la poalele fustei mele.

— Noapte bună, conașule.

N'ai decât să mă vezi și visezi toată noaptea, dacă ești prost.

•

Trece o săptămână. Ai slăbit. Ți-ai pierdut pofta de mâncare. Dormi ca vai de lume. Conița chiamă doctori. Îți pun lângă tacâm tot felul de sticle cu doctorii. In fiecare seară un intern te împunge în braț, după ce-i deschid ușa și-mi face cu ochiul, cercând să mă ciupească. Internul e dulău bun, nu pisicuță ca tine, pisicuțo. Mă cheamă să-i aprind vata muiată în alcool. I-o aprind și plec cu ochii în jos, zâmbind pe subt gene. Internul miroase a iod și a bărbat sănătos, iar tu ai un braț alb și slăbuț ca o fetiță care învață la Maici.

La bucătărie sar într'un picior ca o paparudă.

— Ce-i cu tine, fato, ai înebunit? mă întreabă bucătăreasa.

Conița n'are ochi buni decât pentru „băiatul mamei": Doamne, ce te mai cocolește!

— De ce nu vrei să te plimbi, Puiule? Mai lasă cartea, Puiule.

Dar nu te dai dus de acasă în ruptul capului. Numai la școală și acasă. Nici Duminica nu ești din casă.

Duminica e ziua mea. Mă duc acasă să fac curățenie în magherița tatei. Dar știu că te rozi acasă gândindu-te la mine. Unde-o fi? Cu cine-o fi? Ce-o fi făcând?

Seara, când viu, mă aștepți la fereastră — ești mai aprins decât mușcatele coniței din ghiveci —, dar stai cu lampa stinsă. Stai în întuneric: nu cumva să aflu eu că mă aștepți.

Iar intru să-ți fac patul.

Tot n'ai să'ntinzi odată mâna?

Ar da în foc și laptele pe sângele tău.

— Noapte bună, conașule.

Și tot nu dai în foc.

Mă întind în bucătărie de-mi pârâie oasele. Sânii parcă vor să fugă. Mă despletesc. Imi pieptăn cozile. Doamne, ce am pe cap! Cânt. Mă desbrac. Doamne, ce albă-s! Și miros ca ceara de albine înainte de-a fi lumânare.

Stau și râd.

— Ce-i cu tine, fetițo? Te-ai zmintit? Râzi singură!

Râd de tine, pisicuțo. Acolo ești, ca ciobul oglinzii în care mă văd.

Și am de ce râde!

Ți-am umblat prin lucrușoarele tale. Primești scrisori de dragoste dela o domnișoară. Proastă-i, Doamne! Măcar de-o fi frumoasă. Nu-mi vine-a crede. Trebue să aibă mâini reci și nădușite, și pielea ca laptele îndoit cu apă. Așa e și dragostea ei.

Dar am descoperit în dicționarul de latină și o scrisoare începută de tine, pisicuțo. Doamne, că fariseu mai ești! Ii spui numai minciuni. Că te gândești la ea tot timpul, că o visezi în fiecare noapte, că din cauza ei slăbești: îi cânți de inimă albastră, și'n tine-i sârba popilor!

Ii scrii în fiecare zi, și minți.

Pe mine mă dorești de dimineață până seara, și noaptea, toată noaptea, și nu întinzi mâna.

Dar eu nu mă grăbesc. Poate să crească o pădure din răbdarea mea.

Scrie-i cât vrei! Imbrac'o cu hârtie și cerneală.

Sângele tău e la picioarele mele.

Miau, pisicuță.

Conița mă ceartă de dimineața până seara. C'am făcut. Că n'am făcut. C'am uitat să fac. Că n'am făcut cum trebue. Taca-taca, taca-taca. Dacă i-ași tăia limba cu foarfeca, bucățica de carne roșie tot pe mine m'ar lătra. Aud și tac. Am viespi pe limbă, dar le țiu pe limba mea, numai din pricina ta, pisicuțo. Nu te las. Aștept și rabd.

Și conașu, tatu-tău, se uită aprins la mine, când nu-i conița lângă el ,sau când își acoperă fața cu ziarul.

N'are decât să întindă mâna și vede el.

Cu tine însă-i altceva. Mă bate vânt fierbinte dinspre tine, și parcă-s numai de floare roșie.

Prost mai ești, fariseule.

Dar așa ești și mai fierbinte.

Vine ea ziua cea mare. Ai să muști din mine. Am să mușc din tine. O să învățăm dragostea amândoi, arzând și dârdâind de frig.

•

Când mă gândesc la ziua aceea, e un leșin în mine ca în nopțile cu lună plină când gem pisicile pe-acoperișul caselor, și cade amețită floarea teilor.

— Ce faci, fato, tot nu dormi? spune bucătăreasa, auzind cum mă frământ în așternut.

— Tare-s tânără, — oftez eu prin întuneric. Și tare-i prost, — oftez eu pentru mine, în gând.

Nu ești „prost": ești....

Dar să-ți amintesc.

Au trecut atâția ani, și te-au suit oamenii — mulți și proști — atât de sus că desigur că nu mai privești în urmă.

Conița nu-i acasă. Nici conașul. S'au dus în vizită.

Nu mă suni.

Dar mă sună sângele tău. Il las să sune în mine. Stau ca pe ghimpi. Nu-mi găsesc locul. Timpul trece. Tu mă aștepți. Eu te aștept. Parcă amețesc. Și nu-i nimeni acasă.

— Du ciocolata conașului, — spune bucătăreasa. Unde ți-s mințile?

Iau tablaua cu ceașca cu ciocolată, pâne prăjită, unt și miere, și mă duc.

Deschid ușa. Intru. Ești la masa ta, cu lumina stinsă. Luminează numai focul din sobă :gura iadului. Iți pun tablaua pe masă.

Stau. Stau.

Stai. Stai.

Parcă m'am poticnit în inimă. Tot sângele-i la ceafă, în tâmple și'n urechi. Parcă-s o cofă de zmeură pe umărul unui țăran beat. Simt că mă răstorn.

Și nu te miști. Taci, stai și **respiri.**

Plec.

Mă duc alături în dormitorul boerilor. N'aprind lampa. M'apuc să fac paturile prin întuneric. Mi-s mâinile sloi.

Te-aud.

Te-ai ridicat și te-ai oprit în dosul ușii.

Dorm cu ochii deschiși.

Pui mâna pe clanță, apeși, stai, deschizi ușa, te apropii. Crește umbra ta pe focul sângelui meu. Ești lângă mine. Intinzi mâna. Parcă-s numai trandafiri și mă scutur.

Și deodată: zang... Parcă se sparge cerul peste noi.

Ce s'a întâmplat? Aprind lumina. Ai fugit. Intinzând mâna după mine, ai răsturnat de pe măsuța de noapte a coniței vasul de porțelan la care ține „ca la ochii din cap". Să-l ia Dracu! De-atâta lucru te-ai speriat?

Strâng cioburile, mătur pe jos, sting lumina, și intru în odaia ta.

Ai plecat. Ai fugit și de-acolo.

Noroc ai avut! De te vedeam, era mai rău de obrăjorul tău decât de vasul coniței.

Aud soneria. Mă duc repede. Deschid. S'au întors boerii.

— Unde-i conașu?

— Nu știu, coniță. Să-l caut.

Se vede că-s cam roșie la față. Conița se uită la mine ca lupul spre stână când se împrimăverează.

— Caută-l.

Te-am găsit fără să te văd. Cred că știi unde?

— **Te** chiamă conița.

— Spune că vin îndată.

Ai venit. Te-a inspectat. Te-a pupat. Și deodată a și descoperit că nu-i vasul de porțelan la locul lui.

— Lino!

— Poftim, coniță.

— Unde-i vasul meu?

— S'a spart, coniță.

— Cine l-a spart?

— ...Știu eu. L-am găsit spart.

— Cine l-a spart?

— Cine l-a spart.

— Nu v'am spus.

Priviai, pisicuțo!

— Ticăloaso, tu l-ai spart.

Ascultai, pisicuțo!

— Ai să-l plătești, ticăloaso.

—-N'am să-l plătesc.

— Ai să-l plătești. Pun să te bată la poliție.

— N'am să-l plătesc.

Jap-jap!

Ascultai și priveai, pisicuțo!

Și am plecat în lumea mea, „ca o hoață", cum spunea, Dumnezeu s'o ierte, răposata.

Avea dreptate. Furasem ceva: foto-

grafia ta, pisicuțo. O aveam în sân. Am găsit-o azi, cotrobăind printre vechituri. Apoi m'am uitat în oglindă la fata care te-a iubit. I-o bestie de kilograme și de sănătate. Tot cu ochi verzi și păr de aur pipărat, dar parcă-s de furat....".

•

— Poftiți la masă, conașule.

— Cum îți spune, fetițo?

— Mărioara, conașule.

— Și câți ani ai?

— Vre-o optsprezece, conașule.

— Și-ți place la noi?

Bărbia Mărioarei e ca merișorul în părintească mână a domnului profesor.

— Cum să nu-mi placă... Da nu poftiți la masă, că v'așteaptă...

Pornesc.

Mărioara înainte — optsprezece ani —, domnul profesor după Mărioara.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I U N I E

(DINTR'UN CARNET)

de I. AGÂRBICEANU

Urcă-te, bădiță Vasile nu mai sta pe gânduri. A început a dogori. Tot mai bine, ca pe jos.

Ilarie era pe ceaglău, cu biciul de cânepă împletit șerpește, pe umăr. Era în opinci, cu itari de pânză, numai în cămașă și șerpar. Purta o pălărie mare, veche, cu margini largi.

Boii mari, ciolănoși, cu coarnele vineții la vârfuri, ascuțite, rumegau liniștiți. Din văzduhul înalt venea lumină mare. Începea să fie cald.

Poarta curții era deschisă.

— Urcă-te, că pe urmă are să-ți pară rău. Până în luncă e drum, nu glumă.

Stăruisem să merg pe jos. Drumul era colțos, plin de ugăși. Abia de trei zile a început să se usuce tina, să înțepenească subt arșița cea iute a soare lui de Iunie.

Carele încă nu măcinaseră bruși. După o săptămână ploioasă, românii năvăliră cu toții, cu coasele în spate, ca la atac, în lunci. O mai vreme a lui Dumnezeu de cosit, ca asta, nu s'a pomenit. Și ierbăria până'n piept, în plină floare.

Carele umblau încă puține. Cei mai harnici se grăbiră cu adusul căpițelor. Era un fân verde ca otava, stropit numai de rouă.

Ilarie se grăbi să aducă și el câteva care. Dar cosașii lui erau încă în lunci, și mulți zileri la fân.

Până au descărcat, Ilarie și sluga carul cel din urmă, am stat neclintit în grădina șurii. Mireasma fânului nou mă pătrunsese, mă potopise.

— Vină și dumneata cu noi! Să vezi ce-i în lunci!" îmi zise Ilarie simțind că-mi place.

Da! Insă voiam să merg pe jos. Dela o anumită vârstă aproape fiecare muritor are șuruburi slăbite, și mă temeam de hurducăturile carului.

—Da', cum să plecăm? Unde-i sluga?

— Ne-ajunge el! S'a repezit după un pachet de tabac, că-i pătimaș rău.

Se încălzise. Știam că luncile-s departe. Mă urcai, nu fără greutate, în car.

— Șezi pe sul, că-i mai bine", zise Ilarie vesel, văzând că, în sfârșit, i-am ascultat povața. Și numaidecât, îndemnă boii.

Leasa carului, pălăria lui Ilarie, umerii cămeșii lui, erau presărate cu flori de fân nou, cu scântei și ace verzi, abia pălite.

Carul și omul aduceau mireasma cea nouă, care vestește, în fiecare an, începutul verii.

In toată clipa lunecau de pe sulul luciu în hurducatul continuu al carului.

— O să-mi ese sufletul, până'n lunci, măi Ilarie.

— Ține-te bine de loitre, bădiță Vasilie, c'acuși scăpăm de bruși, și dăm în drum. Pe urmă, te obișnuești. N'ai mai fost de mult în car.

Adevărat! Nu mai fusesem poate de pe vremea când urmam liceul.

Sluga ne ajunse, aprins ca focul, și abia se înfipse pe ceaglău în locul lui Ilarie, și își și răsuci o țigară groasă.

Rudenia mea veni lângă mine pe sul. Imi arătă cum să mă sprijinesc mai bine.

Ieșirăm din sat. Drumul se făcuse mai bun. Zările vinete se lărgiră. Mireasma câmpului ne împresura, ne pătrundea. Se înfrățea cu lumina ce inunda din înălțimi, cu căldura proaspătă a înainte de amezii. Aveam senzația că intrăm pe un tărâm nou.

Lanurile de porumb, până la genunche și mai mari, luminau într'un verde grav, întunecat. Erau prea dese, și așteptau sapa de-a doua. Din pământul ravăn încă și din buruienile ce năpădeau firele de porumb, se ridica o mireasmă sărată, ca de vin, ca de sânge. Când o aducea, mai întărită, boarea nevăzută, simțeai miros tare de sălbăticiune.

Grânele erau înspicate, cu capetele încă sus. Grăunțele abia se plămădeau în taina învălișului verde și țepos. Unele erau încă în floare. Tăceau adânc și nu se clinteau, ca și când ar fi pătrunse de minunea ce se petrecea în ele. Umpleau văzduhul cu mireasmă de verdeață tare, ca și când ar fi încă numai iarbă.

Ici și colo câte o fâșie, ce se strecura, pierzându-se, printre lanuri, de in înflorit, ca un drum de cer.

Am uitat în grabă zdruncinăturile carului. Până'n zări departe, toată fețiа asta, mustea de vieață nouă, care creștea și se pârguia în lumina și căldura soarelui.

Era un dar al cerului sau al pământului?

Sau năștea din sărutarea cerului cu pământul?

Un fior îmi trecu prin suflet: în ce taină nepătrunsă plutim și suntem! Poate tot ce suntem și vedem nu-i decât un zâmbet al ziditorului.

Mă luară apele gândului și ale amintirilor. Intâiul meu drum în car, copil de-o șchioapă, care privind prin grădelele lesei carului, văzui, mai întâi, cum fuge pământul! Și frica mea să nu se desbine picioarele cailor când, din car, vedeam cum li se întinde pielea la închietoare, în pașii largi ce-i făceau! Și senzația de-atunci că merg, — cu car, cu boi, — la capătul pământului. Și, totuși, simțământul acela de siguranță, de pace: pe ceaglău ședea tata, iar carul și boii erau ai noștri!

Sluga îndemna din când în când pe prietenii omului. Cu gura pe jumătate. Ei erau grei și cuminți, și nu-și schimbau pasul. Nici nu se opriau din rumegat: înghițiseră mult fân nou!

Rudenia mea Ilarie, moțăia din cap mai tare ca mine: ațipise. Dar, prin obiceiu, nu aluneca, pentru toată lumea, de pe sul.

Din când în când, se ridicau rotind, ciocârlii, din lanuri, din fânețe, și plecau cântând aprins către Dumnezeu. Altele se întorceau de acolo, în alunecări prăpăstioase, orbite de lumină, sau îmbătate de parfumul pământului.

Gândul meu plutea în neștire, se topea în lumină. Uneori inima bătea caldă....

Induioșare!

In fața frumuseții? In fața vieții? In fața tainei?...

Ilarie clipi, privi înainte, își zmunci capul, și zise:

— Azi dimineață m'am sculat cu noaptea'n cap. Până te-ai trezit dumneata, am adus două care... Da, acum nu mai e departe.

Nu mai era! Imi aduceam și eu aminte de locuri. Urcam un pieptiș ușor, printre lanuri de porumb crud. Acuși vom fi deasupra feției. Un scurt coborîș, apoi revărsarea luncilor.

— Harnic te-am știut, totdeauna, Ilarie, și grabnic la treabă. Văd că Ioniță îți seamănă leit.

Un zâmbet ușor îi lumină o clipă fața, și în ochi bucuria.

— Cine nu lucrează putrezește, bădița meu. Și, de putrezit, avem vreme cu toții! De, ce să zic! Eu cu Ioniță ăsta sunt tare mulțămit. Ba și cu noru-mea! S'a dat și ea la brazdă. Atârnă în ce lege intră mucrea! Că ea crește și se face abea în casa socrilor și lângă umărul bărbatului.

Ajunși pe culme, m'am coborît.

— De-acum vreau să mă desmorțesc Ilarie. Jugul se răzimă în coarnele boilor, cari sprijineau carul neîmpiedecat. Nu era iute povârnișul. In grabă n'am mai auzit larma lui.

Am rămas o vreme pe culme. De-aici se vedea întreaga revărsare a luncilor. Fundul zării îl tivia, ca o dungă de întuneric, pădurea pe care o cunoșteam din copilărie. In luncile acestea de vr'o două sute de jugăre, se făcea și fânul și otava pentru aproape toate gospodăriile din sat. Când s'a făcut comasarea, înainte cu vreo jumătate de veac, sătenii erau să se răscoale când inginerii au voit să taie și luncile, să le schimbe în locuri arătoare. Nu s'au lăsat odată cu capul. Au venit jandarmi, procurori. Zadarnic! Oamenii așteptau cu coasele și furcile de fier în mână! Și fânețele au rămas așa cum au apucat oamenii din bătrâni. Fiecare gazdă își avea aici lunca sa.

Acum, cât vedeam cu ochii, era un furnicar înflorit de porturi albe. Părea că tot satul a eșit la fân. Și chiar așa era. Pentrucă în tablele cu aceeași recoltă — ca și la culesul viilor — toată lumea s'apucă de-odată la lucru.

Strălucitoare, încovoiate lame albe, luminau, răzimate pe toporâști, fulgerau în soare, în toate părțile. Când unele se ascundeau în peretele de iarbă, altele se ridicau în alte părți. Și cântecul cadențat al ascuțișului coaselor cu cutea roșie, ploua peste lunci, ca un cor de paseri stranii, de cristei uriași.

Românii în capul gol, aplecați, se legănau, în cadența aceea domoală a lucrului greu și întins, sămănând parcă cu legănatul boilor la plug. Incinși numai cu o curea, ori cu o funie peste cămășile albe, curea de care atârna teocul cu apă în care aștepta cutea să-și facă slujba, ei zăreau, de depare, că pipăe pământul, aplecați cu solemnitate asupra lui, într'un ritual sacru.

Dar de aproape coasele vâjâic în pătetele de iarbă, cântă pe o mulțime de glasuri aspre, fâșeitoare, ca din limbi de șerpi înfuriați, și odată cu răsturnarea brazdei verzi de iarbă, pătrunde mirosul crud al vieții răpuse, ca o protestare.

Cosașii au cămeșile lipite de spate, și când ridică în toporâște călăii cu limba subțire, își șterg obrajii cu mânecile largi ale cămeșilor...

Deși de milenii omul răpune viața din jurul lui, pentru a putea trăi el, în adâncurile subconștiente din el ni se pare că protestează încă împotriva acestui destin.

Dar delnițele cosite, pe cari se prăjesc brazdele de iarbă, se întoarce și se răscolește fânul, se greblează, și se ridică căpițe mici și mari, întrec cu mult pe celea necosite.

Lumea furnică după uneltele sprintene, după furci și după greblele de lemn. Copii și copile, în cămășuțe înflorite, desculți, cu greble și furci mai mari decât ei, feciori și fete îmbrăcați ca de sărbătoare, cu cântecele pe buze; bărbați și femei, bătrâni și bătrâne: e tot satul aici.

Unii întorc brazdele de iarbă tăiate ieri, și prăjite bine pe-o față; alții răscolesc cu furcile pe celea întoarse de dimineață; unii adună fânul uscat în valuri largi, alții greblează în urma lor. Feciori mari cu furcoaile încărcate cu aromă, sub cari abia se mai văd. Bărbați, bătrâni croesc căpițele și așază în rânduială palele de fân. Iar pe căpițe câte-un prâslea în cămășuță, cu capul gol, ținându-se cu mâna de parul din mijloc, și uitându-și să-și facă slujba: să calce și să îndese fânul pe căpiță.

Ce să îndese, că el însuși pare un fulg! Uneori e coperit cu totul de fânul ce se grămădește mereu pe căpiță, și atunci începe să urle. Uneori fratele mai mare e silit să se urce să-l caute prin fân.

Ce să îndese! El stă acolo de mândrie că-i ficior și el și face treabă, amețit și de mireasma și de căldura ce se ridică, pălălaie, din fânul nou. Din când în când se avântă tata, sau un ficior și calcă claia, în vreme ce prâslea se ia după el cu multă gravitate.

Dar lucrul de căpetenie este că se tot înalță căpița, și copilul urcă spre cer, și vede departe peste lunci, silindu-se să nu-i vină amețeală când se uită jos, lângă căpiță.

Uscatul și strânsul fânului e sărbătoare și pentru cei neputincioși. Lucrul e ușor, toți pot face o treabă, dar are nevoe de brațe multe.

In luncă deosebești acum nenumăratele nuanțe ale miresmei de fân. Iarba abia răsturnată are un miros crud, ca de sânge; brazdele abia celite răspândesc un parfum care dacă ar putea fi strâns în borcane, ar bate toate parfumurile din droguerii; brazdele uscate bine pe-o parte au o mireasmă ca de grâu copt. Uscate pe amândouă părțile și răscolite în soare, parfumul a pierdut din umiditate, e uscat și pătrunzător.

Poate de el și de felurimea lui, se îmbată toată lumea la uscatul și strânsul fânului...

Am trecut cu răgaz printre lunci. Am ascultat cântece tinere, râs clar, răsunător ca din clopot de argint. Dar cântecul cel mai pătrunzător era cel ce se ridica din alergatul furcilor și al greblelor, din voia aceea de muncă, din sănătatea și sprinteneala satului eșit la lucru...

Da, am simțit de multe ori bucuria muncii! Duhul omului, singur creiator în lume, după Ziditorul, se complace în vederea lucrului mâinilor sale. Muncind se simte biruitor.

Mă apropiam de lunca lui Ilarie pe care am numărat vr'o treizeci de căpițe... Mergeam mulțumit și luminos în suflet, când, deodată, iată pacostea!

Un copilaș, să fi fost de șase ani, se apropie prea mult de marginea căpiții care se înălțase binișor, lunecă și căzu în cap.

Și acum urletele lui ca din gură de balaur, și alergare de părinți și de frați, aruncându-și fiecare uneltele de lucru, unde erau.

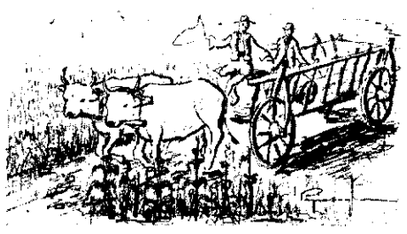

Buni plămâni trebue că avea prichindelul! Se auzia până departe.

Incepu să țipe și mamă-sa: văzu sânge lângă căpiță.

— Vai de mine și de mine! Și-a spart capul!

— Da' de unde! S'a lovit la nas. Nu vezi că din nas îi curge sânge? se auzi un glas bărbătesc.

— Doamne sfinte!

—Nu-i nimic! N'ai grije.

Dar copilul nu se ogoi multă vreme. Punea mereu mâna la nas, și văzând roșu, mai tare zbiera, strâmbându-și toată fața, nemai lăsând nici un punct limpede în ea. Aduseră apă, îl spălară, și până am ajuns eu la Ilarie, copilul era iar în vârful căpiții.

Rudenia mea mă primi râzând.

— Vezi cum nu-i nou nimic subt soare, bădiță Vasile?

Știam ce spune Ilarie. Cam la aceeași vârstă cu eroul de azi, am pățit și eu odată la fel. Mi-am adus numaidecât aminte. Numai cât eu nu mai îndrăznisem să mă mai urc pe căpiță până a doua zi...

Unii lucrători mâncară și se culcară de amiezi la umbra căpițelor. Alții erau în toiul lucrului. Munca la fân nu are soroace de hodină hotărîte.

M'am lăsat și eu la umbra unei căpițe. In apropiere, un car încărcat, și boii zăceau desjugați, sătui, în soare.

Mi se pare c'am ațipit bine.

Când m'am trezit, umbra căpiții crescuse până la cosași...

D-l I. AGÂRBICEANU

DE PAȘTI

de N. PORA

Se împrimăvărase deabinele. De mult pierise, ca și cum n'ar fi fost, zăpada și viforniță, gonite de April sub dogoarea dulce a soarelui ce înviora toate vietățile.

Gigi, de pe prispa casei, se uita departe, peste covorul verde al câmpului, oprindu-i-se ochii pe aripele albe ale unei păsări mari care tăia văzduhul în bătăi de aripi rare, numărate parcă.

Și nu se mai putu ține să nu întrebe:

— Ia uite, bunicuțo, ce pasăre mare! Să fie mama rândunicilor?

Bătrâna o privi peste ochelari, oprindu-se din împletit:

— Da' de unde, puica bunichii! Nu e mama rândunicilor, dar este și ea o pasăre călătoare ca și rândunica...

Iar Gigi, ca pe ghimpi:

— Ce pasăre, bunicuțo?

Bătrânei îi încremeniseră cârligele în mâini:

— Asta-i acuș! Să nu cunoști tu barza...

Piciulinga deschise ochișorii mari:

— Barză.. barză... uite, bunicuțo că s'a oprit pe casa lui moș Oancea...

Și uitându-se țintă la păsăroiul acela mare, cum nu mai văzuseră ochișorii ei verzi niciodată:

— Da' de ce are ciocul și picioarele roșii?

Bătrâna zâmbi:

— Păi le are roșii, c'așa se poartă pân țara berzelor...

— Și-i departe țara berzelor?

— O, ho! și încă ce departe! Tocmai acolo, de unde ai văzut că răsare soarele...

— Și... și... tot acolo-i și țara rândunicilor?

— Tot cam p'acolo, pân apropiere...

Și bătrâna porni să împletească spornic, în vreme ce mititica în căpșorul ei de patru ani socotea șoptind încet:

— Dacă și țara rândunicilor e tot atâta de departe, la răsăritul soarelui, cât trebue să sboare o rândunică, până s'ajungă acasă?"

Și rostind cu glas tare:

— Da' dacă n'o mai țin aripile și cade pe drum, cine vede de ea, bunicuțo?

Bătrâna stă din împletit și ridicându-și ochelarii pe frunte:

— De cin' să vadă, fata bunichii?

Iar Gigi, și mai tare:

— De rândunică!

— Care rândunică?

— Care a venit ieri la noi, sub strașină, uite-o colo cum sboară, săgeată. după rândunelul ei...

— A! rândunica noastră! Păi ea nu cade...

Iar Gigi, îmbufnată:

— Cum nu cade? Că eu sunt mai mare ca ea și tot cad câteodată...

Bătrâna de-abia își mai poate ține râsul:

— Fata bunichii, fată! Păi, vezi bine c'ar cădea și ea câteodată, dacă n'ar avea grijă Dumnezeu de ea, ca să nu cadă!...

Gigi se posomorăște și mai abitir:

— Păi, pe mine de ce mă lasă să cad?!

Bunicuța lasă ciorapul, cârligele și ghemul de lână pe laviță și ridicând pe Gigi în poală, o sărută și apoi își șterge lacrimile.

— Nici pe tine nu te lasă Dumnezeu, puica bunichii... Da' ție ți-a dat Dumnezeu picioare ca să te țină când umbli. Și p'ormă tu n'ai aripi ca rândunica...

Iar Gigi și mai amărâtă:

— Păi, mie de ce nu mi-a dat aripi?

Bunica izbucnește în hohote de râs:

— Eĭ, dacă-ți dădea aripi, erai să fii și tu o rândunică, sau altă păsărea și bunicuța de unde mai avea fetiță?

Gigi o apucă cu ambele brațe de gât:

— Păi, dacă-i așa, nu mai vreau aripi... Mai bine să fiu fetiță...

•

Soarele scapătă spre asfințit întinzând pale aurii roșiatice peste verdele deschis al nemărginirii, în vreme ce de-aproape începe s'adie molcom dingdangul clopotului de la biserică.

Bunicuța se închină cu smerenie, cum se închină și Gigi, spunând:

— De ce bate clopotul la biserică, bunicuțo?

— Sună de denie, fata bunichii, ca să se ducă lumea să se roage...

— Și mergem și noi, bunicuțo?

— Vezi bine că mergem, să ducem ouăle roșii să le slujească... Mâine-i Paștele și trebue să ne ducem la Inviere...

Gigi bate din palme; apoi, îngândurată:

— Da' dacă nu mergem ce e?

— Dacă nu mergem, nu vine Paștele pentru noi și nici nu ne mai dă Dumnezeu nimic.

Copila se însenineazа:

— Păi să mergem bunicuțo și noi...

— Da, să mergem, puica bunichii...

•

După slujbă, pe înnoptate, când să intre pe poartă, bunicuța plesni din palme cu ciudă:

— Tii! Uite-acuș a sărit din iarbă... L-ai văzut?

Gigi se uită în toate părțile mirată:

— Cine a sărit, bunicuțo?

— Ia, epurașul care a venit la noi... Dă fuga și caută pân iarbă... Vezi, nu a lăsat nimic?

Gigi își scoate pălăriuța din cap, o dă bunicuții și pornind deabușilea prin iarba din curte, caută ,caută, până ce dă sub nuc, de un ouț de ciocolată pitit între firele de iarbă.

Il ridică și veselă s'apropie de bătrână:

— Uite, bunicuțo, ce ouț frumos am găsit!

Bunica o ia în brațe:

— Vezi, pentru tine l-a adus epurașul... Ei, bată-l norocul să-l bată! D-aia a tulit-o el când ne-a zărit că intrăm pe poartă.

— Ca să mi-l lase mie de tot, bunicuțo?

— Vezi bine că de tot, că d'aia a fost trimis...

Iar Gigi, mâncând din ochi darul adus de epuraș:

— Și... și... o să mai vie și la anul?

— Da' cum să nu vie! Că asta e treaba luii... D'aia ai fost lăsat el pe lume, ca să vie în toți anii pe la copii și să le lase câte un ouț de Paști...

— Și... și... nu o să mă uite niciodată?

— Nici o dată, cât ai fi cuminte și te vei închina, vine și epurașul.

Gigi bate din palme:

— Ce bine bunicuțo, că vine Paștile și trimete epurașul și pe la noi!

Fata albă

de DAN C. BALTEANU

In seara aceea de Mai, Radu n'a putut să-şi găsească liniştea acasă; pereţii camerei parcă-l înăbuşeau şi-apoi simţia nevoia să-şi risipească gândurile. Discuţia pe care o avusese dimineaţa cu directorul şcolii la care funcţiona ca profesor de limba română, îl sâcâise toată ziua şi o plimbare fără scop în orăşelul acesta de provincie, i-ar fi făcut bine.

Deaceea a pornit fără ţintă. La început a crezut c'ar fi mai nimerit să se plimbe singur pe malul Borcii. Luna — mai frumoasă ca oricând — i-ar fi o tovarăşă bună. A părăsit însă şi gândul acesta, oprindu-se absent la cofetăria „Delicia" unde a cerut, ca toată lumea, o îngheţată. Dar şi aici a stat ca pe ace, mai ales că patronul, un grec mustăcios şi cu burtă, în marea grijă de a fi pe placul clienţilor, instalase un aparat de radio cam hodorogit, care avea darul să te scoată din sărite.

Tocmai când Radu se apucase să consume îngheţata, speackeriţa începuse o serie de reclame necruţătoare, din care — bineînţeles — nu lipsia muştarul „Flora".

— Ca să nu ni s'aplece! zice un sublocotenent ce se află la masa de alături, în tovărăşia unei duduiţe.

— Aşteaptă puţin! râde duduia. Să vezi când o să'nceapă leliţa să suie la vie!

— Adevărat! N'am fost niciodată aici să n'aud invitaţia languroasă, cântată plângăreţ! Mă 'ntreb de unde dracu are atâţia papuci!

— O fi abonată la Mociorniţa.

Nici nu termină bine, că „invitaţia" începu să se destrame.

— Auzi? Şi-a început calvarul!

— Nu-i ea de vină! E de vină dobitocul care o tot invită! Nu se procedează aşa cu femeia, chiar când e leliţă şi are papuci!...

— Zău? Du-te tu şi dă-i lecţii! ironizează duduia.

Radu enervat şi-a plătit consumaţia şi a plecat ,lăsând pe cei doi comentatori ai „leliţei" să-şi ascută armele şi să se lovească reciproc.

Pe „Principală" lumea orăşelului, într'o împestriţătură de costume şi toalete din care nu lipsesc uniformele impecabile ale ofiţerilor, se plimbă în grupuri compacte. Freamătul vocilor se amestecă nelămurit cu trapul cailor dela trăsurile cu clopote ca la tramvaiele bucureştene, cu râsetele pe diferite tonuri şi cu lumina pulverizată a vitrinelor. Ca să mergi pe trotuar, eşti obligat să păşeşti încet, ca după mort, să asculţi toate nimicurile celor ce se plimbă numai ca să aibă o ocupaţie şi să rozi seminţe, ca să-ţi treacă mai uşor timpul. Grăbit nu ţi se dă voie să fii, iar ca să încerci un pas mai iute pe rigola străzii, auzi din spate sau clopotul vreunei trăsuri sau glasul de bariton al birjarului: hăp, hăăăp! Şi trebuie să intri în rând cu ceilalţi muritori.

Radu primeşte să meargă în „front", cu toată lumea, neştiind ce preferă: parcul comunal de pe malul Borcii sau grădina Palatului. In cele din urmă se decide: va merge în parc. Grădina Palatului prea are aerul de domnişoară simandicoasă. Parcul e mai aproape de vulg... Aici poţi vedea lume de tot felul, dela comandanţii de regimente cu coconeturile lor şi până la umilul ucenic de cismărie venit să-şi fumeze, pe furiş, o ţigare amărîtă, în timp ce patronul lui spune cuvinte urâte chelneriţei care-l serveşte la berărie.

Porneşte deci pe străduţa ce coboară în parc. Lumea năvălise ca bondarii după ploaie, pe mult binecuvântatele şi muncitele alei. Terasa berăriei era ticsită. Niciodată nu văzuse atâta popor. Dar această afluenţă neobişnuită era pe deplin motivată, seara fiind una din cele mai frumoase şi parcul bucurându-se de două mari atracţiuni: berăria unde se debitau spirite demodate de către o trupă „adusă cu mari sacrificii" şi muzica militară a Reg. 23 Inf., pe care primarul urbei, părinte grijuliu pentru „fiii lui", o angajase în tot decursul anotimpurilor frumoase, să cânte de două ori pe săptămână: Joia şi Duminica. Şi aici lumea era la fel ca peste tot: cel ce avea, bea şi mânca iar cine nu avea, rătăcea hai-hui pe alei, aşteptând să înceapă sau să termine muzica, să se înghesuie când apărea trupa, în mulţimea de cască-gură de pe margine, sau să roadă, în cazul când avea, seminţe prăjite. Acei care aveau combinaţii sentimentale, se retrăgeau pe bănci dosnice şi-şi munceau mâinile reciproc până când şi sportul acesta îi plictisea.

Radu rămase la intrare privind fără nici o preocupare. Se întrebă numai, întrucâtva surprins, dacă avea vreun rost să se oprească aici.Gândi să plece spre casă, dar ştia că'n odăiţa lui de burlac îl aştepta o căldură înăbuşitoare, că n'ar fi putut lucra nimic şi că sunetele alămuite ale muzicii militare, picurate prin ferestrele larg deschise, iar fi îndârjit mai mult nervii. Găsi că cea mai bună soluţie ar fi să se rătăcească în mulţimea plimbăreaţă, rugându-se să nu întâlnească nici un cunoscut. Va ascultă ca un copil cuminte muzica, stând pe vreo canapea, dacă găsea vreun loc sau rezemându-se de vreun copac.

Deaceea coborî cele câteva trepte de la intrare, amestecându-se în forfoteala aleelor. Află şi banca mult dorită şi se aşeză. Deabia acum observă că e obosit, o oboseală mai mult sufletească ce-i turnase şi'n mădulare un fel de amorţeală. Incepu să privească şirul de plimbăreţi. Orice s'ar zice ,orăşelul avea femei frumoase, care pe lângă frăgezimea feminină, posedau ceva din asprimea de stepă a Bărăganului. Un fel de arşiţă de jar care se topia în mişcări scurte şi repezi, o arşiţă ce le dogorea ochii, trupul, sângele, o arşiţă strecurată în mădulare care le zidea frumos, le dăruia cu dorinţa nestăvilită de a trăi. Femeia Bărăganului e cu totul altfel decât femeile celelalte. O sesizezi, o desprinzi imediat. In fiecare, pitită în colţuri de suflete, svâcneşte întinderea câmpurilor, se rotunjeşte acea nostalgie, acel nesaţ, acea poftă de a te şti mereu în imensitate, bucurându-te de tăcere şi de nesfârşit. Deaceea, femeia Bărăganului niciodată nu e împăcată cu nimic. Tânjeşte după un nelămurit, după ceva tainic... Şi deaceea femeia Bărăganului se asvârle în viaţă aproape cu nesocotinţă. Caută mereu...

Radu le aude râzând, le vede strângându-se de braţul insului de alături, sau bătătorind cu paşi mici, nervoşi, pietrişul aleilor. Le aude bârfind sau lăudându-şi toaletele şi le ştie darul buzelor ca şi respiraţia caldă şi repede. Le ştie privirile adânc răscolitoare ca şi desnădejdea gândurilor când braţele iubite nu le mai cer. Şi nu numai femeia acestui orăşel, ci oricare femeie a Bărăganului, ţărancă sau orăşeancă. Când iubeşte ea ştie să fie numai femeie. Indâjită şi cu dorinţa de a stăpâni, ştiindu-se stăpânită. Ea nu admite echivocuri. Pânza senină a cerurilor bărăgane îi impune limpezimea. Şi vrea viaţa limpede, aşa cum şi ea înţelege să se dăruie...

Incepe să gândească la viaţa lui. Se vede atât de inutil! Ce-a făcut până acum decât studiu? Ce i-au folosit succesele universitare, licenţa luată cu „magna cum laude", ca şi examenul de capacitate la care s'a clasificat întâiul pe ţară? Işi făcuse datoria numai faţă de societate, faţă de munca părinţilor lui, dar neglijase complect datoria faţă de tinereţea sa. Femeile care îi trecuseră prin viaţă ,nu lăsaseră urme... Hîrţuit între nevoia cotidiană a stomacului şi facultate, nu avusese timpul să se oprească, tânăr şi grijuliu, lângă o fată, pentru care să-şi dea paralele de masă ca s'o ducă la cinema sau într'un local. Acceptase femeia în viaţă doar ca o necesitate fiziologică, nu ca o sursă de bucurii sufleteşti, lângă trăirea căreia să te aduni, să te regăseşti înebilat şi puternic. Să gândeşti cu drag la ea, să aştepţi cu înfrigurare ora întâlnirii şi să te simţi ocrotitorul ei, să-i asculţi ciripitul şi să-i iubeşti vorbele ca pe nişte flori!

E într'adevăr ciudat că gândeşte aşa. Ciudat fiindcă gândurile acestea îi vin acum, deşi ar fi fost mai normal să le gândească altădată. Sau poate „altădată" n'avea de ce să le gândească fiindcă pe atunci studia, voia să-i îngenunche pe toţi şi să biruiască. Pe atunci nu se visă decât profesor; iată-l azi ajuns... Cât de searbăde şi lipsite de farmec sunt dorinţele împlinite! Le priveşti din clipa împlinirii lor, ca pe nişte vechituri. Te bucuri pentru un moment, apoi viaţa le prăfuieşte, încât atunci când ai curajul să te priveşti sincer, retrospectiv, vezi că toate acţiunile tale nu sunt deloc fapte extraordinare aşa cum le socoteai, ci doar nişte mici nimicuri despre care viitorul nu va avea ce să spună. Dorind ceva, laşi să lucreze pentru ajungerea la îndeplinire, toate forţele tale sufleteşti şi trupeşti. Dorinţa e frumoasă; ea exaltă imaginaţia, creiază forţa şi'ţi angrenează toată fiinţa în atingerea ei. Odată atinsă, s'a dus tot farmecul... Frumuseţea ei se sparge subit, ca un balon de săpun... Şi dacă n'ar fi nesaţiul acesta de a dori mereu, viaţa ar fi uscată, lipsită de orice poezie, devalorizată prin ea însăşi. De câte ori, dorind ceva, nu ţi se pare că ai fi asemenea unui demiurg, dacă ai putea să-ţi împlineşti dorinţa şi cât de banală e clipa când ai putut să-ţi realizezi visul! Ai aceeaşi senzaţie ca şi când ţi-ar fi turnat cineva cenuşă pe întreaga ta isbucnire generoasă! Auzi lanţuri căzând, auzi prăbuşiri... Comoara ce-o visai e în mâinile tale, o poţi pipăi, stăpâni, e a ta, aşa cum ai visat-o! Are acelaş contur... E aievea, ai dreptul să te încânţi, s'o aduni în suflet, să ţipi de bucurie... Insă comoara de altădată este orice, dar numai **comoară** nu mai poate fi! Turnarea în concret i-a rupt vălul de miraj în care ai îmbrăcat-o în visare! Şi, nelămurit la început, apoi din ce în ce mai clar, auzi suspinând dincolo de tine, acolo, în matca plămădirii, glasul străfund al iluziilor frânte: **mais où sont les neiges d'antan?**

(Continuare în n-rul viitor)

DELA BARBĂ, LA OUĂ ROŞII

de GH. BRĂESCU

Cine nu simte astăzi câtă tainică îngrijorare inspiră ultima ţigare, ultimul tango, ultimul lunecuş de sky!

Care chefliu, cavaler servant al vinului, jocului şi femeii, nu înţelege panica ce stârneşte ultimul pahar, ultima donă la baccara şi ultima donă adorată ca o madonă.

E bine, toate astea le declar nimicuri, dopuri uzate, steluţe de confetti spulberate, pe lângă tragedia bărbilor, ultimele bărbi ce mai apar pe Calea Victoriei între Capşa şi Palat, la ora când mondenele plimbă danezi superbi, gătiţi cu funte asortate la taior. Le-aţi văzut şi dumneavoastră, nu cucoanele, ci bărbile despre care vreau să vă vorbesc şi care vor dispare, vai! cu ultimul birjar.

Este barba neagră, — bif! —frizată, lucioasă, purtată pe sub fălci, fason gorilă, ca un batic călduros de mătăse, care intrigheazâ snobinetele în căutare de senzaţii mai aparte.

Este barba albă, înţelepciunea imperiilor, impozantă, în evantail, aleasă fir de fir, — format plastron — întinsă, decorativă, ca o coadă de păun californian, purtată „à la m'as tu vu!?" de un pensionar bine în totul, ca cel cerut de văduvele ireproşabile (hm!) la mica publicitate.

Este în fine barba Roşie, barbă flacără, lungă, prea lungă, despicată ca de toiagul profetului, împletită de vânt în spatele unui neamţ, prea lung şi el, care dispare pe bicicletă ca un meteor, lăsând fuior de foc în urma lui.

L-am revăzut ieri în Vinerea Mare şi mi-a amintit o năzdrăvănie pe care o regret fără speranţă de intrare în lumea dreptilor.

Când se roşeau ouăle de Paşte în casa părintească, când fierbeau domol pe marginea plitei din bucătărie oalele de schijă pline de băcan şi se răsfăţau pe masă cozonaci dolofani ca nişte prunci abia născuţi, adunam de prin coteţe ouăle clocite, „cuibarele" cum ziceau gospodinele şi plecam cu ştrengarii de seama mea în **„Târgul Cucului"**, mahala ovreiască din Iaşi, să căutăm evreu cu barbă roşie, mânjită cu sângele Domnului, după cum ne spunea dădaca.. „Cu aceea dacă li-i putea mata şterge, conaşule, că să întăresc ouăle de nu li mai spargi nici dracu"...

Plecarăm îndârjiţi de spusele dădacii. Trecând pe dinaintea bisericii Sf. Spiridon, am intrat fără să stăm la îndoială ,ne-am închinat, trecând pe sub aerul gătit cu flori, în faţa căruia se profila răstignit chipul blând al Domnului Christos, odată, încă odată şi mai odată, găsindu-ne de joacă, până ce ne-a gonit dascălul.

Ruşinaţi, am pornit mai dornici de ispravă să căutăm evreu cu barbă roşie. Când îl întâlneam ne apropiam cuminţi şi-l rugam, cu vorbe dulci, cu pălăria în mână:

— Dacă eşti aşa de bun, pleacă mata barba să ne roşim ouăle...

Şi ne chiteam pe fugă, urmăriţi de bătrânul care se lua neputincios după noi, blestemându-ne în tot felul.

Hoinărind, aşa, într'o Vinere Mare, căscând gura la zaharicalele colorate, la ouăle de lemn, cântărind caii, pândind trecătorii, ieşi, deodată, nu ştiu de unde, în faţa noastră, un ovreiaş palid, slăbuţ, pistruit ,cu capul gol, cu părul roş aprins, purpuriu ca un asfinţit în agonie. Il prinserăm în mijlocul nostru, fără plan conceput.

— Hristos o înviat!

— Ci vrei di la mine?

— Zi adevărat c'o înviat.

— Nu zic...

— Zi, mă, n'auzi!?

— Da pentru ce să zic?....

— Nu vrei să zici?....

— Mamăăă

Nu ştiu care a început. Vă jur că nu eu.

Intrecându-ne care mai de care, îi spărgeam ouăle în cap, repetând înverşunaţi, îndesat „Hristos o înviat... Hristos o înviat".... făcându-l de necunoscut ,scăldat în gălbenuşuri împuţite, batjocorit din cap până în picioare...

— Tatăăă....

Am fugit apoi, împrăştiindu-ne ca un cârd de ciori. Dar mi-a căzut pălăria, pălăria cea nouă, luată pe furiş din casă.

Uitând de toate, alergam s'o prind, purtată de vânt ,pe stradă, printre picioarele cailor şi am fost prins fără veste de tatăl băiatului, un căruţaş înalt, pătrat, puternic, care sgâlţâindumă cu mâini uriaşe, mă întreba cu voce fioroasă, cu priviri rătăcite de indignare, repetând mereu:

— Puntru di ci?... Puntru di ci?... Puntru di ci?...

Au trecut de atunci şaizeci şi mai bine de ani. Nu pot răspunde nici azi.

ORIGINALITATATE EXCLUSA

Gânduri întârziate vin să se adaoge unei teme despre care n'am spus totul într'o dată trecută: identitatea omului cu sine însuşi în religie şi artă, corespondenţa totală între creştin şi creştinul artist. Am arătat atunci cum cu aceeaşi mână dreaptă omul îşi face cruce către răsăritul lui Dumnezeu şi ţine condei sau pensulă spre a dărui oamenilor prinosul jertfei către Domnul. Risipirea creştinului în univers, disoluţia lui în cosmos, e aceeaş, în religie şi în literatură. Creştinul umple întreg spaţiul cu iubirea sa. In ritul său de fiecare clipă, el strânge la piept tot universul; îmbrăţişarea e la fel de strânsă în artă, fiindcă omul e acelaş, amantul universului. Şi mai este, acelaş om, iubitor al întregului trecut, clipă cu clipă, secol cu secol. Tot aşa cum se închină către răsărit, creştinul se închină spre trecut, fiindcă departe, în fundul trecutului, se află Dumnezeu, îngerii, paradisul.

Răstignirea pe crucea spaţiului cu timpul, răstignire roditoare, după care vin învieri şi înălţări la cer, acesta e destinul în religie şi artă, al creştinului.

Odată pornit la semnalul lui Dumnezeu, timpul a început să-şi alerge marea lui cursă, împuns de acele tuturor ceasornicelor din lume; fără oprire înainte de sorocul judecăţii din urmă, ca un tren expres pentru care orice gară intermediară e simplă haltă neglijabilă.

Ca fulgul de zăpadă ce devine avalanşă, timpul îşi adaogă mereu lui însuşi clipe noi, păstrându-le pe cele vechi; agonisind de-avalma, ca într'o imensă ladă de zestre, milenii peste milenii. Fiecare clipă a timpului o moşteneşte pe cea dinaintea ei, fiecare secol e legatarul universal al celui care a schimbat garda.

Prezentul, de astăzi, de eri, de totdeauna, nu e decât ultima oră a trecutului, ultima lui ediţie, revăzută şi adăogită. Oricare „azi" e făcut dintr'o serie infinită de „ieri", oricare noutate e o simplă descălecare din trecut. *Născut* de trecut, prezentul îi e tributar prin ereditate, îi seamănă, îl repetă. A pretinde eliberarea de trecut e tot atât de absurd ca o revoltă împotriva gravităţii. Nu ne putem desolidariza, nu ne putem rupe decât de ceeace este *în afară* de noi, de ceeace nu suntem noi. Ori, trecutul este *în* noi; fiecare suflet e un vast cimitir al tuturor morţilor. Muzele poeţilor nu sunt decât strigoii altor vremi ce le şoptesc la ureche o muzică veche, devenită de mult refren.

A fost un singur început, numai unul. Inceputul lui Dumnezeu. Omului nu-i este dat decât sfârşitul. Cu noi nu începe niciodată nimic; totdeauna se sfârşeşte ceva, se sfârşeşte timpul, spre a trece apoi mai departe, dicolo de noi, cum trece un tren expres pe lângă halta mică, dându-i cu tifla sonoră a semnalului de pe locomotivă.

Zadarnice sunt zvârcolirile marilor ambiţioşi, vânătorii inditului, care se află pe acelaş tărâm de basm ca şi piatra filosofică; vană, iluzia că pot tăia timpul în două, făcând din data naşterii lor început de nou calendar. Ateii nu-l pot desfiinţa pe Dumnezeu prin simpla negare a existenţei lui. A închide ochii strâns nu înseamnă a stinge soarele. E doar o eclipsă personală, subiectivă, fără valoare astronomică.

Cei ce se complac în poziţia ridicolă de copii ai nimănui, copii găsiţi ai literaturii, proclamând independenţa faţă de trecut şi fâlfâind stindarde chiar când nu bate vântul, nerecunoscând nici o înrudire cu ceea ce a fost, nu schimbă prin aceasta nimic, realitatea contrarie rămâne neatinsă. Morţii trecutului sunt totdeauna alături de viitorul lor confrate. Ingerul păzitor e trecutul.

Originalii extremişti sunt însă aceia cari nu se mulţumesc numai să fie originali faţă de alţii, dar şi faţă de ei înşişi. La trădarea trecutului celui mare, trecutul tuturor, ei adaogă trădarea trecutului personal, îşi croesc o biografie pestriţă unde nu întâlnim niciodată piatră peste piatră. Această schimbare zilnică de măşti, e deadreptul imorală şi tragică. E imorală, fiindcă viaţa unui suflet de om n'are puncte de reper, n'are acel fir roşu la care se poate reduce orice faptă; la el azi nu mai descinde din ieri. Un râu fără maluri nu e bun pentru navigaţie. Drumul magului trebuie neapărat să ducă spre stea, spre o singură stea.

Şi e tragică o astfel de viaţă, fiindcă e o viaţă de om singur, de om atât de singur încât nu-şi poate oferi nici măcar tovărăşia propriei sale fiinţe, fiindcă şi-a semănat-o, — sămânţă stearpă, — pe drumuri pe care nu s'a mai întors. Fără amintiri, fiindcă amintirile nu-i mai aparţin, sunt ale altuia, ale aceluia care a fost şi nu mai este, el nu poate trăi nici măcar prezentul. Fiindcă prezentul nu e nimic altceva decât amintirea trecutului.

GHEORGHE ION FLORIAN

PEDEPSIREA FAURULUI AJUTAT DE CORB

Inima-i de aur şi-adusă de un corb
In pinii albi, la piscuri sublunare
Unde-anahoretul, pe urme vechi de mare,
Va plăsmui sirenă de grote, ca un orb...

Nerăbdător şi viscolul, găteala din plantaţii
O sună să picure isvor în paraclis;
Ordonă să vină un pescăruş din spaţii,
Şi urletul de lup să creadă 'n noul vis!

Iar cel cu barba 'n noduri, cioplește ca la sare
Şi plânge de tresare furtuna fostă 'n peşteri;
Nu 'nsufleţit-a încă frumoasa lui cicoare
Şi-au şi 'nceput s'o cânte năerii cei mai meşteri...

Dar pasărea 'nvăţată să fure-odor de aur
Aduse păru-Ofeliei — în raclă-i părea stemă! —
El stinse 'n Eva grotelor ecoul de trimemă
Şi 'n urme vechi de mare, pe ascetul faur...

SIMION STOLNICU

Central University Library Cluj

COMOARA DOMNULUI

Auzi, pe sub hăul azurului tras,
Din tot necuprinsul de drumuri, un glas,
Ce creşte şi urcă iuţindu-şi rotirea?
In goana lui — cântec şi foame de pas —
Auzi omenirea?

Glasul acesta ce-şi sue vibrarea
In care şopteşte o inimă mică,
Doamne, ce frică!
Cum îl pândeşte, cu aripi cât zarea,
De jos şi de sus depărtarea!

Aici, cât pământul stă dus cenuşiu.
O inimă mică e tot ce-l învie!
Doamne, să fie
Doar glasul ei totul şi 'ncolo pustiu?
Nu râde Părinte, eu ce pot să ştiu!

Dar tremure ceruri de imnu 'nstelat,
Din câtă minune în noi Te aţine
Nimic n'ai creiat
Mai cald, mai năvalnic şi-asemeni cu Tine,
Ca glasul acesta ce pleacă şi vine!

Eu stau, între vânturi, pe-o creastă de glod
Şi 'n glasul acesta mă las ca 'ntr'o vale
Şi-l spintec cu plugul să-mi legene rod
Şi-l tai cu casmale
S'ajung până 'n fundul comorilor Tale.

GEORGE GREGORIAN

SĂPTĂMÂNA MUZICALĂ

de ROMEO ALEXANDRESCU

RECITALUL WILHELM BACKHAUS. — Printre artiştii mari ai pianului, mult mai puţini la număr de cât vor să ne facă să credem atâtea mincinoase trâmbiţări comerciale, Wilhelm Backhaus îşi impune, incontestabil, prezenţa. I-o impun, în tot cazul, forţele de realizator de elită pe care atât de sigur le stăpâneşte.

De sigur ,Wilhelm Backhaus este un mare tehnician, un triumfător necontenit al luptei degetelor cu şiragurile de clape, dar atât de străin oricărei intenţii spectaculoase, oricărei speculaţii gimnastice, încât, interpret şi virtuos se identifică în totul.

Aparent, înfăţişarea la pian a lui Backhaus prezintă un surprizător contrast. Artistul pare absorbit în necunoscute gânduri, departe de tot înconjurătorul imediat, cu privirile în gol, mişcând braţele, pentru a cânta, fără grabă, fără efort, fără nici un sârg vizibil, aproape cu indiferenţă.

In acelaş timp însă, claviatura e acţionată cu o hotărîre, în încrustările pe-

Wilhelm Backhaus

cetluitoare ale degetelor, în decupajul sonor, în transcendenţa mecanismului, care o domină până în cele mai exigente probleme instrumentale, infailibil.

Cele mai complicate trăsături de agerime, cele mai compacte dificultăţi îi cedează fără nici o rezistenţă, biruite de o energie interioară calmă şi peremptorie, care le subordonează integral cerinţelor unei spiritualităţi artistice consecvente în sobrietate, în logică, în absolută probitate.

Textele sunt cercetate nu cu acea imparţialitate rigidă şi mecanizantă urmărită de unii pianişti, dar cu discernământul echilibrat şi substanţial al muzicianului de iniţiere însemnătoare şi de conştiinţă instransigentă.

Recitalul Wilhelm Backhaus a înlănţuit interpretări de impunătoare ţinută şi succint conţinut expresiv.

„Concertul italian" de Johann Sebastian Bach, *sonata în re minor* op. 31 de Beethoven, sculptată sobru şi elocvent în pătrunzătoarele ei înţelesuri şi *sonata în la major* op. 101 de Beethoven, edificată cu o concentrare culminantă în ritmul straniu al extraordinarei fugi terminale au fost urmate de o execuţie de rară capacitate pianistică şi muzicală a *variaţiilor* de Brahms pe o temă de Paganini. Felurimea sdrobitoare a piedicilor ce pun la încercare forţa şi multiplicitatea de meşteşug ale pianistului în această compoziţie, în care feţele muzicei, mereu schimbate, trebuesc urmărite cu luminată vigilenţă şi inscusită adaptabilitate, au fost prilej de triumf pentru artist.

Patru studii de Chopin, în arpegii frânte (la bemol major) în fir fugar de triclete (fa major) în duble terţe (sol diez minor) şi în acorduri ornate (mi major) au ilustrat măestria uimitoare a concertistului, pusă pe deplin la preţ şi în *„berceuse"* şi *„scherzo"* în do diez minor, tot de Chopin, apoi într'o piesă de fantasie de Schumann şi în câteva valsuri de Brahms, bisuri cerute cu viu entusiasm de publicul acestui concert de seamă.

OSWALD KABASTA LA „FILARMONICA. — Concertul „Filarmonicii" dirijat de d. Oswald Kabasta a răsfrânt cu prisosinţă facultatea de a trăi viu şi intens conţinutul fiecărei partiţiuni cu care este înzestrat acest vigilent muzician.

Nici un amănunt, nici o cerinţă de subliniere sau coordonare, nici un prilej de reliefare sugestivă, nu scapă agerimei d-sale neobosite.

Şi de sigur, un temperament muzical activ şi un spirit de observaţie, am putea spune, prin excelenţă dirijoral, nu-i pot fi suficiente pentru a obţine toate acestea.

Mai este necesară şi o cunoaştere pătrunzătoare şi extrem de sigură şi de lucidă a partiţiunii. Şi, aceasta, d. Oswald Kabasta o dovedeşte în fiecare moment, imprimând ritm viabil şi expresii revelatoare fiecărui capăt de frază din memorie.

Posesiunea mintală a operei muzicale este la d. Kabasta cu totul altceva decât o inmagazinare de volume. Această operaţie atinge la d-sa un grad excepţional de identificare cu tâlcul viu al fiecărei rostiri, cu reconstituirea spontană care exclude orice rigiditate şi scolasticism sensului comunicativ al întregei partiţiuni.

Chipul de conducere al d-lui Kabasta se caracterizează, printr'o foarte mare varietate în gest, în sugerări expresive, în posibilităţile de evidenţiere a unei intrări, a unei proporţionări sonore, a articulării totale a execuţiunii.

Mâna dreaptă, mişcările corpului sunt extrem de prompte şi de explicite, iar mâna stângă păstrează o rară independenţă, dozând, extrăgând, împărţindu-se pretutindeni, cu felurită dexteritate

„Till Eulenspiegel", de Richard Strauss a fost redat cu vioiciune scăpărătoare şi realism surprinzător.

Simfonia 7-a a fost cercetată cu ingeniozitate şi spirit de valorificare permanentă a fiecărui element şi de aducere la prezent a tuturor pulsaţiilor ei organice.

In sfârşit, d. Kabasta s'a învederat a fi excelent debussyst, repercutând învăluitor în orchestră feeria de ritmuri şi culori din „Iberia" lui „Claude de France".

CRONICA PLASTICA

SALONUL OFICIAL

de PAUL MIRACOVICI

Anul acesta juriul Salonului Oficial a încercat să prezinte o expoziţie cu lucrări mai alese, o expoziţie fără diletanţii şi începătorii care copleşiseră Saloanele din ultimii ani. Mulţi s'au

I. Teodorescu-Sion — Figură

plâns de severitatea excesivă cu care au fost judecaţi şi e posibil să se fi făcut chiar nedreptăţi — e aproape firesc — dar mă întreb ce ar fi fost dacă nu se refuza cu atâta „cruzime" atât de multe tablouri, când din chiar expoziţia actuală se mai putea refuza cel puţin un sfert, fără nici-o mustrare de conştiinţă...

Oricum, trebue elogiată comisia de aranjare; aspectul Salonului, anul acesta, e cu adevărat civilizat. Regretăm absenţa atâtor artişti valoroşi, bătrâni sau tineri ca: Tonitza, Steriade, Dărăscu, Şirato, Han, Demian, Ionescu-Sin, Stoenescu, Şt. Popescu etc. Cu contribuţia lor, selecţionarea ar fi putut fi împinsă şi mai departe, făcând din Salonul Oficial ceeace ar trebui să fie: cea mai complectă, cea mai reprezentativă şi interesantă expoziţie românească.

Acum, sărăcia subiectelor, repetarea lor în fiecare an au făcut monotone, obositoare aproape, expoziţiile Salonului. Te aştepţi parcă dinnainte să vezi aceleaşi lucruri, nu speri nici-o surpriză bună.

Cred că desinteresarea aceasta a artiştilor pentru Salon, e din lipsa de interes material. Pe vremuri, Salonul Oficial avea câte un milion pentru premii, cumpărături, încurajări. Cred că nu mă înşel spunând că în epoca aceea nu lipseau de la Salon decât cei refuzaţi... Acum, la aproximativ o sută de mii de lei trebuesc făcute toate cheltuelile necesare, catalog, imprimate şi altele, iar ce mai rămâne se împarte în 20—30 de premii care nu mai au nicio semnificaţie, nici morală nici materială. La fiecare vernisaj, oficialitatea promite marea cu sarea pentru „viitor"... De aceea nu trimit artiştii. Argumentul că trebue să expună de dragul artei, e slab. Dovadă expoziţiile din ce în ce mai puţin interesante ale Salonului — nimeni nu mai face un efort special, fiecare trimite — când trimite — ce găseşte mai bun prin atelier.

●

Singurul mijloc de a stimula pe artişti, de a reda Salonului importanţa pe care trebue s'o aibă, e să fie înzestrat cu un buget destul de bogat din care să se poată recompensa eforturile artiştilor cari astfel, ar încerca lucruri care cer timp mai îndelungat; pânze mai mari, compoziţii şi cari nu pot tenta pe particulari să le cumpere. De aceea sunt atât de sărace expoziţiile actuale; nimeni nu mai încearcă nimic care să-i ia prea mult timp.

Un milion anual, pentru cea mai oropsită dintre artele româneşti ,n'ar fi mare lucru pe lângă zecile şi sutele de milioane ce se cheltuesc cu teatrele. Nu trebue să avem nici-o încredere în în-

Vladimir Frimu — Prin Calea Moşilor, Bucureşti

jghebările care „nu costă bani", făcute din generozitatea artiştilor, în muzeele realizate din donaţii solicitate lor, nici în Saloanele organizate cu ce dă Dumnezeu. Juriul a făcut tot ce-i stă în putinţă. Dacă şi ministerul ar avea tot atâta solicitudine, fără îndoială, Salonul ar fi cea mai valoroasă expoziţie a anului.

●

D. Theodorescu-Sion trimite anul acesta lucrări excepţional de frumoase. Cele două nuduri mai ales, sunt realizările unui mare artist. Compoziţiile, în care e atât de personal, ne arată o altă latură, poate cea mai interesantă a talentului d-sale. Păcat că atât de frumoase daruri nu sunt întrebuinţate în pictura murală pentru care d. Sion este aşa de înzestrat. Portretul — de o rară nobleţe — ne evocă pe marii maeştri ai trecutului. D. Marius Bunescu, pe peretele din faţă, prezintă 6 tablouri variate ca subiect şi pline de interes. Cu prilejul expoziţiei d-sale — deschisă încă — am scris tot binele. De asemenea despre d. D. Ghiaţă. Una din cele mai frumoase pânze trimite d. Nicolae Cernescu: o natură moartă în tonuri grave, studiată cu profundă seriozitate. V. Frimu expune o „stradă" cald colorată şi cu frumoase rezonanţe de valoraţie. D. Nichita cu „Peisaj" şi „Flori" mai temperat colorate ca altă dată, e în evident progres. D. Vânătoru face o meritoasă încercare de a eşi din

George Vânătoru — Compoziţie

obişnuit. Compoziţia d-sale e bine închegată şi cu înţelegere colorată. Merită — fără nici-o îndoială — o distincţie. Lucrarea d-lui Murnu Filionescu e plină de calităţi şi frumos compusă. Îi reproşăm excesul de detalii — unele fără graţie — şi prea puţină grijă pentru culoare. Al. Moscu trimite un peisaj de munte cu frumoase calităţi de volum şi studiate cu acea pătrundere şi conştiinciozitate care-l caracterizează. D. Naum unul dintre cei mai înzes-

Marius Bunescu — Exploratorul

traţi tineri trimite câteva peisaje spontane şi bine construite. Mircea Teodorescu, care expune atât de rar, trimite două peisaje cu frumoase calităţi de culoare şi îndrăsneţ pictate. D-ra Marioara Petrescu e copleşită încă de maestrul său. Totuşi, lucrările expuse, studiate fără grabă, sobru colorate, sunt mai mult decât promisiuni.

Paul Miracovici — Natură moartă

Adina Paula Moscu, în portretele expuse, ne dovedeşte din nou marile sale calităţi de desenatoare. Portretul „Haina roz" deşi puţin cam timid pictat, e un model de portret conştiincios studiat. Anatol Vulpe — foarte luminos, culoare preţioasă, calităţi pe cari le complectează siguranţa desenului său. Florica Cordescu, în cele două peisagii îşi păstrează frumoasele-i calităţi de totdeauna. Gh. Sabin, un îndrăgostit al compoziţiei, trimite de data aceasta numai un portret şi un nud, amândouă remarcabile şi pe care juriul le-a distins cu un binemeritat premiu. In mare progres e d-na Dudu Alexandrescu. Amândouă tablourile — flori şi un nud — sunt lucrările unui artist care ştie să împingă departe un studiu fără a-l obosi sau a pierde din frăgezime.

In cronica viitoare, despre celelalte săli şi sculptura.

Din însemnări

Ştiu, nu mai pot sui pe creste 'nalte
Să retrăesc minunea zării pure,
Să mă îmbăt de linişte şi seară
Să plec cu geanta plină de pădure.

Nu mai încerc tristeţea altor vremuri
Ce tot acolo singure rămân.
Nu mai m'afund în stuhuri mari de lună
Să stau plecat pe armă ca pe-un sân.

Acuma singur pe câmpia 'ntinsă
A tineretii mele goală de cocoare,
Strig timpul ce-a rămas cu ani în urmă,
Ca pe un câine obosit de vânătoare.

Ţii minte vremea ceia, buna mea stafie,
Când apa zilii-şi flutura surâsul?
Mai ştii ecou când alergai odată,
Ca un ogar ca să-mi aduci apusul?

VIRGIL CARIANOPOL

Cluj Central University Library

CE S'A SCHIMBAT IN LITERATURA ROMANEASCA IN ULTIMII DOUAZECI ŞI CINCI DE ANI

de TUDOR VIANU

Am rămas surprins şi pe gânduri când, întâlnindu-mă cu un vechiu camarad de studii şi literatură, am constatat din socotelile făcute împreună că au trecut douăzeci şi trei de ani de când am publicat primele noastre încercări literare. Nu acord acestei date decât un interes subiectiv şi psihologic. Totuşi atâta potop de zile, la care se adaogă şi acelea petrecute cu ochii aţintiţi asupra tagmei literare, înainte de a face parte din ea, întocmesc o perioadă destul de lungă, pentru a îngădui comparaţia între cele două capete ale drumului. S'au schimbat multe în acest ultim sfert de veac al literaturii româneşti şi mărturia unui contimporan poate aduce concluzii pe care cărţile de istorie literară nu le cuprind. Căci adevărata istorie este aceea trăită şi faptele esenţiale, de care ea ar trebui să se ocupe, sunt acele mărunte transformări în sentimentul oamenilor şi în aşezările lucrurilor, care întocmesc până la urmă prăbuşirile catastrofale sau înălţările ca din nimic. Despre aceste evenimente infinitesimale ale istoriei ,despre transformările care se produc în structura moleculară a societăţilor, nu vorbesc actele şi monumentele, inscripţiile şi efigiile, ci numai acea vorbă simplă a amintirii cumpănite, reflectate. Să ne întrebăm deci ce s'a schimbat în aşezările obiective ale literaturii româneşti, în ultimul sfert de veac, pentru acel care n'a încetat să asiste la desvoltarea ei ?

Mai întâiu ne este plăcut să observăm prefacerea şi ameliorarea cadrului material al literaturii. S'au înmulţit editurile, publicaţiile şi colecţiile, încât lucrarea literară a devenit mai intens solicitată şi îşi găseşte mai uşor locul, atunci când apare singură. In preajma anului 1910, nu exista ca editură cu adevărat activă decât „Minerva". „Viaţa Românească" abia începuse şi elanul ei a fost repede frânt. „Socec" edita mai puţin şi mai rar. Astăzi sunt cinci sau şase edituri în Bucureşti şi — lucru cu adevărat îmbucurător — iniţiative valoroase se semnalează în diferite puncte ale ţării. Este de datoria noastră să spunem că în fruntea tuturor stau editiile Fundaţiilor Regale care au contribuit mult, în ultimii ani, la schimbarea soartei pe care o avea cartea românească în trecut. Intinsul lor plan de lucru, de care profită nu numai scriitorii în viaţă, dar şi acei cari în trecutul apropiat au fost victima strâmteţei de cadru şi a lipsei de îndrăzneală a editorilor contemporani, contribue să dea mişcării literare o altă fizionomie. Nu spun că tot ce se poate dori în ordinea organizării cadrului material al literaturii, a fost realizat. Simpla şi liniştita constatare mă face să afirm însă că ne găsim pe un drum sănătos la capătul căruia cartea cea bună va trebui să găsească numaidecât mijlocul de a se înfăţişa publicului şi nici un autor de seamă al trecutului nu va trebui să lipsească din librăriile româneşti ,aşa cum a fost cazul timp de zece ani cu Cronicarii, cu Haşdeu, cu Macedonski, cu Ştefan Petică sau cu Al. Xenopol în partea filosofică a operei sale. Evident, o mişcare literară vie este bilaterală. Iniţiativei producătorului trebue să-i răspundă interesul consumatorului. Acesta din urmă însă trebue şi poate fi câştigat. Scepticismul care paralizează orice iniţiativă, din pricină că lipsesc cititorii, mi se pare una din cele mai bizare atitudini, dacă ne gândim că de când există literatură în lume, nu s'a produs cazul vreunui public de cititori care să stârnească direct şi mărturisit pe vreun autor indolent. Publicul este o formaţie reflexă şi mobilă. El apare evocat de puterea unei minţi creatoare şi încetează să existe pentru glasul unui autor mediocru şi neinteresant sau pentru acela care nu e pus în bune condiţii de a fi auzit.

Vivacitatea mai mare a mişcării literare n'a produs totuşi până acum ceea ce se aştepta de atâta timp şi anume, apariţia figurii sociale a scriitorului care trăeşte din profesiunea lui. Astăzi, ca şi în momentul literar al lui Coşbuc, Vlahuţă sau Delavrancea, scriitorul trebue să se adăpostească într'o profesiune liberă, să facă gazetărie sau să i se găsească vreo însărcinare în administraţia publică. Excepţiile sunt destul de rare şi, în această privinţă, ultimul sfert de veac al literaturii româneşti, s'a scurs fără urme apreciabile. Imprejurarea alcătueşte un neajuns însemnat în viaţa noastră literară, dacă ne gândim că marile opere temeinice nu pot apărea decât în cadrul unei vieţi consacrate cu desăvârşire sarcinii literare. Opera de seamă este produsul unui devotament total. Ea nu poate fi decât ţinta îndepărtată a unui drum lung, în timpul căruia poate fi stăpânit un material, prelucrat cu mijloacele unei tehnice rafinate. Nu spun că nu există cazuri, ca acela al unei Emily Brontë, în care o mare creaţie se desvoltă în împrejurările de viaţă cele mai nepotrivite. Geniul literar are uneori astfel de supleţi. In mod general însă o viaţă împărţită între creaţia artistică şi profesiunea remunerativă, menţine pe cea dintâi în forme diletantice, o lipseşte adică de adâncimea şi perfecţiunea la care ea trebue să aspire. Ar fi dealtfel ciudat faptul că pentru a deveni un bun medic sau inginer să fie nevoie de a te consacra cu totul acestor profesiuni, în timp ce poţi să te mulţumeşti şi cu o aplicaţie intermitentă sau ocazională pentru a înfăţişa tainele sufletului sau ale societăţii omeneşti, în roman sau în teatru.

Vivacitatea în creştere a mişcării literare, dacă n'a avut meritul de a elibera pe scriitor, asigurându-i o situaţie independentă, a avut în schimb neajunsul de a dilua oarecum mişcarea literară. Spun lucrul fără nici o amărăciune. Este însă evident, pentru martorul acestor douăzeci şi cinci de ani de viaţă literară, că operele care apar azi parcă nu mai au ecoul pe care-l aveau altădată producţiile timpului. Nu vorbesc de întinderea ecoului, ci de adâncimea şi de calitatea lui. Mi-aduc bine aminte ce putea însemna pentru cititorul perioadei care a precedat războiul apariţia unei nuvele de Brătescu-Voineşti, a unei cărţi a lui Sadoveanu, şi chiar a unei noui poeme de Minulescu. Răsunetul acestor lucrări nu atingea straturi mai îndepărtate ale publicului, dar prilejuia acte viguroase de participare ,cu sensuri variate ale interesului, printre cei atinşi de acest răsunet. Nu mai văd azi nicăieri dezbateri literare de intensitatea aceleia pe care a provocat-o apariţia volumului lui Cerna sau reprezentarea „Patimii Roşii" a lui M. Sorbul. Lumea pare mai indiferentă faţă de fenomenul literar, tocmai într'un moment în care el proliferează mai intens şi în care numărul cititorilor se găseşte în urcare.

Explicaţia stă în faptul că publicul răspunde cu oarecare indiferenţă producţiei care i se oferă cu grabă. In adevăr, o trăsătură proprie ultimei literaturi ,adusă tocmai de efortul scriitorului de a-şi asigura independenţa materială, este năzuinţa de a produce abundent. Literaturile occidentale cunosc de multă vreme regimul scriitorului care nu înţelege să treacă un anotimp literar fără a adăoga un titlu nou în lista completă a operelor lui. „Anul şi romanul" este o formulă pe care o aud de câţiva ani şi în gura scriitorului român. Ceea

ce a dispărut în frenezia mai nouă a producţiei este tihna lucrului bine cumpănit, grija de a atinge desăvârşirea, atenţia zeloasă pentru detaliul cel mai neînsemnat ,în care se recunoaşte maestrul. Cazul unui Caragiale, cuprins de teribile scrupule ale conştiinţei literare în ce priveşte poziţia unei virgule într'o frază şi telegrafiind pentru schimbarea locului ei, a devenit imposibil printre noi. Cultura limbii se găseşte şi ea în regres. Abia acum vedem că generaţia lui Caragiale şi a lui Vlahuţă, a lui Macedonski, Delavrancea şi Anghel a fost o generaţie estetă, animată de preocupări formale, dispărute pentru scriitorii mai tineri ai epocii de faţă. In echilibrul dintre expresie şi experienţă ,scriitorii mai tineri optează pentru cea din urmă. Ei reclamă „autenticitatea", se declară „experienţialişti", caută „trăiri" şi se aşează astfel la un pol opus faţă de cel artistic al scriitorilor mai vechi. Nu mă gândesc nicidecum să scobor valoarea acestui efort de a strânge realitatea mai de aprope, de a cunoaşte mai mult şi mai adânc. Mă mulţumesc să constat evoluţia care s'a produs între timp, regretând numai împrejurările în care zelul experienţial nu compensează scrupulul artistic dispărut. Când publicul primeşte cu răceală o operă nouă este totdeauna un semn că el reacţionează la graba execuţiei, fără să fie mulţumit de conţinuturile care i se prezintă cu acest sacrificiu.

Un alt eveniment produs în intervalul pe care-l considerăm a fost înflorirea marilor genuri obiective, în special a romanului. Teatrul care a atras destule pene în acest timp, n'a izbutit să determine o vocaţiune scriitoricească de primul ordin. Se va spune poate că teatrul se găseşte într'o criză universală. Totuşi momentul care a urmat imediat războiului, adică momentul pe care l-am putea numi **expresionist** prin referire la scriitorii germani care au afişat în epoca aceasta programul cel mai caracteristic, a dat teatrului un loc destul de mare. A lipsit însă prezenţa unui talent de seamă care din întâlnirea cu explozivul expresionistic să determine o producţie teatrală epocală. Lucrurile s'au întocmit aşa, încât după atâtea decenii de dramaturgie naţională nu putem asocia lui Caragiale, iniţiatorul şi patronul modern al genului, nici un nume de o valoare egală cu a lui. Rămâne deci apariţia romanului de formulă naturalistă, ca una din contribuţiile cele mai însemnate ale epocii noi. Am fost printre acei cari au salutat această apariţie, în care recunoşteam un aspect hotărîtor al evoluţiei literare. Inspiraţia mai veche se menţine în forme lirice. **Lied-ul** şi **schiţa** erau cele două genuri literare care înfloreau în revistele Semănătorismului. Reputaţia literară a unui Anghel, Iosif sau Gârleanu nu avusese nevoe să se justifice prin viziuni mai largi şi prin producţii mai susţinute. Gustul timpului se mulţumea cu notaţia lirică a unui moment, a unei situaţii fugitive, a unei impresii. Când au apărut deci marile construcţii epice ale lui Rebreanu, însumate în ani de muncă, atâţi cât erau necesari împletirii lor simfonice de motive şi aruncării sondei în abisurile subconştientului, toată lumea a fost bucuroasă să salute o manifestare de maturitate literară. Exemplul acestei iniţiative s'a propagat cu repeziciune. Astăzi încă fiecare scriitor doreşte să publice romanul său în două volume. Planul de lucru se extinde uneori până la forma ciclului de romane, în care trebue să recunoaştem o voinţă realizatoare mai robustă şi un cadru destinat marilor viziuni. Totuşi, pe lângă lucrările serioase care se pot cita, observatorul trebue să noteze şi fenomenul falsei emulaţii, care a impus, poate pentru întâia oară la noi, **fabricatul literar.** Nu toată producţia epică, foarte abundentă în ultimii ani, a fost susţinută de puterea sporită a observaţiei şi a concepţiei. Foarte deseori ea a fost rezultatul veleităţii de a umple un cadru prestabilit şi de a împlini un program. Trebue să mărturisim cu toată limpezimea lucrul acesta, tocmai pentru a distinge autenticul de fals, simpla modă literară, de ceea ce este creaţie adevărată şi durabilă.

In aceeaşi direcţie a maturităţii trebue să subliniem şi progresul literaturii de idei. I se oferă azi publicului, şi acesta primeşte cu o vioiciune a interesului care uneori surprinde, scrieri ideologice înlănţuite cu producţia literară generală. Imprejurarea este destul de deosebită de ceea ce i se poate asemăna în mişcarea literară înaintaşă. Căci revistele de cultură generală, „Convorbirile Literare" sau „Viaţa Românească", publicau articole şi studii cuprinzând rezultatele unor oameni de ştiinţă în feluritele ramuri ale cercetării. O revistă ca „Gândirea", încă din primii săi ani, asociază însă cercetarea cu expresia literară, face să treacă filosofia şi mistica, istoria şi dreptul printre genurile literaturii şi impune termenul de **essou,** care a început să sune urechilor noastre din ce în ce mai puţin ca un barbarism. Multă vreme chestiunea criticii literare a rămas într'acestea deschisă. Se regretă epoca în care Maiorescu şi Gherea făceau ordine în literatură şi chiar aceea mai nouă în care nimic nu scăpa agerimii lui Chendi sau aplicaţiei metodice a d-lui Mihail Dragomirescu. Ani de-a rândul a rămas, ca să zic aşa, vacantă situaţia de critic literar a generaţiei de scriitor care se ridică. Astăzi cred că situaţia nu mai este aceeaşi. Sunt astăzi mai mulţi critici de talent printre noi. Totuşi, niciunul din ei nu reface figura şi atitudinea unor teoreticiani şi cenzori ca Maiorescu şi Gherea. Critica a devenit azi mai tehnică şi mai puţin principială ; ea nu face să funcţioneze principiile generale, ci condamnă şi justifică opere individuale în numele simplului bun gust.

Poziţiile literare intransigente, stabilite în conexiune cu anumite concepţii filosofice şi sociale, sunt dealtfel pe toată linia abandonate. Inaintaşii noştri care intrau în viaţa literară pe la 1890 ,găseau un teren literar foarte sistematizat, în care taberele puse faţă în faţă îi cereau să aleagă între teza artei pentru artă şi a artei cu tendinţe, între conservatorismul Junimii şi socialismul lui Nădejde şi Gherea. Când, acum un sfert de veac, am început să urmăresc mai de aproape mişcarea literară, puterea acestui contrast slăbise. In schimb eram solicitaţi să alegem între semănătorism-poporanism şi modernism, care uneori lua şi numele destul de impropriu de simbolism. Cred că începătorilor de astăzi divergenţa aceasta nu le mai spune nimic. Desvoltarea recentă a literaturii româneşti s'a făcut în direcţia accentuării specificului naţional dar fără să se izoleze de tot ceea ce cultura timpului poate să aducă din izvoarele ei cele mai bune. In această privinţă putem spune că trăim un moment de sinteză, care a dezarmat multe din fanatismele şi îndărătniciile de altădată.

Iată câteva din observaţiile unui martor al literaturii româneşti în ultimul sfert de veac, puţinele din câte am putut face în acea clipă a uimirii când timpul a încetat să curgă şi ochiul a privit tot ce s'a transformat pe nesimţite în aşezările lucrurilor şi în sentimentul nostru faţă de ele.

Junimismul lui Odobescu

de ION BĂLEANU

In recenta ediţie critică a „Operelor literare" ale lui Al. Odobescu, d. Scarlat Struţeanu a pus o problemă foarte interesantă de incadrare spirituală.

Al. Odobescu a rămas în literatură, ca şi în viaţă, un Petronius al stilului, de o eleganţă solemnă, sobră, uneori demonstrativă. In privinţa aceasta mă gândesc a-l vedea pe linia de conduită stilistică a lui Gustave Flaubert, care, predispus la reale turburări gastrice din cauza paginilor bovariene cu arsenic, a fost extrem de indispus de când a „comis" un dublu genetiv. Intr'adevăr stilul odobescian este curat de orice asperităţi dezarmonice, de orice balast; e clar şi masiv, iar eleganţa lui clasică l-a proclamat „prinţul prozei" în literatura noastră prea obicinuită cu zorzoane bizantine. Opera odobesciană este momentul maturităţii noastre stilistice. Dealtfel această „toaletă" a scrisului era reclamată de însuş principiul tehnic al gândirii lui. Spirit echilibrat, cu o cultură bogată rezultată din multiple izvoare, — nimic, în niciun plan al vieţii, nu-i putea fi străin ; avea cum s'ar spune o cultură polivalentă fără precăderi şi cu aceeaş putere de apreciere şi înţelegere oricare ar fi fost obiectul care i-ar fi provocat pe una sau pe alta. Cred chiar că greşesc atribuindu-i **aprecieri,** acestea presupunând **superficialitate.** In orice domeniu şi-a spus cuvântul, şi l-a spus după ce în prealabil cunoscuse problema, în toată onestitatea.

Aci începe, principial, junimismul lui, precum interpretează d. Scarlat Struţeanu, în onestitatea ştiinţifică a concluziilor puse.

Care este — istoric — sensul junimismului?

Mişcarea aceasta spirituală a răsărit din nevoia de a răsturna tendinţele în care căzuse curentul ardelean epigonic şi didacticismul creat sub influenţa lui Kogălniceanu. Valoarea lor istorică rămâne. Pentru că, pe de o parte, Şcoala ardeleană ne deschide, pe planul istoric şi linguistic, porţile spre clasicitatea noastră originară ,trecând punţile occidentului, lăsând aer proaspăt să ozoneze atmosfera noastră de feudă culturală, pe de altă parte curentul tradiţionalist (Kogălniceanu — Al. Russo — N. Bălcescu — C. Negruzzi) ne scutură praful cronicilor cu duhul trecutului autohton. Nepregătită însă pentru elanuri, spiritualitatea noastră alunecă uşor în indisciplină. In momentul acesta răsare şcoala maioresciană cu un regim grav de spiritualitate nouă. Legătura cu şcoala **Daciei literare** (1840) o face V. Alecsandri care se aclimatizează repede în curentul criticist. Dealtfel glorificarea lui — „rege al poeziei vecinic mândru şi ferice" — din chiar sânul Junimii, ne dovedeşte că spiritul junimist, negativist în fapt, nu repudia valorile înaintaşe, ci dimpotrivă.

Principial junimismul este atitudinea critică, negativistă faţă de formele fără fond şi totodată o luptă de nouă zidire. Imi pare însă că negativismul maiorescian a fost atît de violent încît elementul constructiv din opera lui trece pe un plan secundar. In orice caz, ca atitudine critică, şi Maiorescu şi Odobescu pot fi consideraţi de acord.

Nu e greu să ne amintim de lupta lui Maiorescu dusă contra exceselor şcoalei latiniste. Uneori a fost prea aspru când atacurile lui au isbit în Simion Barnuţiu, cu toate că opera acestuia universitară era vulnerabilă. In special **„Dreptulu publicu al românilor"** (1867) pune nişte concluzii catastrofale.

Insă Maiorescu a avut un eminent punct de plecare : cultivarea adevărului ştiinţific şi înlăturarea superficialului. In cadrul acesta se circumscrie şi lupta lui contra germanizării expresiilor româneşti (Limba română în jurnalele din Austria) sau a beţiei de cuvinte — plecând tocmai dela teoria darwiniană a „plăcerii pentru ameţeala artificială".

Maiorescu, stabilind direcţia nouă în poezia şi proza română (1872) a triat şi scriitorii vremii, decretând pe cei de frunte : primul — Alex. Odobescu (cercetări arheologice) care respectă în opera lui ştiinţifică principiile — **studierea obiectului cu adevăr, sinceritate şi nepărtinire.**

Din unghiul acesta, junimismul odobescian nu mai poate fi îndoelnic.

Maiorescu s'a angajat mult în lupta contra culturii de duzină, cu mediocritatea în frunte. Polemica lui cu Revista Contimporană, semnalând erori grave (Ammianus Marcellinus, Voltaire, definiţia istoriei, etc.), sau trăgând de urechi pe acel Dorotei Cucu dela „Voinţa Naţională" pentru faimoasele lui 3 contraziceri. Cuvânt de ordine : **înlăturarea mediocrităţii.** Pe Odobescu îl găsim în acelaş front. Şarja lui din **Prandiulu academicu** şi tot războiul lui academic ni-l arată drept un junimist temperamental.

Impotriva aceleiaşi superficialităţi culturale se ridică şi Odobescu în polemica lui cu Cezar Boliac.

Alt punct de contact junimist — în minunatul eseu **„Pseudokinegheticos"** unde stau laolaltă, într'o armonie perfectă şi unică, elemente din cele mai variate planuri de cultură. O mică operă de scamator genial, care, stăpân pe forţele lui îşi permite distribuirea lor în cea mai năstrşnică problemă de creaţie. Dar aici vedem un aspect nou al junimismului : negativismul dispare ca să lase luminos ansamblul lui creator. Unde, într'adevăr Titu Maiorescu a creiat fără să fi negat nimic, este în studiile lui în jurul „poeziei populare" culeasă de V. Alecsandri, poezie care, cuconetului contimporan îi mirosea a cioban. Dealtfel prin linia acceptării poeziei populare, ridicată la sfinţenie de Herder („glasuri ale popoarelor") de Mikiewicz („Sicriu sfânt al credinţelor") şi Al. Odobescu, Maiorescu îşi leagă curentul junimist de curentul tradiţionalist al lui Kogălniceanu şi Alecu Russo, legătură întemeiată chiar în opera lui V. Alecsandri.

Rămâne însă o fereastră în junimismul odobescian. Legile esteticei maioresciene aveau coordonate de universalism. Pentru această estetică, ridicată tocmai împotriva îngenunchierii totale înaintea literaturii cu temă naţională, elementul de bază în studiul literar este **entuziasmul impersonal.** Poezia este o nobilă inutilitate (M-me de Staël) dar în orice caz spiritul larg al maestrului concepea arta ca o universalitate. Cosmopolitismul de care a fost acuzat este evident. Arta — după el — are finalitate, dar îi sunt indiferente rădăcinile. Deci nu poate fi vorba de un **specific.** Ori, Odobescu a pus în plin problema **stilului naţional** în conferinţele dela Ateneu. Două, neţinute, erau întitulate : **Arta naţională — Instinctul estetic la Români.**

Teoria odobesciană a stilului naţional avea ca frontispiciu un adevăr care nu este o notă junimistă-maioresciană, ci una tradiţionalistă — cu **dizidenţă junimistă : Arta e universală dar pleacă din fond naţional.**

Ceea ce au realizat integral Eminescu şi Creangă.

In concluzie, Alex. Odobescu, deşi a fost un mare izolat, neîncadrat într'un partid cultural, atitudinea lui a fost o experienţă convins junimistă.

Mai ales, ceea ce i-a unit pe Odobescu şi Maiorescu, a fost DISCIPLINA INTERIOARĂ care, pe unul l-a dus la realizarea genului unic al Pseudokinegheticos-ului, iar pe celălalt la discernământul critic care a pus temeliile esteticei noastre literare.

LUCA ȘI

Târîndu-şi cu greu picioarele obosite, Luca ajunsese târziu în apropierea pădurii. Mort de oboseală, parcă, uitând totul ce era în urma sa, se trântise fără alegere lângă o tufă de soc şi adormise imediat. Când se trezi, soarele era aproape de apus. Pădurea se 'nvăluia în albastrimi întunecate şi băiatul se temuse să intre sub coroanele imense ale fagilor, aşa că, până se făcuse noapte, se-ţinuse mai mult pela margini, unde ajungeau, luptându-se cu lăstari cruzi, nişte ţaneţe şi chiar porumbişti. Îşi astâmpărase foamea cu bob şi mazăre, iar setea, bând dintr'un isvor, care gâlgâia de sub pietrele unui dâmb acoperit cu frasini. Noaptea, prima lui noapte petrecută departe de oameni, îl teroriza se cu 'nchipuiri înfricoşătoare. Aşteptase cu jind dimineaţa şi, când, în sfârşit, soarele răsărise, se rugase în genunchi lui Dumnezeu. Ducând o viaţă instinctivă, de animal fugarit, o oroare atât de-amarnică împotriva oamenilor pusese stăpânire pe el, încât nici măcar propriu-i chip nu voia să şi-l vadă, — şi, deaceea, când se-apleca, la isvor, deasupra apelor cu luciu liniştit de oglindă, îşi închidea desnădăjduit ochii. Peste tot acest sdruncin, numai un gând clar: să fie singur, fără martori la durerea lui, care-i schingiuia sufletul.

Cinci zile o dusese aşa, chinuindu-se şi dormind pe-apucate, incapabil de-o hotărîre, care să-i ordoneze într'un fel oarecare traiul.

Într'a patra zi, ploaia îl scăldase până la piele şi trebuise să dârdaie de frig toata noaptea, căci cămaşa nu mai voia să se usuce. Dimineaţa îl surprinsese demoralizat şi cu obrajii palizi de nesomn, şi băiatul nu-şi revenise decât la amiază.

Poate că şi a cincea zi ar fi petrecut-o în aceeaşi nesiguranţă chinuitoare, dacă nu s'ar fi întâmplat ceva, care-l decise să ia drumul spre adâncul codrilor. Tocmai isprăvise de mâncat nişte pădureţe, cari îi strânsese gura punga, şi voia să se lungească la soare, ca să scape definitiv de jilăveala îmbrăcămintei, când un grup de săteni se-apropie de pădure. Un moment, Luca se gândi să lasă înaintea lor, ca să le ceară un dărâb de pâne sau un colţ de mămăligă, însă, fiind sigur că-l vor întreba cine-i şi de unde-i sau chiar şi alte lucruri, renunţă şi, ca să nu fie descoperit, mai ales că sătenii veneau glonţ spre dânsul, o'ntinse pe-o cărare spre 'ntunecimile verzi din faţa sa. La început, se cam temu. Credea că, la fiecare pas, va fi ameninţat de sălbătăciuni, cari vor căuta să-l sfâşie, însă nimic nu se arătă şi prinse curaj să privească liniştit împrejur.

După o bucată de mers, copacii prinseră să se'ndese unii în alţii cu crengile şi cerul îşi rărea tot mai mult frunzele albastre. Pământul, din care săltau, încolăcindu-se besmetic, rădăcini noduroase şi jilave se surpau uneori în văgăuni întunecoase, de unde se 'nălţau, ca nişte valuri agitate, gorunii şi frasinii cu licăriri de soare. Ferigile se 'ntindeau deasupra smârcurilor, iar ciupercile, majoritatea cu căciuli roşii, aduceau surâsuri binevoitoare în umbra deasă a tufelor, peste cari se năpusteau furioşi copacii mai bătrâni. Mustind de suc, ţărna era lipicioasă. Luca lipăia cu impresia că se va scufunda ca 'ntr'o mlaştină şi sălta ca o barză peste cleiul negru al cărării. Când aceasta se pierdu între nişte brusturi, se opri nehotărît. Orientându-se după lumină, păşi prin ierburi spre apus, încotro ştia că pădurea se adâncişte vre-o zece kilometri şi, până'n seară, nu-şi conteni mersul.

Mirat că nu 'ntâlnise o fiară, se 'nveseli întrucâtva şi 'ncepu să fluiere, însă ecoul îi răspunse misterios şi Luca, înfricoşându-se din nou, tăcu. Vrând să profite de ultimele lumini ale amurgului, se puse să caute de mâncare şi, când dădu de-un smieuret, se-aşternu lacom la potolirea foamei. Apoi, înclinându-se, se culcă şi cu toate că locul era umed şi plin de ţânţari, adormi fără cârtire.

Când se trezi, nu-i vorbă, îl cam dureau picioarele, dar se 'nfiinţă odată şi bine — şi greutatea din trup îi dispăru ca luată cu mâna. Oricum, destul de odihnit, prinse să cerceteze terenul.

Se afla pe-un fel de podiş cu iarbă multă şi mătăsoasă. Stejarii curgeau ca nişte râuri pe coamele cari, văzute din departare, păreau o mare verde cu uşoare reflexe albastrii. Soarele înalbea nişte nouri subţiri peste coamele învolburate ale dealurilor şi le dădea diferite chipuri fantastice. În apropiere era o desime de fagi tineri, tăcuţi şi dârji, cu fruntea pană sub creştetul cerului.

Luca îşi roti încăodată privirea şi-abia de se satură, într'un târziu, de toată bogăţia asta a pământului.

De când cu războiul, pădurea rămăsese fără păzitori, căci forestierii şi organele în subordine se hotărîseră să fie naţie proaspătă, cu datorie către împărat, aşa că inginerul Hettmer, „Verwalterul" ocolului silvic, găsise numai cu mare greu un om de încredere. Acesta, făcea ce putea, dar unde să ţină sub ochi atâta amar de codru? Sătenii din împrejurimi nu se mai osteneau să cumpere lemn, ci fiecare se ducea de capul sau de şi-l alegea cum îi venea mai bine, din margine.

Luca ştia lucrul acesta şi n'avea grijă că va 'ntâlni picior de fiinţă cuviinţătoare. Intrebarea era dacă se afundase destul şi dacă dealurile nu-i înşelau socoteala ochilor. Ca să se-asigure, deci, că drumul i-a fost cu prisosinţă de-adânc, chibzui un stejar mai arătos şi, cât ai clipi, fu în vârf. Spre apus, nici nu se uită, căci tot pădure mergea într'acolo. Cu atât mai mult, însă, se chiori spre răsărit, de unde venise. Intr'adevăr, se desluşeau nişte câmpuri încoace — şi chiar câteva case. Era, prin urmare, primejdie din partea asta. Stătu cât stătu, ca o veveriţă, în braţele moicume ale copacului, dar picioarele, îndesate în îndoitura unui ram noduros, începură să-l furnice şi se lăsă sprinten la pământ, turtind vre-o două ciuperci mai făloase, ale căror căciule se duseră deadura până 'ntr'un ciot ciupit de cari.

Dimineaţa răsufla prin toate frunzele pădurii. Căldura încerca să se coboare, însă stejarii şi fagii luptau vitejeşte împotriva ei, îngăduind-o numai atâta, cât se potrivea pentru ierburi şi gângănii, iar Luca îi simţea pe obraji mângâierea plăcută. Un duh reavăn de sulcină împărătească şi de cimbru acrişor plutea pretutindeni, rareori tăiat de câte-o boare aspră cu miros de lut.

Băiatul mai privi odată, cuprinzător, şi, apoi, o luă iar spre apus. Copacii începură să se 'ndesească din nou. Erau bătrâni, însă, după chipul în care dădeau din coate după lumină, se vedea că mai au chef de traiu. Vegetaţia mărunţă, lipsită de soare, tânjea. Numai ferigile dăinuiau nepăsătoare şi ocroteau de goliciune pământul apos.

Luca înainta cu greu, mai cu seamă după muşchiul copacilor şi mai rar după soare, căci nu-l prea putea găbii dintre atâta frunziş. Copaci, doborîţi de bătrâneţe, tufişuri dese, hârtoape şi alte obstacole îi îngreuiau drumul. Năclăit de sudoare şi cu inima bătând să-i spargă coşul pieptului, Luca înainta, totuşi, — încăpăţinat şi fără teamă.

Pela amiază, dădu de-o dumbravă cu iarbă mare şi străbătută de-un pârâu limpede, că se puteau număra pietrele de pe fund. Flori sălbatice creşteau în voie pe maluri. Ţărna era svântată şi fericirea lui Luca fu deplină când descoperi şi o plajă de nisip mărunt şi auriu. Atraşi de lumina puternică a soarelui, câţiva peştişori argintii se jucau la suprafaţa apei. In marginea dumbrăvii, un măr încărcat cu fructe îl îmbia pe băiat.

— Cine te-o fi altoit? — îl întrebă Luca după ce gustă din roadă, căci ea nu era padureaţa, ci dulce, şi se cunoştea uşor că pomul fusese îngrijit de-o mână omenească.

Intrigat, căută o explicaţie, însă, deoarece foamea nu-i dădea pace, nu se sforţă prea mult să ajungă la capăt cu investigaţia.

— Aici am să rămân! Mâncare am, loc de scăldat aşijderea, iar soare berechet. Nu-mi lipseşte decât o casă, — şi se duse să exploreze copacii dimprejur.

Nimerind o scorbură uimitor de spaţioasă, o curăţi de ciuperci şi de gângânii. Apoi, smulse iarbă şi-o întinse la soare, să se usuce, iar spre seară o strânse şi-şi făcu aşternut din ea.

Luca n'avea dece să se plângă. Viaţa pe care-o ducea era minunată. Stătea ceasuri întregi, gol, la soare. Când se sătură, sărea în parâu şi se lua la'ntrecere cu peştii, cari îi amăgeau la locuri răcoroase, sub nişte salci pline de umbră şi cu miros de mâl. Atunci, ieşea la mal, de unde se uita în apă, urmărind jocul peştilor, sau în iarbă. Libelule mari — albastre şi străvezii, scânteiau ca argintul şi Luca le privea până se pierdeau în frunzişul tufelor. Nu-i lipsea nimic. Viaţa în aer liber, mereu în soare, îi întărise trupul, care se desvolta bogat în sevă şi fără oprelişti. Uneori, se urca în copaci. Înconjurat de frunziş, părea un puiu de zeu. Chiuia din răsputeri, însă nu-i răspundea decât ecoul sau vre-o pasăre de noapte, stingherită din somn.

— Uhùuù...i...i...iau...iau...iau...iau...,

— Iaù...iaù...

— Uùuù...

— Uù...

Soarele râdea în pârâu şi apele clincheneau vesel. Ferigele se plecau şuşotind, iar ciupercile roşeau de plăcere. Numai brusturii rămâneau morocănoşi

şi nu luau parte la petrecere.

— Domnule pom, — se ruga Luca, — îmi dai un măr?

Pomul se mai codea, mai tuşea în frunze, însă, la sfârşit, mărinimos, îşi scutura fructele, pe cari băiatul le culegea din iarba şi le savura încet. Mustul i se prelingea auriu pe bărbie şi pe piept. Lumina se resfrangea în picăturile dulci şi albinele zumzăiau vesel, crezând că au dat de-un fagure de miere.

Dimineţile, pădurea vuia de cântec. Dacă luceafărul vestea o zi senină, Luca acompania cu glasul său sălbatic stingerea stelelor. Când zorii împurpuraţi nu se lămureau încă bine din întunecimile zării, băiatul se-arunca în valurile pâriului. Înotând sub apă, atingea pietrişul răcoros şi se'nfiora. Apoi, se lungea pe nisip şi aurora îl acoperea cu o brumă roşie, pe care abia soarele, înălţat victorios deasupra stejarilor, o risipea într'un argint suav ca promoroaca depe prune.

— I...i...i...iaù...iaù...iau..

— Iau...iau...

Umbrele se scurtau şi văsduhul prindea a fierbe. Venea ora odihnei, sub sălcii sau sub malul abrupt şi invadat de lemnul-Domnului. Aerul se subţia şi juca deasupra pietrişului. Gângăniile ieşeau din crăpăturile copacilor şi se plimbau pe nisipul fierbinte. Vântul sălta printre plante, însă căldura îl răsbea şi trebuia să se-ascundă prin văgăuni ferite de razele soarelui.

Intr'o dimineaţă, de cum deschise ochii, Luca se repezi afară, să-şi urmeze programul obişnuit, dar se opri îmbufnat la „uşă". Ploua. Nouri suri şi grei astupau cerul şi stropii mărunţi cădeau ca un cântec adormitor pe frunze. Copacii se pierdeau în sita deasă a ploii, pârâul se umflase, iar aerul se răcise şi ierburile se plecau sub greutatea apei.

Luca ura zilele ploioase. Ele îl izolau şi-l sileau să se gândească la trecut. Liubcic ieşea din mormânt şi se-apropia de dânsul. Sta palid înaintea lui, transpirat ca în timpul agoniei, spunea ceva şi iar se topea în ceţuri. In astfel de clipe, lui Luca i se făcea dor de Stan, de Cătrănuţ şi de ceilalţi prieteni, şi 'ncepea să plângă până i se'nroşeau ochii.

Băiatul se-aşeză turceşte la intrarea în scorbură. Arunca beţişoare în şiroaiele, cari şuvoiau la rădăcina copacului şi le privea până dispăreau în băltoace.

Deodată, crengile unui tufiş foşniră şi băiatul rămase cu mâna în aer. Crezu că e un om şi-o frică nebună îl cuprinse. Se gândi să fugă, însă necunoscutul din tufiş era prea aproape. Atunci, socoti că lucrul cel mai potrivit ar fi să se retragă în scorbură, ceeace şi făcu. Pândind din întuneric, se simţea mai sigur şi aştepta chiar cu oarecare nerăbdare apariţia îndrăzneţului, care tulbura liniştea pădurii.

Gândindu-se că va trebui să părăsească locul acesta minunat, pe care-l îndrăgise, o mare părere de rău puse stăpânire pe el. Fiind însă hotărît să nu se reîntoarcă deocamdată în mijlocul oamenilor, nu găsea altă soluţie decât să intre cât mai adânc în pădure.

Tălăzuirea crengilor încetă, dar Luca nu se lăsă amăgit şi rămase nemişcat în scorbură. După un timp, obosit de poziţia incomodă, în care se rezimase, se lăsă în genunchi. O bucată putredă de lemn, atinsă cu mâna, se desprinse şi se rostogoli până la tufiş. Sgomotul provocă o nouă mişcare a crengilor şi, peste puţin, curiozitatea lui Luca fu satisfăcută.

O lupoaică enormă, cu fălci groase şi spinarea sburlită, ieşi la iveală şi se opri în mijlocul dumbrăvii. Scurmând pământul, îşi fleşcăi de câteva ori dinţii, ca, apoi, să urle în vânt. Se vedea că pierduse o urmă şi, deaceea, era furioasă, cu spume la bot. Se 'nvârti de mai multe ori în jurul tufişului, ca în căutarea cuiva. Intr'un târziu, descoperind pârâul, bău lacom din apa gălbuie şi iar începu să urle.

Băiatul îşi făcuse o părere cu mult mai grozavă despre fiarele codrului. Uitându-se îndelung la lupoaică, n'o găsi prea înspăimântătoare, iar faptul că un animal şi nu un om îi turbura singurătatea — îl linişti complet.

— Tu, javră, — strigă el. — Ia fă-te 'ncoace!

Lupoaica, surprinsă de prezenţa băiatului, bufni de câteva ori pe nas şi-şi arătă colţii lucioşi, însă n'o urni din loc.

— N'auzi, cotarlă?

Fiara, poate mirată de 'ndrăzneala lui Luca, fâşcăi din coadă şi se-apropie de dânsul. Limba, roşie şi puternică, îi atârna pe-o parte, iar ochii îi umblau sălbatici prin cap. Trase cu urechea în direcţia vântului, însă, cum nici un sunet nu-i parvenea, îşi continuă înaintarea şi nu se mai opri decât în faţa scorburei.

— Ce-i, cucoană? Ai poftă de friptură, ha? Da' şterge-te pe bot, că nu pui tu laba pe mine!

Lupoaica scoase un hârâit, care putea fi interpretat ca prietenos. Fiara părea tânără şi-l privea pe băiat cu nişte ochi curioşi, cari trădau că încă nu văzuseră chip de om. Cum sta aşa, cam nedumerită, aducea cu o căţea, doar că arăta mai puternică şi mai înaltă. In orice caz, lui Luca nu-i era frică. Dimpotrivă, se bucura că are ocazia să se distreze cu o coşcogeamite lupoaică, în carne şi oase, nu pe hârtie, ca 'n cărţile de şcoală, şi chiar se gândi ce-ar spune domnul învăţător Semaca, dacă s'ar pomeni aşa, deodată, în faţa unui haram ca acesta.

— Ce stai aşa bozumflată, cucoană?

Lupoaica se tângui încetişor într'un urlet şi băiatul căută să-şi explice atitudinea ei ciudată. Animalul nu prea avea înfăţişarea că vrea să sară asupra scorburei. Tot ciulindu-şi urechile spre fundul pădurii, asculta cu încordare şi sgrăbţăna pământului. Apoi, se uită cu ochi cuminţi la băiat.

— Ce-ai păţit, bre? — se'ndură Luca de dânsa şi-şi lungi gâtul, s'o vadă mai bine.

Fiara merse câţiva paşi spre apus, dar se'ntoarse. Tot pornind şi reîntorcându-se, par'că implora ajutorul omului. Acesta o 'nţelese şi, luându-şi inima 'n dinţi, scoase un picior.

— Tu, da' n'ai să-mi faci nimic?

Lupoaica nici nu mârâi, ci dădu din coadă şi se 'ntinse cu botul pe labe, iar Luca, ieşind şi cu a doilea picior din scorbură, îi puse mâna pe cap. Ea scânci supusă şi i-o linse.

— A dracului! — se minună Luca.

Animalul se sculă şi, schieunând mereu, îl conduse la tufiş.

— Unde mă duci, cucoană?

Fiara, ca să se convingă dacă băiatul o urmează, se 'ntoarse, cu tot trupul, lupeşte.

— Vin, vin, nu te teme! — şi intră pe brânci pe sub crengile scunde, cari îşi scuturară apa peste el. — Poftim! Tovărăşia ta mi-a trebuit, javră? Doamne, ce s'ar mai mira Stan şi Cătrănuţ, de m'ar vedea!

Merseră aşa, împreună, o bună bucată. Când dădură de-un luminiş, pe Luca abia-l mai ţineau şalele. Lupoaica, neliniştită şi cu ochii mereu la 'nsotitor, sălta printre ierburi şi găteje. Câteodată, nerăbdarea o copleşea şi, atunci, aproape că sbura, însă, dându-şi seama că picioarele băiatului nu's pe măsura ei, îşi încetinea mersul.

— Da' ce, cucoană? Imi plăteşti de mă pui s'alerg aşa? — o mustra Luca şi Lupoaica îşi astâmpăra labele.

Locurile se-arătau necunoscute. Pământul era pietros şi băiatul trebuia să fie prudent, ca să nu-i intre vre-o aşchie sub unghii. Stejarii, mulţi din ei loviţi de trăsnet şi cu scorburi cari se cascau ca nişte ulcere în trunchiu, se 'nghesuiau într'o fuga nebună după lumină. Aerul mirosea a lemn putred şi-a mlaştină. Ploaia picura tot iz de frunză din copaci.

Luca înainta fără să se mai oprească. Lupoaica îl intriga şi băiatul dorea să găsească imediat explicaţia purtării ei, aşa că renunţă să-şi cruţe picioarele şi nici nu simţi când nişte mărăcini îi sgâriară destul de adânc pulpele.

In dreptul unei fundături, fiara îşi strânse labele şi-aşteptă pânăce băiatul se-apropie de dânsa. Apoi, plecându-şi capul, în care ochii fulgerau cu sclipiri de disperare, prinse să urle iarăşi, dar, de astădată, cu un fel de plâns în ochi.

— Ce-i? De ce te vaiţi aşa? Te doare ceva?

Lupoaica schieună şi sări între ferigi. Băiatul o urmă fără să şovăiască. Ţinându-se de creanga unui alun, ca să nu alunece, coborî binişor până dădu de teren neted, însă tot nu descoperi dece fiara se arăta şi mai neliniştită.

— Ce-i cu tine? Nu mai sgrăbţăna atâta! Lasă-mă să mă uit... — şi se plecă peste nişte arbuşti, pe cari îi resfiră cu mâna.

Lupoaica scoase un strigăt dureros, care lui Luca i se păru omenesc, şi se năpusti asupra locului cercetat. Băiatul se feri la timp, ca greutatea animalului să nu-l răstoarne, şi, în aceeaşi clipă, văzu o amestecătură de carne, de sânge şi şi de ţărână proaspăt răscolită. Privind cu mai multă atenţie, descoperi şi o capcană de fier vechiu şi ruginit, în care atârna, de-o labă, un puiu de lup, care semăna să fie încă viu. Fiara îl mirosi şi, apucându-l cu botul, încercă să-l elibereze, însă nu reuşi, căci capcana îşi încleştase bine dinţii.

— Stai, că-l omori! — şi Luca desfăcu cu multă cazna dinţătura automată, din care scoase puiul.

Lupoaica îl mirosi din nou şi-l linse; apoi, începu să se gudure pe lângă Urâtu, care-o mângâie liniştitor pe spinarea sburlită.

Ud leoarcă, scuturat de răceală şi, totodată, transpirat de-alergătura, obosit, însă împăcat în mintea, Luca întreprinse o mică ancheta şi ajunse la concluzia că, date fiind nişte urme diferite de cele ale lupoaicei, vre-o vulpe descoperise cuicuşul cu pui şi că, după ce îi mâncase pe câţiva, auzise desigur paşii mamei. Cum un puiu mai rămăsese, l-a apucat cu botul, ca să-l ducă undeva, să-l mănânce în tihnă, însă l-a scăpat în capcana şi, atunci, temându-se de furia lupoaicei, care se-apropia, a fugit. Deşi gonita îndeaproape, şi-a pierdut, totuşi, urma în tufişul din dumbrava cu parâu.

— Lasă, lasă, cucoană! Nu-mi mai mulţumi atâta, că-mi murdăreşti cămaşa...

La-o-parte, ferit de nişte buşteni, culcuşul lupoaicei era răvăşit de vulpe.

Luca dădu cu piciorul prin aşternut, să-l nivelieze, însă lupoaica nu voia să mai calce pe-acolo şi rămase nehotărîtă, cu puiul apucat gingaş între dinţii ei puternici, lângă capcană.

Băiatul se-aşeză pe-o piatră. Îşi privi picioarele murdare de noroiu şi sânge, şi se gândi că, deşi ploua, va trebui să ia o baie sdravănă. Apoi, uitându-se la lupoaică, îi trecu prin minte că puiul ei ar putea fi un admirabil tovaraş de jocuri. Bucuros de-această idee, nu-şi mai simţi oboseala şi se-apropie de fiară, ca să-i ia puiul. Ea mârâi, însă Luca o netezi pe spinare şi mârâitul se pierdu în gâtlej. Luând în braţe căţelandrul, care părea de vre-o două sau trei luni, îi făcu semn lupoaicei. Fiara îl înconjură timidă pe băiat şi sălta în două labe.

— Hai, acuma să mă asculţi şi tu,

cum te-am ascultat eu adineaori, — şi, după ce sfărâmă cu un pietroiu capcana, porni spre dumbravă.

Lupoica mai mirosi odată prinzătoarea de-oţel. Sângele îi trezi urletul, care vibra sălbatec a răsbunare. Apoi, se-alătură cuminte lui Luca şi, în curând, ajunseră la scorbură.

După câteva zile de timp ploios, care prefăcuseră dumbrava într'o enormă baltă, soarele risipi nourii şi se-arătă în toată splendoarea deasupra co-

LUPOAICA

de MIRCEA STREINUL

pacilor îmbibați de apă. Un vânt cald svântă pământul și, peste puțin, nu mai rămase nici urmă de potop. Plantele, pline de sevă proaspătă, străluceau și mai puternic, iar pârâul își strânse în albia obișnuită apele, cari amenințaseră cu înecul scorbura lui Luca. Diferite gângănii ieșiră din ascunzișuri, florile se deschiseră și căldura, care se revărsa binefăcătoare, împrospăta atmosfera cu miresme noui de cimbru. Ecoul răspundea vesel la chemare. Departe, dealurile își pierdeau în aburi coamele albăstrii, pe cari lumina le aurea cu cele mai suave nuanțe, și lunecau cu valuri repezi prin văi.

Luca se urcă într'un copac și, cuprinzând zările, chiui din toată puterea :

— I..· i... i... iaù... iaù·.. iau...

Lupoaica îl întovărăși cu urletul, după care se luă, cu un scâncet mic, și puiul, iar ecoul le răspunse tuturor — fără părtinire.

— Ce-i, cucoană ? Te-ai desgheţat ? și, coborîndu-se din stejar, se duse să-i vadă căţelandrul, care, din jerpelit și numai oase cum fusese, creștea rotofeiu și alintat.

— Cucoană, am să-ți botez plodul, că-s creștin, nu păgân ca jupânu' Wender dela noi din sat, și, pentrucă are așa niște fălci îmbufnate, am să-i spun Botosu! Iți place, javră ?

Lupoaica lătră a bucurie, și băiatul deduse că ea își dă consimțământul.

— Bine, cucoană, îmi pare bine și nu mai stârni atâta gălăgie. Ce, crezi că's surd ?

Viața lui Luca își continua nestingherită ritmul. Soare, băi, plimbări de recunoaștere și hârjoneală cu Botosu. Lupoaica se ducea regulat la vânătoare și se'ntorcea cu sălbătăciuni însângerate, pe cari le'nfulica lacom cu puiul. Astfel trecură repede câteva săptămâni și, într'o bună zi, Luca ieși din apă mai curând ca de-obiceiu. Deși soarele bătea în plin, lumina nu frigea, ci abia de mângâia ierburile. Nedumerit, băiatul își roti peste copaci privirea și constată cu o strângere de inimă că vârfurile lor începeau să se 'mpurpureze. Umbrele erau reci și nisipul îl umplea de umezeală, iar când intră în scorbură, o găsi, deodată, inospitalieră și cu pereții mucezi.

După o săptămână de chibzuială, Luca își puse la punct planul pentru înfruntarea iernii. Deși n'avea nici o unealtă în afară de briceagul, de care nu se despărțea niciodată, se gândea să-și consolideze scorbura. Profitând de timpul ce se menținea frumos, tăie o mulțime de crengi, pe cari le depozită în apropierea scorburei. Apoi, își confecționă cu multă caznă un maiu și, ascuțind la un capăt câteva duzini de țăruși, îi bătu în jurul trunchiului decapitat de cine-știe ce furtună. Obținu, astfel, un gard, pe care-l umplu cu pietre și cu țărână uscată la soare. Dupăce bătuci bine, cu maiul, această amestecătură, împleti o ușă dublă și-o prinse cu scoarță de răchită, în trei fire, de-un capăt al peretelui. Reînoindu-și culcușul, smulse câțiva metri cubi de iarbă, din care, svântând-o timp de-o săptămână, ridică o căpiță, ca să aibă ce așterne la iarmă. Această muncă îi spori moralul și-i spulberă definitiv gândul de 'ntoarcere acasă.

Dupăce chestiunea locuitului fu rezolvată, băiatul începu să se preocupe de hrană. Intr'o rază de câțiva chilometri în jurul dumbrăvii, descoperi niște meri și chiar un prun, așa că se puse harnic la lucru și uscă o mulțime de fructe, pe cari le-așeză pe-o policioară improvizată în partea superioară a scorburei. Nu dispreţui nici alunele cu atâta trecere în neamul veveriţelor, iar pădureții își dădură și ei prinosul fructelor acre și aproape incomestibile. Acaparat astfel de aprovizionare, Luca nici nu observa cum toamna progresează în împărăția pădurii.

Stejarii deveneau mai roșii. Amurgurile se făceau una cu copacii, cari arborau, pe urmă, tonuri violete și brumoase. Florile târzii, cari încă îi n'apucaseră să-și închege sămânța, răspândeau un parfum slab, abia vizibil, și nici o albină nu se mai aventura în potirele fragede. Când câte o pală de vânt rătăcea printre fagi, frunzele se desprindeau și o ninsoare roșie acoperea ferigele.

Aurorele erau o cheltuire nebună de aur. Când soarele svâcnea de după deal, ca o inimă, copacii se făceau galbeni, de-un galben greu și somptuos, care colora, par'că, și aerul.

Amiezile erau mai sobre. Văile se adânceau, iar dealurile își clarificau contururile. Verdele stăruia în copaci și pădurea mai dădea întrucâtva impresia de vară.

Nopțile halucinau. Luna arunca brumi palide peste dealuri. Din gurile văilor, pe cari păraiele și isvoarele le traversau în cotituri ușoare de braț îndoit, ceața bogată în talduri drapa în zale-argintii copacii, ca, mai târziu, să se înalțe în trâmbe subțiri spre cer. Văzduhul răcoros ducea departe sunetele, oricât de nelămurite-ar fi fost ele.

Lupoaica ieșea la vânat și, uneori, Luca îi auzea urletele, cari veneau de după cine știe ce deal· Când se re'ntorcea, fiara aducea întotdeauna câte un iepure sau altă sălbătăciune, pe care-o devora lacom împreună cu Botosu.

— Cucoană, — îi spuse băiatul într'o dimineață, — te rog să-mi dai blana urechiatului tău, — și se-apropie de pradă, însă lupoaica mârâi atât de crunt, încât Luca făcu doi pași îndărăt.

— Nu fii proastă, javră ! N'am nevoie de carne. Poți s'o mănânci sănătoasă, da' blana, îi vrea ori nu-i vrea, tot ai să mi-o dai tu, — și, repezindu-se, îi smulse din ghiare iepurele, ca, în două salturi, să ajungă la scorbură, unde lupoaica, oricât ar fi încercat, nu putea să intre.

— Vezi ? Ai rămas cu buzele umflate !

Ca și cum ar fi înțeles tonul batjocoritor al băiatului, lupoaica prinse să sgrapțene, cuprinsă de furie, în împletitura lesei dela intrare.

— Degeaba, cucoană ! Mai bine liniștește-te, ca-ți arunc îndată carnea. Doar n'oiu manca-o cruda, ca tine... — și începu sa jupoaie cu briceagul pielea iepurelui.

Deatunci, Luca proceda la fel în fiecare zi și, dupa o saptamana, lupoaica nu i se mai opunea baiatului, cand acesta venea sa-i ia prada, ci aștepta liniștit pana capata carnea, cu care ei n'avea ce face.

— Te-ai învățat minte ? Na ! Asta-i frumos din partea ta.

In curand, Luca avu atâtea piei, încat putu sa-și confecționeze un cojoc primitiv, de care era foarte mandru, și-o pereche de opinci. Din ce-i ramase, captușì intr'o dupa-amiaza pereții și leasa, și aprecie chiar in aceeași noapte temperatura caldutza, care se datora invenuvitații sale, a odăii.

De-atunci, Luca se puse să aștepte liniștit iarna. Nu-i mai pasa de viscol și de geruri, iar mancare avea berechet in „magazii". In ce privește distracțiile, il avea pe Botosu, care creștea ca un aluat.

— Să vină și zece ierni, că nu mi-i teama ! Nu-i așa, cucoana ?

Lupoaica spunea, in limba ei, că-i așa, și-i dadea cate-o laba lui Botosu, care se-amesteca neinvitat in discuție.

Lipsa chibriturilor îl supăra mult pe Luca. In timpul verii, nu prea avusese nevoie de foc, insa, acuma, in pragul iernii, ar fi dorit să-și improvizeze o vatra, care să-i procure caldura și deasupra careia să prajeasca alune și nuci.

Odată, dupace mancase de i se umflă burta, Botosu, bine dispus și cu chef de joacă, începu s'o necajească pe lupoaică. Ba o tragea de coadă cu colții, ba îi mușca țațele, așa că fiara se'nfurie și-i aplică o corecție sdravănă, pe care puiul o accepta cu mare neplacere, tradusă prin urlete și scâncete de plod omenesc.

Urâtu, care urmărise amuzant scena, spuse :

— Ți-a trebuit, Botosule ? Ai văzut stele verzi ! Nu ? Cum ? Stele verzi ? — și execută un salt de toată frumusețea.

Lupoaica îl privi mirată, iar Botosu, clipind din ochi, se uită la ea ca și când ar fi vrut s'o intrebe ce s'a întâmplat cu Luca.

— Javrelor, bucurați-vă ! — le strigă băiatul. — Vorbind de stele verzi, mi-a trecut prin minte că s'ar putea găsi undeva, prin pădurea asta, vre-o cremene... Amnar am eu ! — și le-arătă muchea briceagului. — Ei, ce spuneți ? Ha ?

Botosu mârâi vesel, iar lupoaica dădu din cap.

— Așa, boierilor ! Rămâneți cu bine că eu mă duc să caut o cremene.

Tot pe malul pârâului, unde era mai mult pietriș, Luca începu să umble cu nasul în pământ. De i se părea că o piatră corespunde scopului, băiatul o ridica și-o ciocănea cu cuțitul. Când se convingea că n'are în mână decât o piatră proastă, bună doar de-aruncat peste copaci, o asvârlea înciudat în pârâu, speriind broaștele, cari se-ascundeau în mâl. După o căutare de câteva ceasuri, nimeri și câțiva bolovani în măsură să scapere. Bucuros, își ridică femeește poala cămășii și-i strânse depe jos. Sosind la scorbură, cotrobăi după niște iască și dădu s'o aprindă, însă scânteile erau prea reci. Apucat de nădușeală, băiatul bontăni cât bontăni în pietre, în cele din urmă, le semănă prin dumbravă.

— Am dat greș, Botosule, — și furios, se-apucă să sfarme alune. — Am dat greș și mi-i tare ciuda. Cine dracu a mai văzut iarnă fără foc în casă? Dac'aș avea niște cărbuni, colea, Doamne, ihu ce mai nuci prajite am infuleca, Botosule ! Ba m'aș împrumuta dela voi cu bucățică de miel ori de iepure, să-l rumenesc.

Dupace se sătură de alune, băiatul svârli în iarbă cojile. Botosu își vârî nasul prin ele, însă le gasi, pe bună dreptate, absolut incomestibile și, intorcandu-se la un os cat dansul de mare, incepu să-l roadă cu poftă.

Luca se plimba nemulțumit prin dumbravă. Cand se rezemă de-un copac mai tânăr, o ploaie de frunze roșii îl acoperea. Privind împrejur, băiatul se simțea scuturat ca de-un frig. Murmurul pârâului nu mai era voios. Un fel de plans se sbătea în pietriș și copacii se clătinau înfiorați.

— Uiuiu, — se văietă băiatul. — Vine iarna, Botosule. Tu n'ai nici o grijă, că ți-a dat blană mândră Dumnezeu, da' mie nu știu cum mi-o fi.

Neguri sure se lăsau peste dealuri, curgând încetișor în văi, de unde se'ntindeau ca un fum pe vremea ploioasă. Apusul bulbucea de sânge și niște nouri subțiri se-aninau de copaci. Atmosfera, răcindu-se, părea o apă de dimineață sau de munte. O pasăre se tânguia în hățișurile întunecate și ecoul se trezea somnoros, ca după o beție. Luca n'auzise niciodată așa pasăre în sat. Par'că plângea și par'că râdea, iar ecoul nu prea știa dupăce măsură să-i răspundă și se'ncurca în limbă. Stelele se-aprinseră aproape toate deodată și băiatul gândi că Dumnezeu a răsturnat un sac de grăunțe în ograda cerului. Iarba lua răceală de brumă. Pământul nu mai răsufla căldură din crăpături și colbul avea umezeală de zăpadă.

— Ne-am întomnat, frate codrule. Ca mâne oiu trebui să'ncalț opincile și să dau din mâni, ca să nu deger.

Botosu scânci în așternut· Lupoaica

se lăsă cu pieptul la ei și'ncepu să-i sufle căldura în spinare. Puiul mai scânci odată și-și închise ochii.

Până acuma, negurile nu îndrăzniseră să se tarăie aici, pe coasta aceasta de platou, ci se opreau în fiecare noapte pe văi și pe șesuri. Deastădată, insa, pacla se furișa hoțește prin vâgauni, și Luca vedea cum se-apropie tacuta și-amenințatoare. Revarsarea ei de-argint intunecat il fascina. Inaintandu-se ca niște limbi uriforme de balaur, negurile mainteau fara greș. Copacii disparean in valurile alburii și, in curand, toata dumbrava fu ingmițita, așa ca Luca trebui să orbecaiasca pana la scorbura. Bucurandu-se ca-i la adapost, se'ntinse pe fan, insă trebui să constate cu parere de rau ca și interiorul locuinței sale improvizate se umezise de pacla. Neputand adormi, se duse la intrare și deschise leasa. Un val de ceață îi isbi fața, buimacindu-l. Aburii se'nghesuira peste dansul și-i patrunsera in ochi și'n nas.

— Afurisită pâclă !

Par'că stătea într'un fund de mare. Totul era o nesfârșită întindere albărie — uniformă, grea, moleșitoare. Pipăind în dreapta, dădu de peretele sgrunțuros al scorburei și se sprijini de el. I se făcu frică. Tăcerea era atât de deasă, încât urletul lupoaicei abia de se-auzea, ca printr'o apă mâloasă. Lipindu-i-se de haine, îmbălându-i obrajii, năclăindu-i părul, ceața îl strângea pe Luca în niște brațe hidoase, cu ghimpi moi de frig umed. O creangă putredă se desprinse dintr'un fag. Sgomotul căderii fu așa de slab, că băiatul o sesiză mai mult prin curenții aerului decât prin sunetele strivite între degetele albe ale negurilor. Luca încercă să chiuie, însă pereții mișcători ai ceței prinseră în tentaculele lor chiotul și nu-l sloboziră peste dealuri.

Târziu după miezul-nopții, negurile începură să se rărească. Pe dinaintea privirilor uimite ale copilului, un danț fantastic se'nfiripă din sdrențele pâclei. Felurite chipuri se plăzmuiră în bătaia vântului, care pornise deodată dintre copaci, și se dădură, într'o horă amețitoare, până'n pragurile cerului. Săltând prin tufe, desprinzându-se depe ierburi, curgând din scorburi, tupilându-se pe valurile pârâului, unduindu-se aici repede, aici încet, flacările acestea de argint își făceau de cap. Dupăce se hârjoniră destul cu vântul, se strânsera cuminți la un loc și-o luară, peste niște vagauni, spre un deal, unde se tumultuara, rămânându-se într'o coloana uriașa, pana se desprinsera de pamant.

Luca pași in dumbravă. Luna își flutura luminile in atmosfera limpezita și stelele ardeau ca niște departate focuri ciobănești. In fundul văilor mai rămasesera țași subțiri de ceața, insa și acelea se risipeau in întunecimi.

Baiatul chiui din nou. Deastadată, chiotul — eliberat de orice obstacol — se napusti victorios in largul lumii. Valle haurira și ecoul, împrăștiindu-se ca o ploaie de frunze, își facu datoria. Numai urletul lupoaicei se mai ura nisipos in tulșurile din apropiere, de unde dunuri de salbaticiune izeau aspru in aerul curat.

Bucuros ca pacla s'a topit, Luca, incalecat pe un trunchiu de langa scorbura, incepu sa fluiere catanește, insă frigul il cam perpeli limba și tacu.

— Daca mai vin vre-o patru-cinci nopți cu neguri ca aiestea, apoi nu știu ce dracu' oiu face !

In scorbura n'avea rost să se'ntoarcă. Așternutul era prea ud ca să poată dormi în el, așa că baiatul ramase să se tot invârtească pe-afară și iarăși se gandi ca o vatra, cat de primitiva, i-ar facilita cu mult viața in timpul iernii.

In Sneci, cătun din imediata apropiere a pădurii, trăiau câteva sute de gospodari, pe cari un drum destul de anevoios îi lega peste hartoape de centrul comunei Cuciurul-Mare. Datorită acestui fapt, locuitorii din Sneci erau ca și complet izolați de sbuciumul și mizeriile războiului. Ruşii evitară să se așeze între dealurile de lut saracacios și cu uliițe desfundate· Numai rareori câte-o patrulă de cazaci cu obiectivul Storojineților se-abătea pe aici. Casele — umile și sdrențuite de intemperii — nu le trezeau poftа să descalece. Hambarele nu promiteau nici un sac de grâu sau de ovăz pentru cai, iar fetele, răpănoase și fără sorți de măritiș n'aveau nici un fel de vino'ncoace pentru cazacii înalți și puternici ca armăsarii.

Pe-un dâmb de lângă țarină, pitită între răchiți, se ridica, urâtă, cu acoperiș de draniță, cu ferestreie vopsite in galben și negru, și cu pereții coșcovii de ploi, de vânt și de zăpezi, casa lui Nuchăm Glaubach, care ținea carciumă și băcănie pentru intregul catun.

Căsătorit cu o verișoară din cele multe ale lui Șloim Wender, care ținea restaurant lângă podul liniei ferate din Cuciurul-Mare, Nuchăm se'nconjurase fara intarziere cu câțiva urmași, furnizați cu promptitudine de Pesa. Șiret, prieten cu țaranii cand era vorba de gheșefturi, insă acaparator și fără scrupule față de ei cand era vorba sa-i execute pentru datorii neachitate la timp, carciumarul reușise sa pună ceva parale la-o-parte și se purta cu gandul sa-și mute mai la centru carciuma și băcănia. Cand își incheia seara socotelile, o chiema și pe Pesa la tejgheaua roasă și murdară — și, în lumina aurie a lămpii, așterneau amândoi planuri roze pe hârtie.

— Pe Muniș l-om face doctor... N'ai văzut ce interes arată deja la sora lui când o dor gâlcii ?

— Să-l facem doctor... — aproba surâzător Nuchăm.

— Iar pe Mendel l-om da la inginerie...

Acest schimb de cuvinte ajunsese un fel de ritual și era rostit la fiecare socoteală. Nuchăm nu voia să-și contrazică nevasta, mai ales că era din nou însărcinată, însă, în tainițile inimii sale, intenționa să-l învețe pe Mendel o meserie, care să-i aducă venituri mari, iar pe Muniș voia să-l țină pe lângă sine, ca să-l introducă în chițibușurile comerțului· De fată, n'avea nici o grijă. Zestre să fie... Și Pesa va vedea câți pețitori i-or călca pragul !

Intr'o noapte, câteva bătăi de deget în geamul dormitorului îl treziră dintr'un somn adânc și fără visuri. Asculta speriat, însă, când auzi glasul lui Șloim Wender, se linişti și aprinse lampa.

Pesa se trezi și dânsa și întrebă cu teamă :

— Ce-i ? Să nu deschizi ! Desigur că's niște Ruși...

— Nu-ți fie frică ! E văr'tău, — și ieși în curte.

Wender venise cu o căruță, în care clădise deavalma o mulțime de boarfe, trei poloboace de vin și-o ladă foarte mare cu articole de băcănie. Căruțașul le și descărcase în parte. Cânii, stârniți de sgomot, lătrau cât îi țineau botul·

— Astâmpără-ți javrele, — îl rugă Șloim pe Nuchăm. — Is în stare să trezească întreg satul și aiasta nu mi-ar conveni...

— Ţiba ! — se sborşi Glaubach, aruncând cu o jordie în ei. — De-acuma n'or mai lătra. Măi Pentelei, putoare, dece nu te miști încoace, să ajuți la descărcat ?

Inima îl cam îndesa pe Nuchăm să-l întrebe pe Wender ce vânt l-a adus așa, deodată, în puterea nopții, însă se gândi că o astfel de întrebare e mai bună fără martori, și, cu toate că o curiozitate firească îi dădea mare ghes, își ținu limba în bârlog.

Peste câteva minute, căruța fu deșărtată.

— Măi Toadere, să nu te slobozi cu vorbe pe la oameni ce și cum îi cu mine.

— Nici o grijă, jupâne ! — îi răspunse căruțașul. — Mama nici nu știe c'am plecat cu dumneata. Numai Rozalia m'o zărit, da, are să tacă din gură.

— Ai grăit cum îmi place, feciorule, și n'am să uit... Unu-i Wender în Cuciuru'-Mare !

Toader întoarse căruța și plecă. Sluga lui Glaubach, un tont, care-i slujea numai pe mâncare și ceva boarfe, atâta cât să se chieme că-i și el om, închise poarta și se duse la culcare, că era aproape de miezul nopții și n'avea poftă să se hăndrăluiască încoace și'ncolo.

— Am observat că ședeai pe cărbuni, — spuse Wender. — Iată c'am să-ți explic dece am venit așa, în toiul nopții, la tine·

— Să intrăm în casă, că-i destul de frig, și mi-i explica...

— Ba să stăm aici. N'aș vrea s'o turburăm pe Pesa.

Glaubach se nelinişti·

— E așa de grav ?

— De mijloc. Ruşii au început să-și facă de cap și, cum încă nu m'am săturat de viață, n'am poftă s'o pățesc ca săracu' Berger...

— Da' ce-a pățit Berger ?

— Cum, tu n'ai auzit ?

— N'am auzit, că n'am mai fost de-o săptămână prin sat.

— L'au împușcat niște cazaci beți, măi omule. Nu voia să le dea rachiu și poc ! Gata...

Nuchăm se'nfioră.

— Bre, greu îi de noi, — reluă Wender. — Pe țărani îi lasă în pace, da' pi noi ne cam scarpină urât dela o vreme. Dăunăzi, un moscal afurisit s'a apucat să tragă cu revolveru' după mine, că nu voiam să-i mai torn rum de cel tare în ciubotă și m'am gândit că zile cumplite se-apropie, așa că la tine mi-a fost nădejdea·

— Mă bucur c'ai venit. Loc, slavă Domnului, avem destul. Nu ne'ncurci de fel, numai că mă tem să nu vie și peste părțile aiestea puhoiul lor.

— Nădăjduiesc că nu le-a trece prin cap una ca asta. Locul e ferit și nu stă în calea oștilor. Atâta noroc cred c'om avea·

Nuchăm se'ngrijoră din nou :

— Nu știe nimeni c'ai venit încoace?

— Am temeiu să cred că nu. E-adevărat c'am întâlnit o patrulă mai jos de curtea boierească, însă am împăcat-o cu trei șipuri de șliboviță și-am spus că plec la Cernăuți, să fac cumpărături.

— Ce se mai aude nou prin centru?

— Bună pace, dealtfel ! Părintele Avacum, cum îl cunoști, dom' director, așa și-așa... iar Sârbu, tot cherchelit de când l-au pensionat. Ehe ! Creștinii o duc ca'n sânu' lui Avram, numai de noi e rău. Să ne rugăm lui Dumnezeu, Nuchăm ! De s'ar întoarce odată Austriecii... Să-i văd mărșăluind pe dinaintea restaurantului meu... Țăranii au început să se obrăznicească. Deh ! Nu-i Dreher, ca să-i puie la respect...

— Crezi că s'or întoarce ?

— S'or, Nuchăm, s'or ! Că, dealtfel, n'avem ce râde. Și-amu hai să-i dau Pesei bună-seara și zece coți de mătasă ceva extra, pe care-am chibzuit-o pe-o cinzeacă dela un cazac turtit de șnaps·

Discutară până târziu. Se simțeau bine în căldura molcută a dormitorului și nici nu băgară de seamă — Glaubach și Wender — că Pesa a început să mâie porcii la jir. Când, însfârșit, stinseră lampa, se'ntinseră rupți de oboseală în pat. Muniș tot boscorodea ceva prin somn, Pesa sufla pe gură, iar Mendel îi ținea hangul. Lui Nuchăm i se făcu, deodată, sete, căci mâncase prea multă scrumbie la cină ; ridicându-se din așternut, se duse la bufet și bojbăi după un pahar de apă.

— Tu umbli, Nuchăm ? — se desmetici Șloim din ațipeală·

— Eu, bre, eu. Da' ce, te-ai speriat ?

— Credeam că-i cineva străin.

(Urmare în pag. 12-a)

Chipul lui Creangă la Humuleşti

Astăzi, Humuleştii nu e nici sat nici mahala. Nu e sat fiindcă nu mai are nimic din frumuseţile „ţărăneşti" de odinioară; şi nu e mahala fiindcă e prea mare ca să poată fi mahalaua unui oraş atât de mic ca Târgu-Neamţ.

Nucii, uliţele şi fântânile sunt aidoma ca pe timpul lui Ion al lui Nică a Petri. La fel şi Ozana — curată ca lacrima — curge pe prundişul ei brun alburiu, venind din Nemţişor, pe sub poalele Cetăţii.

Serile coboară la fel romantice, odată cu toaca dela biserica Sfântul Nicolae, peste casele joase ale satului.

Există şi o crâşmă mare, cât un han — a lui Goian — unde se opresc să cinstească un păhărel de vin, „la botul calului" ţăranii din Pipirig, din Ocea sau din Petricani. Ţăranii aceştia, mai puţin „civilizaţi" decât cei din satul lui Creangă, poartă cojoace, iţari albi de aba, bătuţi la chiuă şi pornesc la drum în acelaş fel în care pornea Moş Nichifor Coţcaru. La chimir poartă, ţăranii depe valea Topoliţei şi a Nemţişorului, tot amnar şi băşica de porc umplută cu tutun negru.

Humuleştenii, însă, mai aproape de târg, s'au orăşenizat — şi-au lepădat straiele groase de şiac, dionele, şi alte multe podoabe cu care şi-a făcut fală Ion Creangă.

La câteva sute de metri de şoseaua Tg. Neamţ-Piatra, prin spatele bisericii Sf. Neculai, şi ascunsă după câţiva copaci umbroşi, se află casa scriitorului. Placa neagră pe care îi e scris numele se vede chiar din drum. De altfel, nu e deosebită de celelalte case din sat. E la fel acoperită cu şindrilă, porţi mari — văruită în alb. Nu seamănă nici cu casa din poveşti însă. A fost „renovată" de urmaşi, după moda vremii şi a satului.

●

Mă dau în vorbă cu un român de vreo patruzeci de ani şi cu mustaţa tunsă cătăneşte. Il cunoaşte pe Creangă, adică scrisul şi numele lui.

Uite-i colo casa cu tăblița aceea neagră. Vin într'una boerii cu maşina depe la „băi" ca s'o vadă. Şi ultimele cuvinte le înăspreşte cu puţină răutate. Se vedea clar că din pricina acestor vizite ei nu-l mai socot pe Creangă „dintr'ai lor".

— E „un dat cu boerii".

— Ştii dece îi caută domnii casa mereu?

— Păi de unde să ştiu, dă omul din umeri şiret. Că numai cât vin, strâmbă din nas şi se sue iar în maşini. Vin pe urmă alţii ca să stea o ţărucă şi să facă la fel.

Il întreb dacă a auzit de cărţile lui Creangă. Omul îmi răspunde puţin ofensat:

— Păi ce, ne socotiţi de pe altă lume? Tot satul le ştie. Ba le-am învăţat şi la şcoală.

— Ţi-au plăcut? Oamenilor de aici le plac poveştile lui?

Convorbitorul meu ezită şi zâmbeşte şiret.

— De! mi-au plăcut.

Era un răspuns de politeţă. Descusut mai departe, istoriseşte însă adevărul:

— Păi eu am auzit dela maică-mea toate poveştile pe care le-a spus el, în cărţi. Şi toţi le ştiu în sat ca şi mine dela bunicele şi mamele lor.

Ion Creangă
desen de pictorul Stoica D. (oferit de Cartea Românească)

— Dar tot aşa de frumos le povesteau şi ei?

Omul se uită la mine lung, apoi mă lămureşte că poveştile se spun frumos — şi le spune oricine frumos, dacă are vreme de pierdut.

— Pe Creangă l-au dat afară din popie şi atunci s'o apucat şi el să înşire braşoavele pe care le ştia de-acasă, despre Harap Alb, despre Nichifor Coţcaru şi alte drăcii.

Mi-a dat a înţelege că nu numai el ar putea scrie aceste „nimicuri" ci tot satul, dacă ar avea vreme de tăiat frunză la câini. Pe ei îi aşteaptă însă păpuşoii, să-i prăşească, trebue să umble cu chirie, să aducă mâncare la plozi şi muere.

— Creangă n'avea griji. El spunea minciuni boerilor şi aceştia îi dădeau bani. Că era bun de gură şi plăcea boerilor cum le ticluieşte.

Intre timp îmi ridic gulerul la haină:

— E frig.

— Straşnic ger, completează el. „Te taie la ureche firul aerului!".

Şi cu toată lipsa de respect pe care o avea pentru Creangă, la auzul acestei imagini de înaltă frumuseţe, a început să-mi fie drag, şi să mi se pară că are farmec când spune:

„Poveşti am putea scrie oricare, tot ca şi Creangă, dacă n'am avea de prăşit păpuşoii şi de purtat grijă de copchii şi muere".

●

Am mai vorbit şi cu alţi oameni. Numai copiii de şcoală se mândresc că sunt din satul lui Ion Creangă:

— Ne-a spus domnu' că e mare cinste să fii din satul lui Ion Creangă.

Nimeni nu îi gustă însă opera pentru motivul că „ei o cunosc".

„Să-l cetească orăşenii, că ei nu ştiu de-ale noastre". Alteori se miră cum aceste lucruri de nimic, aceste fleacuri pot fi scrise.

La spusele că Ion Creangă e cel mai mare scriitor şi face cinste satului, o femee mai bună de gură îmi răspunde:

— Dacă e aşa, dece nu au domnii grijă de noi. Batâr să sfârşească odată şcoala asta. Uite o lasă să se dărâme pe noi.

Şi spiritul practic al ţărăncii a găsit imediat punctul practic:

— Măcar cu atâta să ne alegem şi noi dacă a fost cum spui, că uite nici nu e gata hardughia asta de şcoală şi i se prăvălesc păreţii de ploaie şi omăt.

Cât despre opera lui, îmi spune căutându-şi de treabă:

— O fi frumoasă. Da ce mă întrebi pe mine? Intreabă copchiii dela şcoală că doar pentru ei o scris-o.

*

Am plecat dându-mi seama că Ion Creangă e, în satul lui, mai puţin apreciat ca scriitor, decât în toate părţile.

Aici i se recunoaşte însă unanim meritul de a fi ştiut să fie pe placul boerilor, purtându-i cu minciuni.

Seara se lăsa peste Humuleşti agale, venind cu neguri depe Dealul Gol şi depe pădurile Cetăţii. M'am uitat înapoi, la sat. Se schimbase ca aspect.

Creangă tânăr
desen de pictorul Stoica D. (după o fotografie aflată în posesia d-lui M. Toneghin)

Oamenii îşi lepădaseră portul de altă dată. In şiretenia şi în vorba lor se vedea, însă, acelaş spirit pentru care e mare fostul diacon răspopit.

Dacă s'ar fi schimbat mentalitatea lor, şi ar fi devenit orăşeni — aşa după cum începe să le devină portul — le-ar plăcea Creangă mai mult; poate tot aşa de mult ca şi nouă „târgoveţilor".

Deocamdată, această lipsă de apreciere e un semn bun. Insemnează că miezul satelor noastre, şi al Humuleştilor, a rămas la fel ca mai înainte, cu toate împestriţările exterioare.

CONST. VIRGIL GHEORGHIU

FUGA PRIN PADURE

Cântec deslușit ca un sobor de luceferi
Sau ce freamăt liric se aude?
Cetăţeni minusculi prin ierburile ude
Cu spinări albastre au purces spre lună.

Primăvara a răsturnat ochii căprioarelor
In trupul cald şi moale al isvoarelor,
Iar noaptea după odihnă când vin
Unda s'o bea cerbii ca nişte prinţi din plin

Prin rămurişul bogat al coarnelor revărsate
In apă întors, stelele gloanţe de aur le par:
S'o tulbure cu botul nu'ndrăsnesc şi tresar
Pădurea gonind cu imaginea lunii la spate.

E. AR. ZAHARIA

CRITICA

„Aţi observat de sigur, că mai tot-„deauna criticii muzicali sunt surzi, iar „criticii de artă orbi. Această infirmita-„te le dă reculegerea necesară spre a „judeca operele de artă!.."

Cuvintele acestea sunt ale lui Anatole France şi, scotând partea de glumă din ele, fiecare din noi le găseşte aproape adevărate când suntem ocăriţi, pentru ca să ni se pară că „tot se pricepe el niţel", — criticul, — când suntem lăudaţi. Aşa-i firea omului şi în special a artistului, ne place parfumul tămâii. De cât, mi se pare, şi într'un caz şi într'altul, că n'avem dreptate.

Criticul, — vorbim de cel care-şi ia rolul în serios, — e exponentul publicului. E un om din public, care-şi expune cu glas tare sau în scris părerea lui. Or, câte păreri alături de ceea ce este, nu ar auzi, dacă ar avea urechi, o biată lucrare de artă! Tu, artist, bine înţeles, odată lucrarea isclălită şi scoasă în public nu mai ai cuvânt. Ea devine un obiect de meditaţie sau de emoţie, de privire indiferentă sau atentă, de injurie sau laudă, — după persoana care-o priveşte. Lucrarea ta devine un obiect care fixează gândurile, atenţia, puterea de emotivitate, sensibilitatea vizuală a privitorului, după cum motivul operei a fixat aceste calităţi ale tale de pictor. Tu, în lucrarea ta te-ai descris pe tine, posibilităţile tale, emoţia sau meditaţia ta în faţa motivului. Opera ta, la rândul ei, e un pretext de care se agaţă privitorul-critic ca să-şi arate sau descrie emoţia, pricepere a, sensibilitatea, cultura lui. Şi el şi tu sunteţi în acelaş raport, tu faţă de natură, faţă de motiv; el, faţă de opera de artă.

Concluzia:

Tu, pictor, nu-ţi face sânge rău când eşti ocărît şi nici nu te bucură prea mult când eşti lăudat. Şi'ntr'un caz şi în celălalt criticul se descrie pe el, după cum tu te-ai realizat pe tine. Criticul îşi arată în scrierea sa gradul culturii şi priceperii lui. Opera ta nu-i decât un pretext de a se realiza şi el. Tu, vezi-ţi, senin, de drumul tău.

ŞTEFAN POPESCU

LUCA ŞI LUPOAICA

URMARE DIN PAP. 11-a

— Visezi, că doar n'are cine să ne calce...

Iar aţipiră.

După câtva timp, Wender se trezi din nou şi întrebă:

— Tot tu umbli, Nuchăm?

Glaubach tresări speriat.

— Nu, măi! Ce-i cu tine? Ai visat ceva urît?

— Mi se pare că e cineva în cârciumă.

— Culcă-te pe-o ureche! Obloanele's puternice. Nu mă mai trezi degeaba! Vrei s'o sperii pe Pesa?

Wender se svârcoli un timp, fără să poată dormi. Apoi, încordându-şi auzul, se trezi cu totul. Convins că, într'adevăr, cineva umblă în local, aprinse lampa. Glaubach, mormăind ceva, se 'ntoarse pe cealaltă parte. Patul scârţâi şi Pesa, deranjată de sgomot, îşi deschise ochii.

— Ce s'a întâmplat? — întrebă femeea.

— Ce să se 'ntâmple? — spuse furios Wender. — Ne calcă hoţii şi bărbat'tău îl face pe prostu'!

— Par'că eşti o muiere, — îl repezi Nuchăm, renunţând în cele din urmă la somn. Ţi-am spus că nu poate fi nimeni. Şi, chiar dac'ar fi, ce vrei să fac? Doar' n'oiu fi nebun să-mi pun mintea cu bandiţii. Mare lucru n'au ce fura din prăvălie. Viaţa mi-i mai scumpă ca mărfurile şi...

Un huruit slab se-auzi din prăvălie. Atât de lămurit, totuşi, încât, de astădată, Glaubach trebui să admită prezenţa unui necunoscut, sau chiar a mai multora, în cârciumă. Un val de sânge i se urcă în faţă şi buzele începură să-i tremure. Şloim Wender îşi păstra cumpătul; numai mâinile i se-agitau. Pesa îl acoperi pe Mendel, de pe care căzuse plapoma, şi se duse la fereastră.

— Nu deschide, — se alarmă Nuchăm. — Ai înebunit?

— Taci, măi, nu striga aşa! — se răsti în şoaptă Pesa. — Mai bine stinge lampa, ca să creadă că dormim. Dealtfel, te pomeneşti că ne şi omoară...

Clănţănind din dinţi, Nuhăm suflă în lampă. Intunericul se întinse peste oameni. Sgomotul de-alături încetase şi urmă o tăcere ameninţătoare. Copiii nu mai sforăiau. După câtva timp, se-auzi un sgâlţâit la fereastră.

— Ne-or omorî... — se văietă Nuchăm.

— Cine? — îl întrebă Wender, ironic. — Vântul?

— Crezi că e vântul? — gâfâi Pesa.

— Slavă Domnului, ştiu să deosebesc vântul de alte zgomote, că n'am urechi de porc ca bărbat'-tău.

Până dimineaţă, nu se urniră. Abia când zorii se-arătară, umplând odaia cu o lumină tulbure de sticlă afumată, Nuchăm îndrăzni să se mişte, desmorţindu-şi picioarele. Trecură, cu toţii, în prăvălie. La prima vedere, lucrurile păreau în ordine.

— Ţi-am spus că visezi! — oftă Glaubach uşurat.

— Aşa? Visez? Da' aiasta ce-i? — îl contrazise Wender cu un fel de bucurie, arătându-i nişte chibrituri risipite pe jos.

— Aiestea's chibrituri! — îi răspunse Glaubach, hlinzindu-se, însă veselia îi rămase în gât când trebui să constate că toate cutiile cu chibrituri lipsesc.

Apoi se luă cu mâinile de păr, căci ghici că hoţul nu s'a mulţumit numai cu atâta.

— Da' ce-ai îngheţat aşa, Nuchăm? — îl ironiză Wender, maliţios. — Sau te-a prins deja un curent?

— Ioi-ioi-ioi... Taci, bre! Bine că nu ne-a omorît... Să-i fie de bine şi să-mi fumeze sănătos tutunu'! Noroc că nu ţin banii în tejgheaua de-aici...

Ia faţa scorburei, aşezat turceşte, Luca făcu următorul inventar într'un caiet nou-nouţ:

30 de cutii de chibrituri.
20 de pacioace de tutun prima.
23 de pacheturi de foiţe aşijderea.
2 lămpi ilectrice de buzunar.
100 de baterii.
10 pacheturi de ciocolată.
3 gavanoase de bomboane.
2 şipuri cu rachiu de cel mai bun.
5 pâni proaspete.
3 scrânghii afumate.
1 săculeţ cu masline.
1 ciocan.
1 bărdiţă.
2 saci groşi.
1 cutie de cuie.
5 plumburi.
8 gheme de şpagat.
16 cărţi şi anume: un calendar cu poveşti şi istorii pe anul trecut, unul aşijderea pe anul aiesta, o carte despre Alexandru Machedonu, una despre Genovev de Brabantu, a treiă despre Don Quijote, a patra despre Tillu Buhoglindă, a cincea despre Păcală, Harapu-Albu, Istoria lumii pe 'nţălăsul tuturor, Povestea vorbei, Carte cu chipuri fără chipuri, O călătorie în Africa, Iancu Jianu, Tunsul-Haiducul şi două cărţi scrise pe altă limbă.
12 ace.
100 de bolduri.
2 gheme de aţă, unu' alb şi unu' negru.
1 burlan.
1 plită.
2 caiete, unu' de comput şi unu' fără linii.

Băiatul controlă totul încăodată şi-i spuse lui Botosu:

— Aşa! Când oiu avea bani, i-oiu plăti lui jupân Glaubach paguba, că eu nu's tâlhar ca tine, Botosule...

Mai venise o toană de vreme frumoasă, uscată. Aerul scânteia în depărtări, pe deasupra pădurilor, şi ierburile foşneau molcom, a somn. Părâul murmura îmbietor şi Luca se 'ntindea pe mal, să asculte muzica de argint a valurilor. Băiatul era mulţumit. „Luase" destule cutii de chibrituri de la Glaubach ca să-i ajungă până'n primăvară. De cum isprăvise să care, în două drumuri, prada, se şi apucase de treabă. Nu-i fusese greu să zidească, pe din afară de scorbură, o vatră, iar burlanul îl trecuse îndemânatic prin „odaie", nu atât să-i încălzească încăperea îngustă şi căptuşită cu blănuri, cât ca să-i alunge umezeala de toamnă.

Deoarece seara venea repede acuma, Luca se retrăgea în scorbură cu Botosu, se hârjonea cu el şi, apoi, citea la lumina lămpii de buzunar, care arunca o lumină puternică şi văroasă asupra bârlogului.

Intr'o după-miază, începu să ningă. Intâiu, fulgi mici, cari se topeau imediat. Apoi, tot mai mari, ca nişte stele de sticlă, şi, în curând, pământul fu acoperit cu o blană subţire de zăpadă.

Botosu, nedumerit de-acest fenomen al naturii, pe care-l vedea pentru prima oară, mirosea mereu omătul şi-i lua în gură, ca pe urmă să scuipe şi să tuşească de-i ieşeau ochii.

Luca râdea şi-i spunea:

— Nu mai mânca omăt, Botosule, că te-or durea dinţii, — însă căţelandrul nu se-astâmpăra şi făcea pozne peste pozne.

Dându-se de-adura şi scormonind în pojghiţa de zahăr a acestei ploi ciudate, puiul de lup sfârşi prin a simţi cum îi pătrunde frigul în oase şi se culcă lângă mama sa, care-l linse de umezeală.

Ninsoarea promitea să dureze şi Luca socoti că n'ar strică să le mai aştearnă fân animalelor. După ce termină cu lucrul, se cuibări şi el în culcuşul său. Fulguia atât de des, încât abia de se puteau desluşi contururile copacilor. Când înseră, zăpada luă luciu albăstrui, care, pe măsură ce locul era mai despătat, cobora în nuanţe violete, adânci, noptatece. In scorbură era călduţ. Luca se lungi în voie şi, acoperit cu o plapomă confecţionată dintr'un sac umplut cu fân, adormi de timpuriu. Nici un vânt nu sgâlţâia leasa dela intrare. Sgomotele, câte vor fi fost în pădure, se pierdeau în pâsla deasă a zăpezii. Numai lupoaica urla, uneori, — şi băiatul se trezea speriat, însă adormea din nou, ca să umble, singur şi stăpân pe toate, prin ţara nesfârşită a visurilor.

Pela miezul nopţii, lupoaica se ridică din culcuşul făcut de Luca. Mai linse odată urechile căţelandrului şi, avertizându-l printr'un lătrat matern să fie cuminte, ajunse din câteva salturi la tufiş. Nişte ramuri se scuturară şi zăpada o potoli. Intr'o văgăună, o urmă îi păru cunoscută şi lupoaica urlă lung, rău; apoi, tot mirosind urma, începu să alerge.

Spre dimineaţă, ninsoarea încetă. Nourii risipindu-se, câteva stele, mari şi îngheţate, se zăriră deasupra pădurii. Liniştea încremenise ca apa de ger. Uneori, pumni de zăpadă se desprindeau depe ramuri, căzând cu sgomot moale, repede înăbuşit. Pe sub copaci începu să se-albească de zi. Apoi, cerul se tulbură şi câteva şuviţe de sânge se prelinseră peste dealuri. Spre apus, nourii, vineţi şi greoi, mai stăruiau. In curând, pământul se 'nroşi ca la un incendiu de noapte şi păsările prinseră să sburătăcească printre copaci.

Lupoaica se 'ntoarse spre răsărit şi, înfigându-şi ghiarele prin zăpadă, scormoni pământul, care mai păstra ceva căldură sub velinţa de cristale albe. Urlând, înghiţea în bulgări mari aerul rece, care-i împrospăta plămânii. Apoi, mirosi cu atenţie în toate direcţiile. Ciulindu-şi urechile, prinse un pas în apropiere, un pas de panică, şi, atunci, urlă şi mai puternic.

Lupoaica ştia că, dincolo, după stejarul acela enorm, doborît de vre-un trăsnet sau de-un orcan, e duşmana sa de moarte, pe care-a căutat-o necontenit şi ne 'ndurătoare din vară şi până acuma. Prea mirosise acolo, lângă capcana aceea afurisită, urma vulpii, care-i ucisese patru puiandri, ca să-i uite vreodată izul. Acuma, dincolo, după stejarul prăbuşit, e ea, vulpea. Ochii lupoaicei lucesc aspru, o flacără se sbate sălbatec în ei. Şi iar urlă, lung, lung de tot. Oricât s'ar vicleni vulpea, nu-i va scăpa. Cei patru puiandri latră mărunt — undeva, departe, în amintire, şi colţii fiarei sclipesc într'un rânjet îmbălat şi neiertător. Ea nu se grăbeşte. Ea ştie că, dincolo, meschin şi gheboşată de laşitate, vulpea se gândeşte cum să scape; cu toate acestea, lupoaica nu se grăbeşte, nu vrea să se grăbească; a aşteptat atâtea luni, cu inima arsă de ură, aşa că mai poate aştepta acuma câteva clipe. Cască leneş, prefăcut, şi zăreşte cum capul vulpii se înalţă de după stejar. Socotind că a venit momentul să dispară, duşmana o ia în goană subţire către-o râpă, unde să-şi piardă urma printre mărăcinişuri, însă lupoaica se-aruncă după dânsa şi-o ajunge din câteva salturi uriaşe. Vulpea simte cum colţii fiarei i se 'nfig în ceafă şi 'ncearcă să se scuture, dar colţii s'au înfipt adânc în carne. Atunci, ea se lasă moale, ca moartă. Lupoaica, înşelată, o sloboade o clipă — destul ca duşmana ei să se arunce pe spate şi să muşte în pântecul fiarei care urlă de durere. Incepe-o luptă lungă, obositoare. Cele două animale se svârcolesc prin zăpadă. Sângele curge din belşug şi vulpea a slăbit în putere, însă e vicleană şi ageră, aşa că lupoaica gâfâie aprinsă. Orbite de zăpadă, animalele s'au oprit un timp, dar, apoi, lupta începe şi mai necruţătoare.

Adunându-şi toate forţele, lupoaica dă un ultim atac, fulgerător, şi apucă de gâtlej vulpea.

Când soarele, imens şi scăldat în aurul trandafiriu al aurorei, isbucneşte ca un cântec de lumină dintre pădurile zării, lupoaica îşi înţepeneşte labele dinainte în cadavrul sfârtecat al vulpii — şi urlă de hăuleşte pădurea.

Apoi, târînd cu botul însângerat hoitul duşmancei, o ia, încet, liniştit, spre apus. Ajungând în dumbravă, se duce drept la Luca, în faţa căruia îşi sloboade povara, şi, sleită de puteri, se răstoarnă în culcuş, adormind imediat.

Botosu s'a făcut mic într'un colţ. *)

MIRCEA STREINUL

*) Din vol. „Viaţa în pădure"

E V A

de LUCREȚIA PETRESCU

Lumea era înfăptuită numai de puțină vreme. Scăpat din besna haosului, pământul tânăr se răsucea tolănit pe coaste și-și sbicea acum la soare coaja-i neînchegată bine. Din când în când își clătina încetinel or scutura mânios spinarea și pântecul gâdilat de mulțimea vietăților, care mișunau acum pe dânsul. Vietăți multe ce fără răutate or dușmănie sălășluiau laolaltă; căci la început în paradisul pământesc numai dragoste, pace și frumusețe proaspătă era. Urma dumnezeeștilor mâini, care lucraseră totul, dăinuia încă și se vedea pe flori, pe suflete, pe stele.

Făpturile purcese din degetele Lui abea de se învățaseră să trăiască. Printre ele omul — copilandru încă la suflet — trăia cu toate în bună înțelegere. Nu avea la ce le prigoni, căci pântecul lui

nu lăcomise încă să se sature cu carnea vreuneia. Se găsea îndeajuns de îndestulat omul cu fructele pomilor, cu apa isvoarelor.

De altfel părea și el abia smuls somnului și nedumerit încă de el însuși.

Privea în jur mereu minunându-se și întinzând mâinile, când spre candelele stelelor, când spre fructele pomilor, când spre coapsele Evei.

Căci, ca pe orice făptură a paradisului, și pe om îl dăruise Domnul cu tovarășe cu el asemenea. Totuși pare-se că nu mai nemerise la fel plămadul lor de suflet.

Mai vie și sprintenă, Eva are necontenit dorinți și pofte, care nu-i lasă astâmpăr. Spre împlinirea lor părăsește mereu culcușul unde-i doarme placid tovarășul; și furișată printre erburi și copaci, pornește să caute — cu ochi lacomi — frumusețile, bunătățile toate, pe care și le socotește ale ei și care totuși n'o mulțumesc deplin niciodată.

Adam nu o însoțește. Tihnit și mulțumit de toate, nu se desparte ușor de umbra unde își întinde leneș trupul, aromit de somnul din care s'a deșteptat și în care ar vrea să se cufunde iar.

Rare ori vreun vis năsdrăvan îl ispitește să caute, par'că cuprins de o ciudată foame, culcușul de alături al Evei. Dar culcușul e gol, și băetanul trezit uită repede visul...

De cum a deschis ochii, crăcile ce-și întind, deasupra capului lui, umbra, îl ademenesc cu mireazma fructelor coapte, care îl fac să-și lărgească de o mulțumire lacomă gura, într'un râset neînvățat încă. Și îndată apoi dinții tari, ce au sclipit o clipă albi în lumină, se înfig tăioși în carnea zemoasă și plăpândă. Neobosit fălcile-i macină. E singura muncă, pe care omul a cerut-o până acum mușchilor lui.

Totuși Ziditorul pare că a prevăzut și nevoi ce au să mai vină. Căci mușchii tari ai brațelor cer par'că în sforțări grele să-și destindă vrejurile neîncercate încă.

In joacă, rupe și distruge în jur totul. Apoi își privește curios mâinile, care au fost mai tari decât cele mai groase ramuri. Își privește și trupul întreg, tot mai mirat cu cât se cunoaște.

Incepe să știe când și la ce-i sunt bune mădularele toate. Își trece palmele pe trup dearândul, se oprește gâdilat la încheieturi ,lărgindu-și iar gura, în ceea ce are să fie de acum râset.

Apoi își caută cu ochii, cu mâinile — tovarășa, care ar trebui să-i fie alături. Nu știe să o cheme. Se întunecă, scuipă mânios o smochină jumătate mestecată; și vrejii încordați ai mușchilor din trup l-ar porni năvalnic să lupte, să dărâme, să cuprindă. Dar capul nu-i e copt pentru vreun gând sau hotărîre. Se lasă unei toropeli în care abia licărește, trezită, așteptarea.

Și îndată, de după un tufiș apare și vine spre el Eva.

Ce plămad amestecat va fi pus în ea Ziditorul? Dar cu Adam prea mult nu seamănă. Mult mai micuță ca el, își poartă trupul abia împlinit de codană, când săltăreț și vioi ca o veveriță, când șerpuit și lunecos ca o pisică. Până acum nici ea nu se cunoaște prea bine. Și își pipăie în mers șoldurile, sânii. Se oprește la margini de ape, se oglindește și-și sclipește mulțumită dinții.

Apoi se întunecă mânioasă. In calea ei o pupăză e atâta de împodobită! Eva își înfige și ea îndată în părul creț un moț de pene. Pe mijlocul subțire își încolăcește crengi ce poartă flori în toate fețele. Cu o frunză mare își apără de soare chipul. Și-n mers leneș vine spre Adam, ca spre făptura hărăzită să-i împlinească ei dorințele toate. Dar până acum nu prea știe nici dânsa ce să-i ceară; și tăcută ,cu gesturi domoale, ca să nu-și strice podoaba de flori și pene, se întinde pe iarbă alături.

Adam o privește, cum ar privi isvorul de unde se adapă, fructele pe care le mănâncă. Ar sorbi-o; și-ar înfige în carnea ei dinții...

Sfiit însă, nu cutează nimica. Ehova i-a dat-o tovarășe și soață. Pentru mâncare sunt roadele pomilor.

Și rupe grăbit fructe; dar nu-l ademenesc. Galant, întâia oară, închide Evei palma plină cu rodul smochinului de alături.

Eva a învățat repede graiul și-l mânuește cu mult mai bine ca Adam.

A învățat ușor și toanele care de atunci sunt arme abile femeii.

Și-a încrețit ușor fruntea mititică, și-a sumețit a dispreț buzele și mâna ei a respins cu silă darul de fructe. Iar glasul ei de codană ce s'ar dori răsfățată ciripește ascuțit a mânie.

— Numai smochine îmi dai? Nu pricepi și tu că au început să-mi facă silă? Altceva nu mai găsești să-mi dăruești?

Adam, umilit, își trage îndărăt mâna. Și din obicei pumnul plin de fructe îl duce la gură.

Dar ciudoasă îl ceartă iar femeia:

— Iar mănânci? Toată vremea nu faci decât asta. Păcat că ți-a dăruit Ehova mădulare tari și sprintene. Ai să ajungi să semeni cu făptura aceea — i-am uitat numele — care nu are decât pântec. Ar trebui, zău, să faci mai multă mișcare. Uită-te la mine, cât de subțire-s!

Adam nu contestă. E mai subțire ca el și totuși, pe alocuri...

O privește interesat, o pipăe. Și ar pipăi-o mereu dacă nu s'ar trage tot dânsa, deodată, în lături:

— Lasă-mă! Mă zgârii! Nu vezi ce unghii ai?

Dar dacă o lasă e și mai nemulțumită. Și căutându-i pricină de alte mustrări îl privește și dânsa, lung, cu deamănuntul. Il privește și simte cum în piept i se sbate ceva ca o pasăre prinsă.

Cât de puternic e Adam și ce brațe mlădii are! A rupt acum fără sforțare un pom tânăr ce-i stătea în cale.

Eva îl admiră de o dată apoi îl mustră iar cu ciudă:

— Uite câtă putere ai! Și nu știi ce să faci cu dânsa! Rupi pomi. Iar eu...

Dar nu știe ce se ceară puterii lui și-și simte ochii înecați de o rouă caldă. Se așează mai aproape de Adam, la îndemâna brațelor puternice și-și găsește în obida-i prilej de mustrare nouă:

— Iar eu, eu dorm atâta de rău de la o vreme nopțile! Mi-a fost și frig și cald. Ce folos că ai atâta putere și totuși nu-mi poți face un culcuș ca lumea. Am văzut făpturi cu mult mai bicisnice ca tine. O păsărică, de pildă. Își acoperea cu aripile soața. Apoi a dus-o într'un culcuș căptușit cu pene. Pe când eu.... Uită-te cum tremur! Cel puțin dacă aș avea pe trup pene. Zău, nu știu de ce a mai spus Ehova, că noi suntem făpturile lui cele mai alese. Alese, cum? Când eu sunt cea mai goală și mai puțin împodobită. A fost nedrept Ehova, zău. Mă uitam adineaori la fătura aceea mititică, cu blana stufoasă. Vulpe îmi pare că-i spune. Și e acoperită peste tot trupul cu o minune de blană arămie. Mă gândeam că dacă aș putea să am și eu... Cel puțin atât cât să-mi acoper umerii. Mi-ar ședea bine și la chip. Mai ales blana aceea fumurie nu roșcată. Tu ce zici Adame, mi-ar ședea bine?

— Nu știi? Firește că nu știi nici odată nimica. Ești un nesuferit și un prost. Ehova! pe cine mi-ai dat drept tovarăș! O făptură care nu știe decât să mănânce smochine!

— Dacă m'aș ruga lui Ehova să te schimbe? Să-mi dăruiască alt tovarăș? Dar pe cine? Ursul e prea bădăran iar șarpele....

— Zici că-i scârbos șarpele? Ba din potrivă, găsesc chiar că are o așa de frumoasă piele! Da, da. Să știi că e frumoasă. Mă gândeam chiar, că dacă aș avea din pielea lui o bucată... Nu mi-ar trebui prea mult, căci eu am picioare mici. Le-aș înveli până la gleznă în pielea aceea de șarpe. Nu m'ar mai înțepa spinii și mi-ar ședea și bine. Parcă mă și văd cu blana vulpei pe umeri, cu piele de șarpe pe picioare. Oare dacă le-aș cere-o mi-ar dărui-o de bună voie? Tu ce zici Adame, să le-o cer?

Iarăși nu știi. Dar când știi tu ceva. Zău, la ce-ți folosește trupul ăsta puternic, dacă nu te străduiești să faci Evei tale o plăcere cât de mică. Eu — dacă aș fi Adam, i-aș aduce soației mele tot ce ar dori. Chiar dacă ar trebui să fur.

— E păcat? De ce păcat? Cum rupi o smochină pomului fără să-l întrebi, nu poți lua și o bucată de blană vulpii? Incearcă zău! Nu vrei? Ești un prost și un sgârcit. Parcă ar trebui s'o rupi de pe trupul tău.

— Lasă-mă! Nu mă atinge! Mă duc să vorbesc șarpelui. S'a arătat galant întotdeauna, sunt sigură că el n'are să mă lase desculță.

— Să rămân cu tine? Rămân dacă îmi făgăduești tu blana și... Și ca să-ți spun drept e mai bine poate, să nu-l mai văd pe șarpe. Știi, că de la o vreme dânsul șade încolăcit pe pomul acela cu roade oprite. Și de câte ori trec pe alături, șarpele face parcă înadins să cadă un fruct, două. Ce să-ți spun? Ieri mi-a căzut chiar pe sân unul.

Adam se ridică năvalnic. Rotește înfricoșat privirea spre Eva, spre văzduh unde sălășluește Cel ce toate le știe și le vede spre locul, unde se înalță pomul științei și al păcatului — și îngrozit o scutură pe Eva:

— Să nu guști din mărul oprit. Ai auzit? Să nu guști!

— Stai, omule! Ce te-ai speriat așa? Firește că nu gust. Și apoi să nu crezi că-i cine știe ce bunătate. N'am gustat, dar mi-a căzut așa, unul; ca fără de voie l-am atins cu buzele. Și pot să spun că rodia e mai dulce și naramza mai mirositoare. Eu chiar nu înțeleg de ce a pus Ehova o așa de strașnică opreală. Nu sunt de loc bune, dar îți dau un fel de beție, un neastâmpăr care... Tu nu poți înțelege. Dar dacă ai vrea să mergi până acolo, poate îți cade și ție, așa, pe obraz unul și fără de voie, îl atingi cu buzele. Atâta doar nu poate fi păcat.

— Ei lasă-mă! Dece mă scuturi așa? Nu vezi că mă doare? Și la sfârșit ești un prost. Află dela mine, că numai tu n'ai gustat încă din poamele acelea. Știi câte căzură deunăzi, de furtună? Hai de vezi dacă mai e vreunul. Și cele de pe crăci, îs ciugulite de păsări. Până și frunzele. Da, da, frunzele le-au mâncat niște țapi. Toate făpturile au gustat din pomul acela. Dar tu ce știi? Tu n'ai băgat nimic de seamă. Tu dormi, mânânci. Habar nu ai, că altul e paradisul dela o vreme. Că toate făpturile care lâncezeau plictisite, au născocit un fel de joc. Se fugăresc perechi, pe-

rechi, apoi intră în tufișuri și se ascund.

— Nu crezi ce-ți spun? Dar uită-te în jur. Ai văzut păsărelele acelea? Privește acu și'n sbor la fluturi. E prefacere în paradis. Dacă ți-aș spune și ce am mai văzut deunăzi!

— Nu mă întrebi ce? Iți e tot una? Vai, dar ești chiar nesuferit cu nepăsarea ta! Cu toate astea, dacă l-ai vedea și tu n'ai mai dormi chiar așa fără de grijă. Dacă ai vedea că mai e o făptură, care seamănă cu tine.... Nu crezi? Ei, uite. Iți jur.. De două ori am văzut-o până acum. Are trup și obraz ca al tău, dar e mult mai bine. Tu nu ai ca el aripi pe umeri. Că-i mai întunecos la chip ce poate să-i strice? Șarpele mi-a spus că ar fi un arhanghel alungat de Ehova. Rătăcește prin jur. Mi-a eșit de două ori în cale. Firește că nu dinadins. Să nu crezi acum cine știe ce. Se plimba poate ca și mine. Cu toate că mai curând aș crede că cercetează într'un anumit fel paradisul. Și pare nemulțumit, trist. Face parcă întuneric, când se ivește. Dar și când se bucură de ceva! A râs de două ori, necurmat, în hohot. Și s'a cutremurat parcă paradisul de holotul râsului lui. Dar ce chip a avut atuncea! Parcă ar fi scăpărat noaptea un fulger. Să-i fi plămădit oare Ehova din fulger de noapte chipul?

— Și tu știi Adame, de ce a râs arhanghelul negru? Lasă încolo smochinele și ascultă. De altfel tot așa râsese, când am dus la buze, mărul acela căzut jos. Ți-am spus ,că mă îndemnase șarpele ,dar pot acum să-ți jur Adame, că nici n'am avut vreme să-l gust. De spaimă mi-a căzut din mână. Căci a răsărit arhanghelul negru odată în fața mea — nici eu nu știu de unde. Și părea atâta de voios că dusesem la gură mărul! Și-a ridicat în sus, semeț, capul și a rostit atâta: „Ți-am spus eu Ehova, ți-am spus! Ai să mă crezi de acum". A râs iar, și-a închis aripile, dar fâlfâirea lor a făcut în jur ca o ceață. Eu — de frică — închisesem ochii. Când i-am deschis, nu mai era nimeni. Doar șarpele făcea să cadă chiar pe trupul meu merele.

— Dacă are să afle Ehova? Dar cine să meargă să-i spună? Și apoi Ehova e dus departe. Infăptuește alte lumi acuma. Mi-a spus șarpele. Pământul a fost numai o încercare. In văzduh însă alte lumi așteaptă să fie zămislite. Cine să se mai gândească la un măr?

— Stai, nu adormi, Adame, că n'am isprăvit. Ieri l-am văzut pe arhanghel a doua oară. Priveam cum se juca pe pajiște un lup cu o mioară. Se jucau ca întotdeauna. De-a alergatul, de-a ascunselea. Deodată am auzit un behăit atât de jalnic în tufiș! A eșit mai târziu doar lupul. Pe mioară n'am mai văzut-o. Doar câteva smocuri de lână albă rămăseseră pe scaeți, iar pe iarbă străluceau niște boabe roșii, de gândeam că-s fragi copți tocmai bine.

— Dar nu erau fragi ,nu. Am gustat și eu o boabă. Era caldă încă și avea un gust!... Nu era dulce, dar îți plăcea totuși. Și lupul mirosea și el boabele din iarbă și le aduna lacom.

Atunci s'a arătat iar făptura aceea întunecată. Și a fâlfâit aripile și iar i-am auzit râsul. A luat în mâini un smoc de lână pătată cu roșu. Il privea și părea că se bucură. Eu iarăși eram spăimântată și vream să fug, cu toate că nu aveam nici o vină. Ce greșisem? Picătura aceea, pe care o gustasem? Și să știi Adame, că după ce ai mâncat atâta vreme numai poame ,picătura aceea caldă și roșie atâta îți place! Spune, nu ai vrea să guști și tu? Să știi, că am să-ți aduc câteva, când lupul are să se joace iar așa cu o mioară. Iți aduc. Și să vezi că pe urmă au să-ți pară sarbede smochinele.

— Nu vrei? Dar ce fel de făptură ești? Nimic nu-ți trebue! Dormi pe pământ, mănânci smochine și ți-e deajuns paradisul! Eu îți spun drept, că am început să mă plictisesc. Aș vrea... Nu prea știu nici eu ce aș vrea, dar simt că ceea ce am, nu mi-e deajuns. E adevărat că-i și prea îngrădit, prea strâmt aicea. Trăim deavalma cu atâtea ființe desgustătoare! Dacă suntem noi, în adevăr, aleșii lui Ehova, ar fi trebuit... Nu prea știu bine ce, dar am fost deunăzi până la margine. Am privit dincolo. Era pustiu, gol. Pământ tot ca aicea, dar nu creștea nimica. Nimeni nu aruncase se vede sămânța. Mi-a părut rău. Gândeam că poate or mai fi și alte grădini, alt paradis, alți oameni. Nu merge înserat pe la dânșii. Nu mai ședea de vorbă. Nu mai gustă din poamele lor. Ai adormit Adame!! Ești cea mai proastă și cea mai greșită făptură a lui Ehova! Imi pierd vremea cu tine. Mă duc. Poate întâlnesc iar pe arhanghelul cel negru.

Și a lunecat ciudoasă din brațele, care încercau s'o rețină, lăsând în mâna lui Adam doar vrejul cu floarea ce-i încinsese mijlocul.

O floare nu se mânâncă. Totuși Adam a dus-o cu un fel de foame la gura lui și a ținut-o așa, strivită, multă vreme. Aromea floarea ca și trupul și părul Evei adineauri. Și lui Adam — un fior ca un șarpe mic — i s'a strecurat și l-a mușcat de inimă. Și i s'a părut și lui deodată, că îi lipsește ceva paradisului.

Fusese pentru el până acum viața o tihnă dulce între două somnuri. Și-n tihna asta a încolțit neașteptat mărăcinele dorurilor, al temerilor, al așteptărilor.

Nu știa cum să i-o spună, dar și-ar fi dorit tovarășa mereu lângă dânsul. Cu toate că, alături de el sau depărtată, Adam o simțea din zi în zi, tot mai mult din trupul lui smulsă. Și ar fi dorit-o parcă, lipită alături, nedesprinsă încă din coapsa-i.

Eva și-a simțit într'o zi puterea. A înțeles că pe stăpânul hărăzit ei de Ehova l-ar putea robi și cere brațelor lui orișice trudă. Vedea cum Adam se mistuie de un dor neîncetat s'o aibă lângă dânsul. Că n'o mai lăsa să plece și-i pândea drumurile toate.

Dar dela o vreme drumurile Evei — Adam vedea urma tălpilor mici pe iarbă — duceau numai spre pajiștea unde un pom stingher ocrotea parcă sub umbra-i făpturile adunate toate.

Adam și-a înfrânat într'o seară temerile și a venit mai aproape. Vietăți felurite au dat să fugă. Printre crăci —

lunecând în sclipiri de solzi — căuta să se ascundă șarpele.

Eva a venit spre tovarășul ei, tăcută. Părea că are ceva schimbat într'însa. Micuță și proaspătă era încă. Dar codana de ieri, gureșa, făcuse acum loc unei făpturi tăinuite, ce luneca tăcută alături de Adam și ascundea ceva de ochii lui, în vrejul înflorit care îi încingea mijlocul.

Când au ajuns la pajiștea unde dormeau alături — sub smochinul umbros, Eva s'a lăsat caldă pe obrazul tovarășului ei. Cu obrazul lipit de obrazul lui, cu gura lângă gura lui, abia-i puteai auzi șoapta:

— Să știi, că numai noi n'am gustat. Celelalte făpturi — toate! Numai noi, încă nu. Dar dacă ai vrea să încerci și tu — uite, ți-am adus din pom un măr. Abia de am mai găsit unul. Il am aici sub sân. Nu te înspăimânta. Ne ascundem sub crăci. S'a și înoptat. Și nici luna nu-i întreagă în seara asta. Cine să ne vadă, când eu abia pe tine, dacă te pot zări alături. Uite și mărul. E cald fiindcă l-am ținut lipit la sân.

— Dar dece nu mă cuprinzi cu brațele? Tu nu vezi că mi-e frig? Lipește-mă de tine alături. Ai uitat cà ți-am fost ruptă din trup?

— Vrei să încerci o mușcătură doar? Zău, ești prost, Adame! Uite, că gust eu întâi... Ei da, așa prostule. Mușcă!

— Iți place? E mai bun decât smochinele? Bine, atunci fiindcă eu ți-am dăruit mărul ce-mi făgăduești în schimb și tu?....

— Orice? Ai zis, orice? Ei bine, uite ce vreau. Mi s'a urât să umblu tot goală. Și blana aceea... M'am uitat astăzi mai bine. E mică o vulpe. Așa că trei blăni să-mi aduci. Și să fie argintii, nu roșcate!

Cântà nenea Ion din caval

Cânta nenea Ion din caval,
In nopțile grele de iarnă,
Și cântecul — limpede val —
In suflet venea să se-aștearnă.

Cânta nenea Ion înfocat,
Iar noi, împrejuru-i stând, roată,
Simțeam că 'n domolul cântat
Își scutură inima toată...

O doină de jale și dor,
Cânta nenea Ion al Ivanei,
Iar noi o sorbeam linișor,
Cuminți ca în fața icoanei.

Cânta din caval nenea Ion
Ca dus de pe lumea luminii,
Umplându-ne casa de svon —
Cum varsă-'și miresmele crinii.

Odaia „la sobă"-'mi părea
O veche și sfântă 'ncăpere
De templu, în care slujea
Un preot la o priveghere...

Un murmur de ape, un vânt
Ce leagănă holdele 'n luncă,
In inimi un tainic frământ
Ce lacrămi sub gene aruncă...

Un foșnet de frunze în crâng,
Un susur de must care fierbe,
Un zumzet de-albine ce strâng
Nectarul ca mierea s'o'ncherbe;

Un șopot de spornic izvor,
Un ropot de ploaie de vară,
Un tropot de cal călător,
Un clatin de car cu povară...;

Un clinchet de clopote mici,
Un surd vâjâit de furtună,
Un tremur de te înfurnici
Când trece arcușul pe strună...;

Un huet de mari viituri
Când auie 'n Martie valea,
Un trosnet de reci uscături
Când toamna-'și tălăngăne jalea...

Atâtea răsunete vii
Frângea nenea Ion cu cavalul,
In nopțile reci și pustii
Când viforu'-și zornăie valul...

Și noi, lângă el, credincioși,
Plecându-ne 'n inimi genunchii,
Ardeam lumânări — ochii roși,
Ofrandă frângându-i rărunchii...

MARIN I. PREDESCU

O monografie despre Duiliu Zamfirescu

de G. C. NICOLESCU

A apărut recent un studiu: *Duiliu Zamfirescu (Viața și opera)*, atrăgându-se atenția prin banderola lui că este „unica monografie" asupra acestui scriitor. El este datorit d-lui Lucian Predescu, a cărui neobosită activitate de mult n'a mai fost primită așa cum merită.

D. L. Predescu se oprise într'o vreme asupra literaturii noastre vechi, din care a scos materialul unei lucrări despre *Diaconul Coresi*.

Pentru unii specialiști, acest studiu se caracteriza printr'o așa de „completă insuficiență..., încât se revoltă simțul probității științifice", socotind că „acele însușiri care se cer unui cercetător (seriozitate în gândire, pricepere, cultură, deșteptăciune...) lipsesc cu totul domnului Lucian Predescu". In urma acestui succes în istoria literaturii române vechi, la care au contribuit: d-nii N. Iorga, Dan Simonescu, D. R. Mazilu și alții, d-sa a părăsit domeniul și a trecut în acela al literaturii române moderne. Ani întregi, d. Lucian Predescu a publicat broșuri, mai mari sau mai mici, și chiar o istorie a literaturii românești, în indiferența scandaloasă și așa de obișnuită a criticei noastre. In ultima vreme, a scos un volum despre Barbu Delavrancea, acum altul despre Duiliu Zamfirescu.

Se pare că dacă acestui cercetător i se pot imputa multe, nu i se poate imputa o oarecare bună credință. Când i s'a arătat că n'are ce căuta în cercetarea literaturii vechi românești, d-sa a înțeles și a părăsit acest domeniu. Este necesar să vină cineva să-l convingă acum că nici în domeniul istoriei literaturii române moderne nu se află acasă. Firește nu va fi posibil să mă ocup în acest cadru strâmt decât de ultimul volum. El este dealtfel reprezentativ.

Sunt gata să recunosc, din primul moment, că d. Lucian Predescu și opera d-sale nu merită nici truda unei prea amănunțite cercetări, nici onoarea unei polemici literare. Este vorba, acum și aici, însă, de ceva cu mult mai grav și cu mult mai important decât persoana și opera d-sale. Este vorba anume de a pune în lumină mentalitățile care caracterizează pe cercetătorii noștri literari, pe editorii noștri și pe criticii noștri.

Studiul d-lui L. Predescu despre Duiliu Zamfirescu are 176 pagini. S'ar putea zice: însfârșit o carte cuprinzătoare despre acest mare și, în fond, nu prea bine cunoscut scriitor al nostru. Din păcate, lucrurile nu stau tocmai așa. Cartea d-lui Predescu nu ține seama nici de cele mai elementare regule ale științei literare. Ea este cel mai sigur mijloc de a da o falsă imagină despre figura și opera lui D. Zamfirescu. Plină de informații eronate, de absurdități și de contraziceri, fără să dovedească măcar o serioasă cunoaștere a operei de care se ocupă sau intenția de a pătrunde, cartea aceasta constitue o impietate față de scriitor.

Voi releva unele din scăderile ei, pe care le voi sistematiza în trei grupe. In primul rând mă voi ocupa de greșelile de *fapte*, în al doilea rând de cele de analiză și, în sfârșit, de cele tehnice.

Dela primele pagini contradicțiile apar. In prima pagină spune că Duiliu Zamfirescu este născut la Focșani iar în pagina următoare că de felul lui era dela țară. De fapt, părerile sunt împărțite, dacă scriitorul s'a născut la Focșani sau în satul Plăgineşti, din jud. Râmnicu-Sărat și d. Predescu nu dă argumente în favoarea locului la care s'a oprit. In ce privește însă amănuntele în legătură cu copilăria și tinerețea scriitorului, criticul alege nuvela *Spre mare* (și ne putem întreba de ce n'a ales *Un drum greșit* sau poate chiar... *Străbunii noștri* din care citează lungi fragmente, lăsându-ne să credem că au caracter auto-biografic.

De aici inexactitatea că, după ce s'a înscris la facultate, Zamfirescu a părăsit studiile, călătorind 5 ani prin străinătate, pentrucă eroul unei nuvele făcuse aceasta.

La pagina 12, afirmă că în 1880, D. Z. era „orfan de părinți", pentrucă așa era eroul nuvelei de mai sus. Tatăl lui D. Z. moare însă numai în 1910, iar mama sa, în 1917. Este o mică diferență de date, care variază între 40 și 50 de ani. Tot pe această pagină se află afirmația că poetul a debutat în Literatorul, la 1880, când el debutase din 1878, cu poezia *Bătrânul și fluturul*, publicată în *Răsboiul* lui Grandea (12-V-1878[1]). Iar ceva mai jos spune că la *România liberă* se încheagă prietenia cu Delavrancea, cu care Zamfirescu, de fapt, nu s'a împăcat niciodată prea bine. Intâmplarea pe care o relatează N. Petrașcu, în cartea sa: *Duiliu Zamfirescu* (p. 29), este concludentă.

Mai departe (p. 13), se afirmă că un mare conflict se produce între Zamfirescu și *Literatorul*, de care se desparte din această cauză. De fapt, ultima sa poezie: *Alina-Linda*. D. Z. o publică în revista lui Macedonski în Mai 1882. Conflictul, al cărui motiv este altul decât cel pomenit de d. L. P., izbucnește abia în Dec. 1883, așa că el nu poate fi cauza unui fapt petrecut cu 19 luni înainte.

Până la pagina 15 nu se mai întâlnește nimic de reproșat, pentrucă numai 10 rânduri aparțin d-lui L. P. restul sunt citate. Aici, nu cunoaște că înainte de a intra în diplomație, Zamfirescu a profesat și avocatura, Mai jos, scriitorul este înfățișat ca cerșind cu insistență dela Maiorescu și Negruzzi să-l propună membru corespondent al Academiei. Intr'o scrisoare din 14/26 Martie 1893, Zamfirescu scria lui Maiorescu: „Cât despre Academie, știrea ce-mi dați îmi face plăcere și o primesc, mai cu seamă fiindca vine dela d-voastră și dela d. Negruzzi. Dacă însă s'ar întâmpla ca în ședința plenară să nu fiu votat, nu mi-ar face nici cald nici frig, deoarece eram, cel puțin pentru moment, foarte departe de a má gândi la asta". Iar la 15/27 Martie 1893, el scria lui Negruzzi: „D. Maiorescu îmi scrie că, împreună cu d-ta, m'ați propus membru corespondent la Academie. Dați-mi voie să mă grăbesc a vă mulțumi de încrederea ce aveți în viitorul meu literar, căci trecutul numai judecat cu prietenie ar putea fi luat în considerare". Din aceste două fragmente reiese limpede lipsa de informație sau reaua credință a d-lui L. P., care caută necontenit să prezinte în culorile cele mai puțin simpatice pe un scriitor căruia numai demnitatea și măsura nu i se pot reproșa,

Se afirmă că, în ciuda insuccesului dela Academie, înaintase frumos în cariera diplomatică. E o lipsă de informație în plus, mai ales dacă adăogăm că duce pe poet și la legația dela Constantinopol, pe unde acesta n'a trecut. Ajungând în 21 de ani ministru plenipotențiar, D. Z. nu făcuse o carieră prea rapidă. Din scrisorile lui către Maiorescu se vede limpede că toți cei intrați odată cu el sau chiar în urma lui în diplomație îi luaseră înainte, deși totdeauna fusese corect în serviciu.

E fals că D. Z. a fost trimis în timpul războiului să facă propagandă. El a rămas în Moldova până când a trecut la Odessa și apoi în Basarabia.

După ce spune că D. Z. a fost ministru de externe, Președinte al Camerei, ducându-l până în 1922, adaogă: „tot prin acest timp se alesese și senator" (p. 23). Dar Zamfirescu se alesese senator în Febr. 1920, pentru puțină vreme de altfel, după aceasta ocupând celelate demnități pomenite.

Deși dealungul capitolului despre *Viața*, D. Z. a fost caracterizat drept „un temperament violent și încrezut", insistent postulant de onoruri, pângăritor al poeziei poporane, un om care „se folosește de trucuri", la sfârșit d. L. P. subscrie o caracterizare diametral opusă cu cele afirmate mai înainte, pe care o reproduce după d. N. Petrașcu: „...Rare ori natura a pus o armonie mai desăvârșită între o frumusețe fizică și alta morală".

In acest ansamblu în care se împletesc lipsa de informație cu superficialitatea caracterizării, după 15 pagini din care cel puțin jumătate sunt numai reproduceri, — iar restul înșirări de date care circulau, capitolul despre *Viață* se închee. N'ar avea rostul să arăt d-lui Predescu ce *lipsește* acestui capitol din monografie. Incă multe lucruri, nu fără interes, putea scrie oricine ar fi parcurs mai cu atenție tot ce este de utilizat din lucrurile publicate, deci ușor accesibile oricui. Mi-am propus însă să semnalez erorile și numai aceasta o fac.

Odată sfârșită biografia, d. L. P. trece la prezentarea operei. In cel fel, voi arăta când voi releva greșelile de analiză. Sunt numai de corectat câteva regretabile scăpări din vedere. Astfel, la pagina 111, vorbește de un roman pierdut al lui D. Z., *Pe arătură*, care în realitate nu este de loc pierdut. El este chiar *Viața la țară*, al cărui titlu inițial fusese *Pe arătură*. La pagina 113, după ce este înfățișată piesa *O suferință*, se adaogă: „abia după 30 de ani, Zamfirescu va scrie altă piesă". Dar, la pagina 125, e rezumată pe larg piesa *Prea târziu*, pe care Zamfirescu o reprezentase în 1884, iar la pag. 132, afirmă, fără să cunoască exact titlul, că poetul mai scrisese la 1894 piesa, azi probabil pierdută, *Thargelia din Milet*. Ceva mai mult, *Lumină nouă*, publicată in 1912, nu este decât poate chiar aceeași formă a piesei *Hypnoticii*, pe care a scris-o în 1895. Așa dar nu sunt tocmai 30 de ani în care Zamfirescu să nu fi scris deloc teatru. O dovadă că se gândise necontenit la acest gen, este că nuvela *Străbunii noștri* fusese concepută inițial ca o piesă, la care poate lucrase ceva.

Această atitudine de nedocumentare alăturată contrazicerii se mai vădește și aiurea. Comentând *Sufletul războaielor în trecut și în prezent*, comunicare ținută la Academie în 1914 spune: „Zamfirescu a fost împotriva intrării noastre în războiu" (p. 141); iar când vorbește despre poemul *Miriță*, îl socotește scris „anume pentru a pleda în favoarea intrării României alături de Franța în războiul mondial ce se declarase atunci" (p. 53). Și să nu se creadă că D. Z. a avut vreme să-și schimbe între timp părerea. D. L. P. crede că *Miriță* a fost scris în 1914, când s'a ținut și comunicarea la Academie. Că tocmai Duiliu Zamfirescu se hotărîse să facă pledoarie printr'o poezie — această părere cred că nu mai trebue combătută. Că *Miriță* este scris la 1910 și că altceva urmărea autorul cu acest poem, este o altă chestiune, asupra căreia d. L. P. rămâne să mediteze.

Nu voi intra amănunțit în discuția bibliografiei. In ce privește organizarea ei, voi spune câteva cuvinte când va fi vorba de latura tehnică a lucrării. Acum vreau numai să relev că sunt multe lipsuri. Lipsesc multe bucăți de ale lui Duiliu Zamfirescu, fie dela capitolul *Poezii*, fie dela *Proză*. Uneori este din pricină că a trecut prea repede peste paginile revistelor, altcori pentrucă nu cunoaște toate locurile unde a publicat D. Z. Sunt 6 periodice la care d. Predescu nu știe că scriitorul a colaborat și peste *60* de bucăți care nu s'au publicat în niciun volum și care nu sunt menționate în această bibliografie. In schimb, unele bucăți sunt trecute de două ori, așa că suntem lăsați să credem că e vorba de două bucăți deosebite; iar altele sunt trecute în bibliografia bucăților care nu figurează în volumele scriitorului, deși ele figurează. Tot ca o compensație a lipsurilor acestei bibliografii, ni se dau câteva articole iscălite cu diferite pseudomine, fără cea mai mică argumentare pentru a le atribui lui Zamfirescu, cum și câteva bucăți ale altor scriitori. Lipsuri are și partea din bibliografie care cuprinde scrieri despre D. Z.

Odată lămurite aceste scăderi ale lucrării d-lui Lucian Predescu, din punctul de vedere al erorilor de fapte și date putem păși la examinarea felului cum

d-sa analizează opera scriitorului.

Este cert pentru toată lumea care s'a apropiat puțin de istoria literaturii, că în această disciplină, toată informația: biografia, bibliografia, studiile formale nu sunt decât instrumente de lucru, pentru a avea garanția unei cât mai bune și mai adanci înțelegeri a operei în sine. Cunoscând multiplele defecte ale instrumentelor d-lui Predescu, ne putem închipui la cât de superficială pătrundere vor putea conlucra.

Trebue să precizez dela început că totuși, cu bibliografia pe care o are d. L. P., înțelegând să întârzie mai îndelung asupra ei și asupra operei, cineva putea da un studiu foarte interesant. Pentru d-sa a fost însă mai comod să reproducă bibliografia, într'o ordine care nu este cea mai fericită, utilizând din ea numai ce putea fi reprodus, și să *analizeze* bucățile, cărora adesea nu le cunoaște exact subiectul.

Savoarea capitolelor consacrate operei o constitue în primul rând formulele literare ale d-lui L. Predescu. Iată câteva din ele: „romantism pastelic", „evoluție cronologico-afectivă", gen „romantic-pastelic-clasic", gen „romantic descriptiv-clasic", versuri „clasico-romantice", „personalitate poetică psihică", nuvelă „psihologică descriptivă", gen „sentimental multiplu", „psihologie descriptivă de clasă", „efect imaginar figural". Sunt de asemenea demne de notat clasificările romanului, în *social* și *poetic*, ca și cum cel social n'ar fi tot poetic, de fapt, și a teatrului, în teatru *de temă, psihologic* și *tipologic*.

Cine lucrează cu operele literare știe cât de elastice sunt genurile și formulele literare și cât de puțin folos aduc ele. Aceasta nu însemna însă că d. L. Predescu nu avea dreptul să le utilizeze dacă îi constituiau un intrument în plus, dar d-sa utilizează o terminologie proprie, fără să o explice, ca și cum ar fi cunoscută de când lumea. Și fac această imputare, ca să nu abuzez de ușurința intreprinderii de a bagateliza niște formule care par să ilustreze o nouă beție de cuvinte românească.

A corecta toate interpretările d-lui P. în legătură cu opera lui D. Z. ar fi a da o nouă lucrare și nu o voi face în nici un caz acum. Aici doresc însă să pun în lumină *metoda* d-sale de a analiza o operă. Din această sumară cercetare a motodei, își va putea cu ușurință da seama oricine care este valoarea criticei pe care o face d. Predescu.

In ce privește poezia, d. L. P. socotește că „Zamfirescu a plecat, dintru început, dela poezia *de perspectivă, exterioară*, dând versuri frumoase", pentru ca două rânduri mai jos să afirme că poetul a căzut „fiindcă îi lipsea *perspectiva exterioară*" (p. 57). Iar în altă parte arată că D. Z. este un „poet *intelectual*, dar nu înnăscut". „Pentru un *poet înnăscut*, orice mediu ia o înfățișare *asemănătoare* sufletului său: el vede și apercepe mediul *prin prisma simțurilor lui*", spune d. L. P. La concluzii însă, cu consecvența obișnuită în caracterizări, socotește ca un defect al poeziei faptul că sentimentele ei nu sunt puternice „fiind personale" (p. 56).

Greșala fundamentală a d-lui L. P. este de a fi socotit fiecare volum al lui Z. ca o unitate, din care voia să descifreze elementele poeziei. Privind astfel, d-sa se lipsește de privirea totalității, neputând sezisa ceea ce este unitar și interesant în această operă poetică.

Cum face d. L. Predescu analiza unui volum? Iau volumul *Alte orizonturi*, lăsând la o parte pe cel dintâi, despre care nu spune decât generalități ieftine. După o pagină de considerațiuni generale care nu lămuresc nimic și constituesc un haos de lucruri false sau contestabile, zice: „Iată-l pe Z. degustat de viață, fugind de tot și găsind mângâierea numai în luna de pe cer". Și citează opt versuri. Apoi continuă: „Totuși, luna e rece". Și urmează 2 versuri, în care luna e rece. Apoi „Și ultimul vers din aceeași strofă". Il reproduce. „Mai spune poetul". Incă 2 versuri: „In colo, poezii *frumoase*, create *cu multă pricepere și gust*, dar nu cu sentiment. Iată o poezie *frumoasă* (acesta-i termenul)". Și reproduce o poezie de 16 versuri, după care adaogă: „Indrăsneață comparație, deci. Iată și ceva filosofie, presărată ici, colo; și ar fi fost mai reușită dacă ar fi lipsit reminiscențele din Eminescu". Și reproduce 8 versuri în care nu se află nicio urmă de Eminescu. Apoi continuă: „Sau, mai ales:". Și urmează 5 versuri, după care zice: „Iată și personificări frumoase". Apoi citează un vers, spune „Sau" și citează alt vers. Continuă: „Tinerețea („verde") nestatornică, sub înfățișarea unui pescar" și dă 4 versuri în care, bineînțeles, este vorba de altceva. „Iată și o personificare splendidă a amurgului". Urmează 4 versuri, după care adaogă: „Pe lângă aceste versuri de un romantism puternic, Z, a reușit și în versuri ușoare, sglobii, Una de o nevinovată pudicitate". Citează 8 versuri. „Una sglobie, de iubire nevinovată". Citează 4 versuri. (v. p. 34—37).

Cer iertare pentru aceste plicticoase și foarte dese citate. Ele reprezintă toată contribuția personală („deci", „iată", „sau"...) a d-lui L. Predescu, din care n'am scos și n'am schimbat o literă și care nu constitue mai mult de 15 rânduri, în trei pagini (cam 130 rânduri în total). Ținând seama de adâncile adevăruri spuse în aceste 15 rânduri asupra volumului *Alte orizonturi*, este ușor de bănuit cum este *analizată* și prezentată până la urmă poezia acestei cărți, când subcapitolul continuă pe același ton încă două pagini. Și procedeul se repetă la fiecare volum de versuri.

In această situație, oricine va înțelege de ce nu se mai poate imputa autorului că nu știe ce este fabula și poezia socială, că nu știe că gen „romantic, cu predilecție antic" este o aberație, că nu găsește niciunul din resorturile fundamentale ale acestei poezii, nepomenind bucățile cele mai alese, dar extaziindu-se în fața unor înșirări de versuri fără nimic deosebit în ele, ca *La mormântul lui Shelley*.

Dorința de a impresiona, prin formulări, care de fapt nu sunt noi, dar sunt false, adăogând și câteva *izvoare* îl duce spre alte rezultate dezastruoase. In legătură cu *Imnuri păgâne*, spune: „Z. face multă mitologie, povestind scene din trecutul legendar al Romanilor și Grecilor, folosind multe cunoștinți istorice și mitologice și fiind influențat — în mod evident — de Virgil și Homer". Și ca dovadă, citează în întregime poezia *Acum*, care este o poezie de abstracțiuni, reprezentativă pentru concepția de viață a lui Duiliu Zamfirescu și al cărei izvor se află în Leopardi. Dacă d. L. P. dorește precizări, îi pot fi de folos. In ce privește povestirea unor „scene din trecutul legendar al Romanilor și Grecilor", ea nu se află în nicio poezie a lui Duiliu Zamfirescu. De acest fel sunt toate afirmațiile, când vor să se apropie de esență sau izvoare.

Trecând la nuvele, este de remarcat că d. L. P., care concepea analiza poeziei ca o prezentare de versuri, la întâmplare, ca într'un caleidoscop, concepe analiza prozei ca un rezumat. Subiectul este totul. Când i se pare interesant și îl poate povesti, se oprește asupra nuvelei, dacă nu, trece repede. Două trei exemple, în care dau tot textul d-lui Predescu, sunt concludente. „*Arhivarul*. E o nuvelă în genul epic, pur descriptiv. *Jeana*. Nuvelă lipsită de orice valoare. *Maria*. E o nuvelă de dragoste. slab construită". Când însă subiectul îi este mai plăcut, se oprește și ni-l împărtășește. Câteodată face și observații: cutare erou nu trebuia să se sinucidă; *Viața la țară* era mai bine dacă se numea *Saşa*. Și altele asemenea.

Nu mă pot opri asupra caracterizărilor. O nuvelă e numită „schiță autobiografică", dar ea are urme de influențe din Lermontov; crede că romanul *Lydda* este romanul obsesiei, de care nu este vorba niciun moment. Se pare de altfel că acest roman a fost rezumat și comentat după amintiri foarte vechi, pentrucă mai nici o explicație nu este valabilă.

In ce privește romanul, afară de paralele absurde și nesusținute, nicio adâncire și nici o semnificație surprinsă. Delicata Saşa este caracterizată drept „femeia bărbat". Și doar toți o socotim ca cel mai izbutit tip femenin!

Nicăieri o caracterizare. In afară de rezumate, sfaturi cum ar fi trebuit să fie făcute romanele. In aceste condițiuni, analizând *In războiu*, acentul final îl pune pe „vacs-urile și toate spiritele lui Nicu Milescu [care] sunt așa de natural redate, încât te fac să râzi la fiecare moment" (p. 99); Iar „romanul *Indreptări* e slab, incomparabil mai slab chiar decât *In războiu*" (p. 101). Ne închipuim cum este, deci, aceasta din urmă. La capitolul despre *Privire generală asupra ciclului Comănesteniilor*, nimic despre caracterul social al lui, dar semnalează două defecte ale romanelor, care i se par fundamentale. Unul este că nu se spune vârsta eroilor; iar al doilea că nu li se zugrăvește figura. Le lipsește, cum zice d-sa, „efectul imaginar, figural" și „acționează, dar fără cap". Când tot ce are d-sa de spus despre semnificația acestor romane, cele dintâi realizate din literatura noastră, se rezumă la cele două defecte, socotesc discuția inutilă pe această temă.

La teatru, lucrurile se repetă. Rezumat, lipsă de analiză și idei false. Este caracteristic pentru felul cum d. L. P. analizează, că cel mai lung subcapitol este cel despre piesa *Prea târziu*, al cărui text, singur o recunoaște, nu poate fi cunoscut. De fapt, în acest subcapitol de 4 pagini numai 9 rânduri aparțin d-lui L. P. restul este *reprodus* după o cronică a vremii. Un citat de 4 pagini, ale cărui semne finale sunt manevrate cu abilitate, așa ca cititorul să creadă că textul aparține d-lui L. P.

Asupra teatrului D. Z., după acest gen de cercetare, criticul are serioase rezerve. Merge atât de departe încât un dialog din *Poezia depărtării* îi pare fals, pentrucă „e cât se poate de natural" (p. 123). O singură perlă, „o piesă perfectă", *O amică*, scenetă fără însemnătate, anostă și cu situații neverosimile. Dar trebuia să avem o dovadă și despre gustul d-lui Predescu.

Aș reproșa. de asemenea, înainte de a încheea această parte, câteva expresii nepotrivite într'o lucrare de critică literară cum este caracterizarea Dochiei: „frumoasă de pică", sau „își iubește patria la nebunie", cum și câteva lipsite de sens: „iubind cu patimă, dar rațional" (p. 108), „a suferi în mod cugetativ" (p. 109), „o temă accesibil rezolvată" (p. 122), pentru ca imagina totală ce și-o va face cititorul despre această monografie să fie neștirbită.

In ce privește bibliografia, am spus că are multe lipsuri. Organizarea ei este total defectuoasă. Las la o parte că n'au ce căuta articole în legătură cu polemica din jurul poporanismului la capitolul despre vieață, dar cărțile și articolele fără autor nu trebuiau trecute la A, pentrucă au autorul anonim, sau la litera cu care începe titlul lor. Era necesar o subdiviziune specială, la început sau la sfârșit. N'au ce căuta la capitolul despre vieață nici acele necrologuri. care, semnalând moartea, se ocupă de personalitatea și opera scriitorului. Sunt rău plasate aici și criticele dramatice despre piesele lui D. Z. sau recenziile despre diferitele ediții ale operei.

In afară de acestea, se pot reproșa repetiri, neidentificări, erori. Acest articol a luat însă prea mari proporții ca să le mai arăt cu deamănuntul.

Aceasta e monografia d-lui Lucian Predescu, „unică" în felul ei prin aceea că niciuna din scrierile pe care le avem despre Duiliu Zamfirescu nu ne dă o imagină atât de fundamental falsă despre biografia, personalitatea și operele sale. Plină de erori în ce privește vieața, superficială și necomplectă în ce privește analizele, cartea aceasta ne amintește ce s'a spus, de mult, dar atunci pe nedrept, de autoritățile maghiare, despre *Cronica* lui Șincai. Când însă se recunoaște că materialul cuprins în bibliografie era, în definitiv, suficient unei monografii conștiincioase și de real folos, te poți întreba dacă nu cumva în istoriografia literară d. Lucian Predescu acționează așa cum reproșa d-sa că acționează personagiile din ciclul Comănesteniilor.

Dar dincolo de opera și persoana d-lui Predescu se află o problemă cu adevărat serioasă. Cartea aceasta este publicată de editura *Cugetarea*. D. Georgescu-Delafras, proprietarul ei, nu poate fi specialist în toate domeniile în care publică editura și nici nu este obligat să aibă consilieri tehnici, care pot fi costisitori. Dar sunt în țara românească opt profesori de literatură română, la cele patru Universități. Oricare din aceștia ar fi bucuros să-i recomande lucrări de ale elevilor sau foștilor elevi, care să merite cu adevărat de a fi publicate. Evident, nimeni nu va putea împiedica pe d. Predescu să publice în domeniul istoriei literare, dacă o va putea face personal, dar în orice caz d-sa *nu trebue să fie încurajat*, în această direcție. Nu trebue să fie încurajat nici prin amabilitatea editorilor, care, firește, nu pot fi eruditi, nici prin tăcerea condamnabilă a criticiilor noștri literari, care socot că au numai drepturi față de scriitori, dar nu și datorii față de public și conștiința lor profesională.

[1] Recent, s'a publicat un articol cuprinzând acest fapt. Cum arficolul meu se află cules, fără modificări, de o lună, e limpede că informația în privința debutului lui D. Z. nu o datoresc nimănui.

CRONICA DRAMATICĂ

de CICERONE THEODORESCU

Teatrul Regina Maria: „Necunoscuta"

Piesă în 4 acte de BISSON

Aşa după cum există un gen de comedie, foarte iubit şi foarte popular, desigur, în care „humorul", decăzut de la sensuri artistice la funcţii subalterne

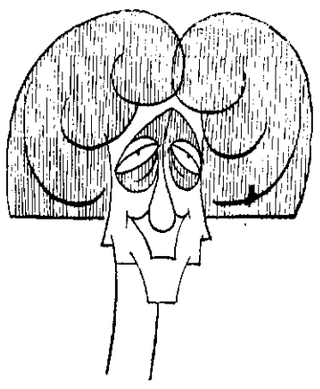

D-na Lucia Sturza Bulandra

artei, face mai de grabă serviciul penei de gâdilat, există şi un soiu de dramă în care se apelează direct (până la vulgar) la emotivitatea primitivă a omului, la „sensiblerie", la lacrima smulsă cu hapca şi cu toptanul.

Cartoafele sentimentale ale „Necunoscutei" au fost, la rândul şi la categoria lor, udate din belşug de ploaia lacrimilor şi năduşelilor din staluri şi loji.

Ochii cucoanelor au năduşit în adevăr, cei mai tari din fire au năduşit la propriu şi din exasperare, rimelurile au usturat umezite, batistele au avut de lucru, cu toată pudoarea şi discreţia ce se impunea.

„Necunoscuta" e o melodramă feroce, cu accente de omenesc sguduitor", de o patetică desfăşurare în oftaturi, a neverosimilului şi a lui „aşa a fost să fie...", sau „hei, ce ştiţi voi copii:..", impresionantă prin bizarul destin al eroilor ei suficient trucaţi artisticeşte pentru a putea arăta „rupţi ca din viaţă, domnule...", cu o aglomerare de tragisme răsuflate şi impresionante, de o paupertate însfârşit grea de duioşie şi grandoare.

Subiect lacrimogen, arhi-cunoscut şi supra-stors, mama e gonită din casă de soţul „sever" fiindcă a prins-o cu amantul şi nu mai crede în pocăinţa ei, ea decade, ajunge o sdreanţă, suferă enorm de dorul copilului şi — revăzându-l după douăzeci şi cinci de dramatici ani — moare, iertată, prea târziu! vai! şi de soţ şi de nobilul său fiu.

Aferim — forţă dramatică.

Mai da, aşa „succes" garantat".

„Maman Colibri" într'un fel sau altul, are întotdeauna favorabili sorţii genului ei de succes.

Negreşit, o asemenea piesă care dă la iveală întreaga bogăţie igrasioasă a mizeriei umane, ar binecuvânta examenul mai avizat al unui condei moralist şi al nivelului acestuia, al punctului acestuia de vedere.

Neîmpărtăşindu-l, din păcate, noi nu putem reproşa piesei decât că e perfect plângăreaţă şi repetitorie, perfect catastrofică şi inutilă, treapta ei de emoţie — la care nu ne invită ci ne ia pur şi simplu de guler şi ne sgâlţâie nu

Tony Bulandra

cumva să trecem fără a o observa — fiind zidită ţeapăn din impurităţile şi slăbiciunile fiziologice, la maxim exploatate, ale spectatorului de obşte.

E o piesă această „Necunoscută" a lui Bisson — dar o piesă mai mult de muzeu decât pe măsura cerinţelor teatrului de astăzi.

Indemnând la caritate şi la alte asemenea frumoase şi înălţătoare sentimente, „Necunoscuta" va reuşi neîndoelnic să facă reţete cât se poate de filantropice, cu prilejul sfintelor sărbători ale Paştelui: ales bine momentul, aleasă bine — ca atare — şi piesa.

Ceeace nu ne împiedică să recunoaştem o creaţie puternică, o mască excelentă, un fior care a ştiut să se comunice întreg dar păstrându-se nealterat, d-nei **Lucia Sturdza Bulandra,** în rolul titular.

D-sa a pus o surdină acolo unde notele „tari" erau şi stridente, o discreţie acolo unde era suferinţă revărsată... ca inundaţiile, dând un ton echilibrat, gândit sau subliniat cu intensitate — scrâşnet de durere şi moarte — întregului rol.

Dealtfel, interpretarea a fost susţinută de fruntaşii teatrului Regina Maria, cu o conştiinţă artistică singură în stare să ţină spectacolul — pe muche, deasupra celor două povârnişuri: ridicolul şi pateticul — o linie dreaptă.

„Turnat" în soţul sever, d. **G. Storin.** In haimanaua Laroque, aventurier gata la orice, a apărut cu desinvoltură şi veridicitate d. **Tony Bulandra.**

Frumoasă, caldă, cu jocuri de elan şi reţinere conştiincios studiate, pledoaria tânărului avocat al... mamei („propria sa mamă!") necunoscute, Raymond — d. **Al. Finţi.**

Două siluete de escroci convenţionali, au desenat d-nii **Mişu Fotino** şi **M. Iordănescu-Bruno** (primul cu eternul său comic.. agresiv, ultimul însă de-o savoare comică foarte personală şi care indică pe un actor de reale resurse) şi două apariţii pline de gingăşie şi sugestie, d-nele **Ninetta Gusti** şi **Suzi Iupceanu.** Un cuvânt de menţiune meritată pentru d-na **Maria Sandu.**

In restul ansamblului: d-nii **Marcel**

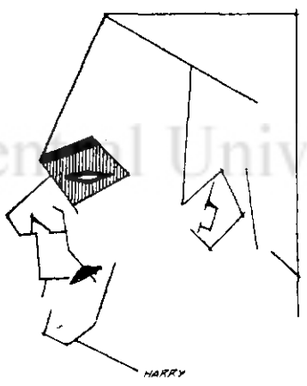

G. Storin

Enescu, Gh. Chamel, I. Manta, etc.

Montarea: convenţională, plată, adică la nivelul textului.

Comentarii Plastice

de LUCIA DEMETRIADE BALACESCU

Confruntarea acestor 4 pictori poate fi plină de tâlc. Alături de Giotto, Piero della Francesca şi Mathias Grünewald. Caravaggio ne va permite câteva comparaţii, fiindcă el arată ce a ajuns pictura italiană şi mai ales „ce" va ajunge două secole după Piero della Francesca.

Giotto — Coborîrea de pe cruce

Caravaggio a fost un novator pernicios pentrucă a rupt cu tradiţia, cu regulele antichităţii, introducând naturalismul.

Admirabila compoziţie a lui Giotto, *„Coborîrea dupe cruce"*, în care toată simţirea primitivă — cea mai curată care a fost — se'mbină cu evlavia, într'o simplicitate de linii perfect echilibrate între ele, contrastează complet cu a lui Caravaggio.

Pe când Giotto cu ingenuitate atinge sentimentul cel mai înalt, numai din observarea repartiţiei masselor şi armoniei liniilor; tot astfel Piero della Francesa, continuându-i tradiţia de monumental şi măreţ, introduce volumul şi perspectiva aplicată nu numai edificiilor ci şi personagiilor, ajungând în *„Invierea"* reprodusă pe pag. I-a a revistei, la acea nobleţă a atitudinilor ce-i aparţin numai lui.

Piero al cărui tată era cizmar, curelar, s'a născut la Borgo San Sepolcro în Italia. Dânsul ca şi Vermeer din Delft a fost uitat şi redescoperit abia în zilele noastre. Piero della Francesca s'a preocupat de ştiinţă către sfârşitul vieţii lăsând şi o carte scrisă cu un asemenea subiect. A făcut şi o serie de decoraţiuni murale la Vatican.

Citez despre el opinia scriitorului francez bine cunoscut: André Suarez: „Piero della Francesca e aristocratul cel mai pur al picturii, e cel care-i totdeauna superior sieşi, urmându-şi legea proprie, fără a căuta să atragă şi pe alţii, fără umbră de dispreţ şi fără a voi să se distingă, rămânând totdeauna deoparte numai prin privilegiul virtuţii sale superioare şi prin forţa originalităţii sale. Piero della Francesca e un mare senior al artei".

Opus limpezimei şi „stilului" latin, Mathias Grünewald, expresie puternică şi tragică a spiritului metafizic german, reprezintă una din paletele cele mai viu colorate ale timpului său.. Deformarea în vederea expresivităţii, caracterizarea violentă a personagiilor cu scopul sugerării puternice a patimilor, căutarea arabescurilor întortochiate, iată calităţile lui Mathias Grünewald, figura cea mai reprezentativă a artei plastice germane. In alb şi negru nu se pot judeca culorile lui de flăcări şi *„Răstignirea"* pe care o reproducem în pagina întâia, e desprinsă din aripa unui altar aflat la Bâle.

Pictura modernă îi datorează mult şi s'ar putea spune că Van Gogh e un fiu al lui, precum şi barocul din tehnica lui Cézanne.

Sfântul Gheorghe ucide balaurul

Metaloplastie — de D-na Anna general Mitrea

UN MIT ROMÂNESC

Istoria naţională a unui popor se ţese întotdeauna pe răbojul evenimentelor cari proectează străbaterea lui în eternitate. Evenimentele istoriei noastre se succed cu o iuţeală care sintetizează şi rezumă o întreagă gamă de valori.

Eroul. A fost născut pe meleagurile ardelene, a fost plămădit odată cu acest pământ, iar revoluţia este pentru eroul ardelean, trecerea dela gând la faptă. „Ardealul a intrat în istorie prin revoluţie, hotărît, pe crestele istoriei româneşti din Ardeal tronează mitul revoluţionar".

Istoria Ardealului este călită în focul cel mai groaznic al asupririi, biciuirii şi schingiuirii, iar poporul acesta a făcut în decursul veacurilor o defilare sumbră dela întunerec spre lumină, dela minciună spre dreptate, spre revoluţie naţională.

Providenţa divină a trebuit însă când-va să trimită „magul" care să deslănţue fiorul dreptăţii şi să distrugă perfidia. Iată de ce Ardealul naşte eroi, iar eroii zămislesc spiritul revoluţionar. Spiritul revoluţionar s'a plămădit pe pământul Ardealului, s'a întrupat în conştiinţa acelora cari erau născuţi a suferi, pentrucă suferinţa este hrana eroului, este a doua lui viaţă. Astfel de eroi au fost Horia, Cloşca şi Crişan, trinitatea care reprezintă cel mai mare mit românesc şi cel mai plăsmuitor eveniment al istoriei şi faptei ardelene. Căpitanul Ardealului, Horia, este acela care va purta supraomeneasca misiune a încercării de desrobire. „Horia" un om de stâncă şi un nume de legendă. „Cloşca", un om plin de credinţă, fanatic, vioi, îndrăzneţ şi cu încredere multă în vitor. „Crişan", un om mai tăcut, şi mai aspru, dornic de luptă şi de izbândă". Aceşti eroi au căpătat o exaltare mistică, deoarece Horia, Cloşca şi Crişan, au fost filtrul durerilor şi chinurilor poporului românesc din Ardeal.

Spirit de esenţă eroică, Horia a străbătut toată geografia îngenunchiată a Ardealului robit, iar la 31 Oct. 1784 eroii ardeleni au trecut dela gând la fapte. Naţiunea maghiară se văzu deodată zdruncinată în existenţa ei şi, prin mijloace perfide, de cari nu s'a desbărat niciodată au căutat vicleşugul de împiedicare a acestui torent, aflat uşor. prin mijlocul cel meschin al trădării.

Paşii trădării au căutat prin văi şi prin crestele munţilor pe „Mântuitor". Paşi trădării lăsau pe albul zăpezii din iarna anului 1784 urmele negre ale vânzării ce au rămas dureroase pe filele înroşite de sacrificiu ale istoriei româneşti.

Iar după ce perfidia a fost îndeplinită, căpeteniile ardeleneşti Horia, Cloşca şi Crişan s'au plecat în faţa soartei, care şi de data aceea era vitregă.

In zorii zilei de 29 Februarie 1785 urmaşii lui Atila vestesc mult aşteptata sentinţă, ajungându-se astfel la cel mai înfiorător spectacol ce-l poate oferi omenirea lipsită de simţul adevăratei credinţi.

Corpurile lor sfinte, rupte din pământul ardelean, au fost legate pe roata ucigătoare şi sfârtecate în bucăţi, căci credeau maghiarii că nu va mai putea renaşte un ideal naţional.

Insă căpeteniile Ardealului au străjuit şi vor străjui neamul din care au fost plămădiţi, căci mitul căpeteniilor revoluţiei dela 1784 este mitul românismului cu toate splendorile, cu toate bucuriile, cu toate jertfele, cu tot sângele ce s'a scurs pentru reînvierea neamului de sub dominaţia străină.

Horia „Cristosul" îndurărilor româneşti, granit, credinţă şi jertfă, Cloşca piedestal de susţinere al naţionalismului românesc, Crişan, atitudine decebalică; calităţi ce s'au sădit deapururea în sufletele româneşti. Aşa s'a creiat cel mai mare mit românesc, menit să concretizeze multiplele jertfe ale românismului, pe altarul credinţei şi naţionalismului. Mitul acesta povesteşte istoria faptei şi a eroicului.

Prin mitul revoluţionar dela 1784 Ardealul s'a ridcat din faţa deşertăciunii şi priveşte sfidător pe aceia cari nu l-au putut îngenunchia.

de NICOLAE CIUCEANU

Poşta redacţiei

Lotta Gurtovoy-Bolgrad. — Răspunsul nostru vine mai repede decât v'aţi fi aşteptat. Nu vrem să ţinem prea incordaţi pe cei nerăbdători, deşi vă sfătuim să verificaţi adevărul zicalei că răbdarea e ruptă din rai.

„Ultimul meu articol" nu poate fi publicat. Cum însă e **primul** pe care ni-l trimiteţi nu vă desamăgiţi.

Dumitru Vartolomei Tărtăreanu, păstor com. Vaideeni, Vâlcea.

Fiind o revistă exclusiv literară „Universul literar" nu poate publica versuri pe tema nouei constituţii. Le-aţi putea îndrepta însă spre o revistă populară. Trimiteţi câteva doine.

B. Derna.

Mai trimiteţi. „Frumoasa din pădure" e un sonet reuşit.

Ion Ţolescu-Văleni,-Alba Iulia. Amândouă poemele se vor publica.

D. L. Sorin. Traducerile ne interesează mai puţin.

George Fonea — Cernăuţi.

Se publică într'unul din numerele viitoare. Mai trimiteţi.

CRONICA MĂRUNTĂ

„JUNIMEA"

d-lui Cezar Petrescu, pe care o are în pregătire editura „Ciornei" este aşteptată de publicul românesc cu nerăbdare mereu crescândă.

După seria de documente privitoare la Junimea, pe care d. prof. Torouţiu a publicat-o — cu mari sacrificii, ştim — într'o serie de impresionante volume, d. Cezar Petrescu, a cărui putere de creaţie în acest domeniu am apreciat-o în trilogia eminesciană, va evoca pleiada de aleşi care a constituit citadela de bun simţ şi seriozitate ştiinţifică de acum trei sferturi de veac. Eminescu, Creangă, Maiorescu, Negruzzi, Pogor, Carp, Caragiale şi Slavici vor fi chemaţi la viaţă nouă sub peniţa de aur (şi la propriu şi la figurat) a lui Cezar Petrescu.

Cezar Petrescu

Vor sbura iarăşi perne. se vor ciocni din nou în clinchet de duh spiritele ascuţite, vor circula anecdotele hazoase ale şedinţelor de pomină de odonioară.

DE SUB

teascurile „Tiparului Universitar" a ieşit de curând elegantul volum „Aristotel ca teoretician estetic", datorit d-lui prof. Raul Teodorescu, suplinitor al d-lui prof. Mihail Dragomirescu la catedra de estetică literară a Facultăţii de Litere din Bucureşti.

Lucrarea—însoţită de o bogată bibliografie — prezintă un mare interes ştiinţific şi este scrisă limpede ceea ce nu e calitate neglijabilă la o carte de acest fel.

D. Raul Teodorescu a adus prin publicarea volumului de faţă un real serviciu cititorilor dornici de lectura substanţială.

MĂRIA SA CETĂŢEANUL

este o carte sinceră şi care cuprinde observaţii juste asupra unei lumi ce nu mai e de actualitate, lumea politică.

Ceea ce e uimitor la d. Tim. Pleşa este faptul de a fi anticipat cu o neobicinuită clarvedere anumite schimbări de ordin social. Scris limpede şi în permanentă şi strânsă legătură cu realitatea politică de acum un an doi, volumul d-lui Pleşea nu poate să nu intereseze.

I-am reproşa autorului o oarecare vulgaritate în alegerea numelor personagiilor: Scăfârlie, Formulescu.

DUPĂ

„Drumuri cu popas" romanul scriitorului româno-american Petru Neagoe, d. Jul. Giugea a dăruit publicului românesc romanul (în două volume) Dodsworth, al cunoscutului şi foarte apreciatului scriitor american Sinclair Lewis.

Prezentarea tehnică pe care editura „Ciornei" a dat-o volumului este la înălţimea valorii operei.

IN REVISTA

de frumoasă ţinută intelectuală „Orizonturi", din Galaţi, d. Gh. Popescu, semnalând notiţa „Criza nuvelei" publicată de mine în numărul 5 al „Universului literar" face interesante consideraţii pe această temă.

Domnia sa pune accentul pe falsa credinţă a unor scriitori că nuvela e un gen minor, de tranziţie şi pe negoţul făcut de „meseriaşii literelor" cu această marfă cerută de public.

La capitolul negoţ literar un loc **de cinste** se cuvine, fără îndoială, editorilor, cari dacă nu întotdeauna sunt cauza directă, de cele mai multe ori, încurajează **literatura** negustorească.

D. Gh. Popescu face o comparaţie între romanul lui Dostoiewski şi nuvela lui Andreiev, avantajoasă pentru cel din urmă.

De loc alarmat de ceea ce noi am numit criza nuvelei, pe care d-sa socoteşte că timpul o va remedia d. Gh. Popescu atrage atenţiunea „Universului literar" să nu impieteze asupra creaţiunii prin impunerea de subiecte şi „circumscrierea sferei de viaţă a eroilor la anumite graniţe".

Ne vine greu să arătăm că „Universul literar", în puţinele numere apărute până acum, n'a justificat cu nimic asemenea temeri pentrucă ar echivala cu o imputare adusă celor ce ne pun la îndoială obiectivitatea şi bunele intenţii.

Cu reviste ca „Orizonturi" al căror ţel este acelaş cu al nostru nu **putem** polemiza.

Cu regret pentru rezervele cu care iniţiativa noastră a fost primită într'un cerc atât de select cum este acela al revistei „Orizonturi" asigurăm pe d. Gh. Popescu că.... s'a înşelat în ce ne priveşte.

TÂNĂRUL

simpaticul şi talentatul nostru colaborator, d. Vintilă Horia se găseşte actualmente în plină ofensivă culturală şi beletristică.

Esseuri, nuvele, poesii apar zilnic şi hebdomadar în ziare şi reviste.

Recent domnia sa a publicat în „Porunca Vremii" articolul „Universalismul culturii noastre" din care spicuim: „România şi-a tăiat, conştientă sau nu, un drum îngust şi plin de noroaele tuturor renunţărilor, aşteptând la fiecare înnămolire umărul salvator al unei naţiuni amice care, după ce ne ajuta să trecem hopul ne storcea aurul şi ne sechestra avutul. Iată imaginea limpede a regimului democratic, pe aripile căruia am parcurs **un veac de istorie minusculă şi scarbădă".** (sublinerea este a noastră).

Pana viguroasă a d-lui Vintilă Horia ne place şi ne fură. Numai că uneori îl fură şi pe dumnealui.

SE PARE

că de Paşti „Gorila" d-lui Rebreanu va vedea — în fine — lumina tiparului.

Precizăm că este vorba de Paştele... românesc şi sperăm să nu fim desminţiţi.

CINEVA

a avut imprudenţa să afirme că românul nu s'a născut poet ci romancier.

Reacţiunea viguroasă ce s'a produs e de natură să ne arate că românul s'a născut poet în toată regula, cu volumul lui ,cu poză, în fine cu tot dichisul.

Editura bucureşteană „Adonis" a contribuit în cea mai largă măsură la răsturnarea definitivă şi nemediabilă a unei opinii care tindea să răpească românului titlul său de glorie... Ceea ce nu înseamnă, Doamne fereşte!, că provincia a rămas inactivă.

Capitala bătrânei Moldove ne trimite astfel un volum al d-lui Victor Măgură, însoţit de un autoportret ,intitulat (volumul) „Tâmple în flăcări".

Volumul începe cu un „Program" şi se încheie cu un „Rezumat" din care rupem:

Ce trist complot (linotypistul e rugat
să culeagă neapărat pe I.) am urzit
am afişat ca pe-un geam
pe pagina 'ntâi.
un program
dur ca un pisc de granit
Insă cu vă voi spune deschis
n'am voit decât să vă mint
Nici un acord de argint
Nici o petală de vis,

Sinceritatea am apreciat-o întotdeauna ca pe cea mai de seamă calitate a unui om, fie el şi poet....

. . . . . .

Intre alte inovaţii „Tâmple în flăcări" aduce şi pe aceea a absenţei totale a virgulelor şi punctelor.

Nu-i reproşem d-lui Negură absenţa virgulelor pentru că bănuim că timpul ce i-ar fi trebuit spre a reflecta asupra poziţiei lor în fraza poetică l-a utilizat cu mai mult folos pentru literele româneşti — totuşi — punctul era necesar.

Un singur punct, acela pus la locul lui, înainte de „Program"

LEOPARDI

a fost tradus la noi încă din cursul secolului trecut ,iar dela 1918 încoace domnul Al. Iacobescu şi d. profesor George Murnu au tălmăcit câteva din nemuritoarele-i poezii.

D. Giuseppe Cifarelli, pe care l-am apreciat pentru râvna şi priceperea sa cu ocazia apariţiei celor două culegeri de versuri ale lui Giosué Carducci, prezintă un volum de 15 poezii ale lui Leopardi a căror transpunere în româneşte îmbină preţioase calităţi literare cu o deosebită conştiinciozitate şi un mare respect pentru versul genialului liric italian.

Volumul este precedat de o prezentare a lui Leopardi şi însoţit de câteva note clare.

O contribuţie preţioasă la cunoaşterea literaturii italiene, din păcate cam neglijată la noi.

RĂDĂCINI

este titlul romanului pe care d-na Hortensia Papadat Bengescu îl are sub tipar la „Ciornei".

Autoarea „Bătrânului", prozatoare de vigoare masculină, ne va oferi bucuria unei lecturi substanţiale

COLABORATORUL

nostru, d. N. Pora, va da un nou prilej de desfătare lectorilor săi odată cu publicarea romanului „Vântură ţară".

N. Pora

D. ROMULUS SEIŞANU

a publicat în editura „Ciornei" o foarte interesantă lucrare asupra lui Despot-Vodă. Utilizând cu pricepere un material vast, domnia sa a reuşit să dea o imagine vie a vieţii sbuciumate a lui Iacob Vasilico Eraclide Despotul şi o reabilitare a acestui voevod luminat care — cel dintâi — a visat înfăptuirea unirii tuturor Românilor.

VULPEA

romanul renumitei scriitoare engleze Mary Webb a fost tradus în româneşte în editura „Ciornei".

Viaţa copilei Hazel Wodus, fiică a pădurii, pasionează prin peripeţiile ce abundă şi induioşează prin bunătatea în care autoarea învăluie pe cei năpăstuiţi.

Eroina acestui roman care trăeşte în şi pentru Natură porneşte în căutarea iubirii dar cruzimea bărbaţilor o ucide.

Demn de relevat este că acest roman publicat în 1917 şi-a câştigat celebritatea abia după moartea autoarei (1927)

IN SERIA

marilor biografii, editura „Fundaţiilor culturale regale Carol al II-lea" publică un volum masiv „Goethe", al d-lui prof. Ioan Sân Georgiu. Este primul dintr'o serie de trei volume ce vor cuprinde viaţa şi opera poetului german.

Cele 510 pagini urmăresc viaţa şi opera lui Johann Wolfgang până la plecarea sa la Weimar.

Monografia asupra lui Goethe, ca şi „Shakespeare" a d-lui Acterian, dovedesc din partea editurii „Fundaţiilor" înalte preocupări pe care publicul românesc va trebui să le întâmpine aşa cum se cuvine.

GRIGORE OLIMP IOAN

RADU A. STERESCU

CHESTII...

Intocmai cum sunt legaţi hrenvurştii între ei, printr'un bârneţ uscat, care-i face inseparabili ca doi fraţi siamezi, tot aşa şi unele cuvinte sunt definitiv împerechiate în graiul şi scrisul nostru şi nu pot fi întrebuinţate fără a face totdeauna apel la tovarăşul lor de existenţă.

De dat exemplu este lucru foarte uşor întrucât aceste cuvinte cari sunt împreunate veşnic două câte două (sau chiar şi mai multe) sunt extrem de numeroase în toate domeniile de exprimare.

Să începem dar cu spicuirea lor :

Dacă deschidem de dimineaţă o gazetă, vom găsi scris în paginile ei cu titlul pe nu ştiu câte coloane, cuvinte împerechiate în felul acesta *„groaznica-nenorocire"*, *„fioroasa-crimă"*, *„rodnica-activitate"*, *„senzaţionala-dramă"* etc...

Intr'adevăr, cine ar putea concepe că o nenorocire nu e *„groaznică"*, că o crimă nu e *„fioroasă"*, o activitate nu e neapărat *„rodnică"* şi o dramă nu e în mod constant *„senzaţională"*.

Tot astfel, nu putem pronunţa cuvântul de *„aplause"* fără să ne străfulgere prin cap perechea lui clasică de *„furtunoase"*, şi nu putem spune în faţa unui public oarecare *„doamnelor"* fără să adăugăm repede *„domnilor"* şi eventual *„domnişoarelor"*.

Cât despre cunoscutul şi apreciatul aliment transilvănean numit *„salam"* ştie toată lumea că e neapărat „de Sibiu", deşi el e fabricat pe plaiurile dulcei Bucovine ori în cetatea Dâmboviţei apă cu planşeu, după cum brânza albă e *„de Brăila"* sau grappe fruturile (corcitura dintre portocală şi lămâe) sunt *„de Jaffa"*...

Dar nu numai atât, ca să ne mai oprim tot în domeniul culinar, este lucru cunoscut că ori ce grătar e *„special"*, că sardelele sunt *„de Lissa"* şi că mitiţeii împreună cu patricienii sunt *„renumiţi"*.

Bineînţeles deasemeni că debitele de tutun sunt *„speciale"*, că palmele se aplică numai câte *„două perechi"* şi că dupăce întrebi răspicat în tramvai *„ştii dumneata"*... trebue să adaugi în mod inevitabil *„...cine sunt eu ?"*.

Chiar şi în domeniul mecanicei această modă a cuplajului de cuvinte s'a răspândit de multă vreme. Astfel o cheie e deobicei *„franceză"* un eşapament *„e liber"* şi un schimbător e *„de viteze"*.

Cât despre domeniul comercial, nici nu mai vorbim. Anumite fraze repetate până la obsesie în scris şi hârâite până la exasperare prin radio, s'au înţepenit în aşa hal în sărmanele noastre circumvoluţiuni *(„cerebrale")* încât rostirea primului cuvânt declanşează într'o zecime de secundă întreaga reclamă-şablon.

Când spui, de exemplu, *„aţi gustat..?"* nu te poţi abţine să nu continui cu *„muştarul Sora"* şi să nu completezi *„e delicios!"*. Tot astfel la radio, după o muzică anumită când se pune întrebarea graţioasă şi sincopată *„doamnelor, doriţi un ciorap fin şi elegant?"* tu adaugi *„cereţi numai X.X.X., ţineţi minte X.X.X."* iar după o pauză, când ţi se spune autoritar *„când ţi-e sete bea"* ştii precis că e vorba de *„bere. Şprit cu chilu"*.

Şi tot aşa mai departe, această împerechere şi alianţă trainică de cuvinte ne urmăreşte în tot locul. Chiar şi cititorii „Universului literar" văzând că au terminat atât repede de citit „chestiile" din numărul de azi vor avea (sunt sigur) regrete (bineînţeles) *„eterne"*.

CRONICA RADIO

Sunt unii cari declară că nu pot asculta muzica uşoară, pentru că este o muzică simplistă, banală, lipsită de orice valoare (muzica romanţelor, a tangourilor), sau că e pur şi simplu o muzică barbară (fox-trot, rumba, blues, passo-doble). Şi sunt încă, mai puţini, e adevărat, cari, în muzica românească, nu aud decât o îndelung susţinută scârţâială de vioară. Atitudinea acestora din urmă este în parte întemeiată. Dar nu de tot, fiindcă aceea ce auzim la radio este o muzică având numai oarecari aderenţe cu muzica populară. E muzică de taraf, ţigănească. Adevărata muzică populară am auzit-o o singură dată, când s'au transmis cântece înregistrate de d. Brăiloiu, într'o campanie monografică, într'un sat din Câmpul-Lung-Bucovina (între paranteze, am cere ca alături de orele de Istoria muzicei universale să ni se dea şi ore de muzică populară înregistrată în campaniile monografice. Căci toţi cari au cunoscut doinele şi horele cântate de vreun baciu, simţind într'un chip deosebit valoarea notelor, îşi recunosc în acele note sufletul lor românesc, nu în ariile ascultate la o masă de restaurant. Şi *aceastǎ* muzică nu este cunoscută decât de un cerc restrâns).

Şi mai este ceva, care falsifică cunoştinţele noastre de muzică populară. Au apărut acum câtva timp şi s'au bucurat de oarecare succes nişte aşa zise cântece româneşti, de Constantinescu, Mia Braia, Max Halm şi alţii, cântece cari au ritmul popular şi o oarecare asemănare melodică, dar cari sunt groaznice în ce priveşte cuvintele ce se cântă pe melodia lor. Autorii sunt convinşi că lumea s'a plictisit să asculte aceeaş poveste banală de dragoste, în care nu se întâmplă altceva decât despărţirea şi că ar dori să audă vorbindu-i-se despre acest altceva. Şi cum campania împotriva pornografiei şi imoralităţii se duce deocamdată numai în literatură, au prins să compună ei, versuri aproximative, cu aluzii mai mult sau mai puţin voalate, menite să facă deliciul comesenilor din restaurante.

Impotriva acestor monstruozităţi este justifcat protestul. Dar nu este justificată desconsiderarea cu care este privită toată muzica uşoară. Este adevărat că-i banală, de cele mai multe ori, şi că melodiile seamănă prea mult unele cu altele.

Acest lucru se întâmplă şi în alte împrejurări. O operă de artă este imitată până la abuz, ceea ce face să scadă pentru câtva timp consideraţia publicului, chiar pentru original. Trebue să uite toate imitaţiile pe care le-a produs pentruca ea să strălucească din nou. Cred că dacă s'ar socoti prin puzderia de tangouri şi romanţe s'ar găsi câteva care ar merita să fie scoase din nou la lumină.

Snobismul şi estetismul exagerat sunt de vină că dispreţuim simplitatea unei poveşti de dragoste, deşi, în fond, o preţuim cu toţii. Şi spunem că ne plictiseşte tristeţea, melancolia despărţirilor din romanţe şi tangouri. In fond suntem tot romantici, îndrăgostiţi spunem aceleaşi nimicuri, iar la despărţire suferim cu toţii, numai că acum e moda să fii cinic. Sentimentalismului nostru îi datorăm şi nostalgia nemărturisită a romanţelor şi tangourilor.

Dar mai există celălalt gen de muzică uşoară, a dansurilor moderne: fox, blues, rumba. Melodiile acestea pot fi numite barbare, ele nefiind piese de concert. Dar nu pentru a fi ascultate se scriu ci pentru a fi dansate. Impreună cu valsul şi mai puţin cu tangoul, ele îndeplinesc o funcţie socială, Nu văd ce am putea pune în locul lor. Nu-i văd pe orăşeni jucând hora, sârba sau brâul. Aceasta nu numai pentrucă n'ar putea rezista oboselii (un joc românesc cere vigoarea omului deprins cu munca fizică) dar şi fiindcă jocurile populare au fost create pentru a fi jucate afară, în bătătură.

Şi-atunci, rumba, fox, blues rămân singurele melodii pe care se poate dansa. Iar de dans nu se poate lipsi nici ceaiul dansant monden, nici petrecerea studenţească, nici cea de familie.

MIRCEA BĂRBULESCU

CRONICA CINEMATOGRAFICA

Aro

Filmul dela Aro place mai ales prin noutatea lui.

Spectatorul după ce a urmărit diferitele conflicte ale filmului este surprins de complecta absenţă a vre-unei intrigi amoroase.

Este o lipsă pe care mulţi trebue să o fi înregistrat cu oarecare mulţumire. O reţetă la care recurseseră regisorii pentru dezinteresarea provocată de amorul fotogenic erau filmele vedetei de vreo 10 ani, Shirley Temple.

Dar şi aceste filme, prin repetarea aceleiaşi teme, — o fetiţă care prin nevinovăţia ei împacă diverse conflicte între oamenii mari — deveniseră banale.

Şi apoi, chiar dacă eroina principală nici nu se putea gândi la dragoste, în schimb oamenii mari din jurul ei erau vârâţi în cele mai încurcate chestiuni sentimentale.

După ce soluţia Shirley Temple s'a banalizat, au descoperit Americanii o nouă vedetă cu vre-o 6 ani mai mare, pe Deanna Durbin.

S'a alcătuit pentru ea un scenariu din care cuvântul „dragoste" a fost exclus şi în schimb ni s'a oferit muzică din belşug. Căci Deanna Durbin, în afara unui chip din cele mai drăgălaşe, care farmecă pe spectatori, mai are şi o voce remarcabilă, lipsită, e drept, de tehnică.

Totuşi Deanna Durbin nu execută bucăţi uşoare cari mai mult se spun decât se cântă, ci bucăţi clasice, şi încă din cele mai grele.

Şi ţi-e mai mare dragul, după ce ai văzut în alte filme atâtea chipuri de tenori pricăjiţi şi de soprane uriaşe să auzi muzică clasică, cântată de o fiinţă în care se îmbină drăgălăşenia cu frumuseţea. Şi, ceea ce este mai îmbucurător, scenariul nu este cel obişnuit filmelor cu celebrităţi muzicale. Nu e vorba nici de tânăra care graţie glasului său se îndreaptă, greu dar sigur, spre celebritate, şi nici de soprana renumită şi blazată care face pentru prima oară cunoştinţă cu dragostea.

Fata din filmul dela Aro are o voce minunată, dar nici nu se gândeşte că ar putea să devină celebră. Idealul ei este să găsească de lucru celor 100 de prieteni ai ei, toţi muzicanţi şomeuri, printre cari şi tatăl ei. Şi cum filmul nu e tragedie, idealul ei va fi îndeplinit. Din fericire, de-alungul celor 8 acte nu face cunoştinţă cu nici un impresar chipeş, de care să se îndrăgostească.

Aşa că spectatorul pleacă mulţumit că a putut admira o nouă şi veritabilă *vedetă*. Căci, ne repetăm, Deanna Durbin poate fi trecută de pe acum în rândul vedetelor.

Mai apare în film şi dirijorul Stokowski „omul cu care vrea să se mărite Greta Garbo". Despre fizicul idealului „divinei Greta", trebue să spunem că ne-a cam deziluzionat. Am avut în schimb certitudinea că ne aflăm în faţa unui mare dirijor.

Partenerii Deannei Durbin au fost Adolphe Menjou şi Misha Auer, primul un tată înduioşător (de altfel şi soarta acestui actor este într'adevăr înduioşătoare) iar Misha Auer, actor *excelent*, un prieten cam nătărău, dar în colo băiat tare bun, întocmai cum cerea rolul, sau, poate, chiar mai mult. L.

TIPOGRAFIA ZIARULUI „UNIVERSUL" BUCUREŞTI, STR. BREZOIANU 23

Taxa poştală plătită în numerar conform aprobării dir. G-le P.T.T. Nr. 44908-93